

Kras

REVIJA ZA VSAK DOM

november 1994 št.5 cena 40

Nada Lozej
**V KOMNU
SO ODPRLI NOVO ŠOLO**

Minister Andrej Šter
**DANES SO PRED POLICISTOM
DRUGAČNE NALOGE**

urij Repič
**NA VSE NAČINE SPODBUJATI
PRIDOBIVANJE ZNANJA**

Mag. Ljubo Lah
**RUŠITVE KRAŠKIH HIŠ SO DOKAZ
NEUSPOSABLJENOSTI ZA PRENOVO**

Danko Cerškvenik
KLAVA TERANA IN NJEGOV DOBER GLAS

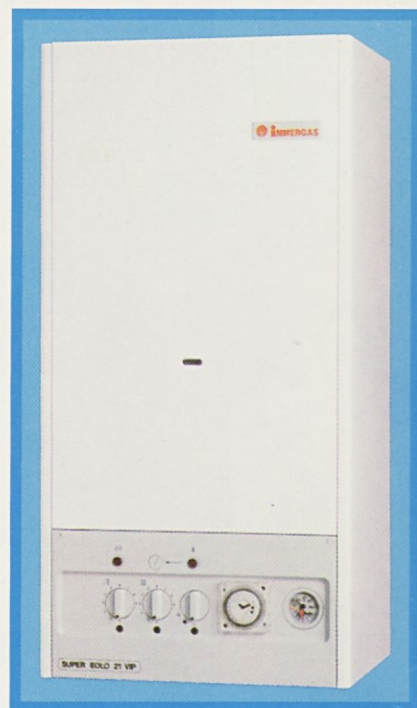
SN 1318-3257
osnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

PLINSKO OGREVANJE PROSTOROV IN SANITARNE VODE

Vsesplošnim prizadevanjem za naravi čim bolj prijazen način ogrevanja prostorov in sanitarne vode se pridružujemo tudi v izvozno-uvoznem podjetju Jadran, d.d., iz Sežane. Vzporedno z zavzeto plinifikacijo Sežane, njene okolice in sploh vsega našega Krasa, kar mu zagotavlja čistost ozračja, pomagamo v sodelovanju s strokovnjaki za ogrevanje izbrati energetske varčne, varne, kakovostne, preproste in prostorsko nezahtevne plinske peči in plinske radiatorje po zmernih cenah in pod ugodnimi plačilnimi pogoji. Hkrati jamčimo njihov hiter in učinkovit servis.

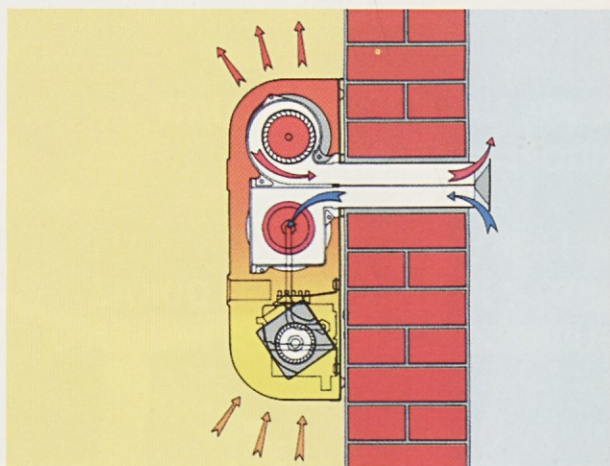
Prodajamo najsodobnejše stenske plinske peči Immergas z močjo od 9 do 24 kW za centralno ogrevanje in ogrevanje sanitarne vode v etažnih stanovanjih in stanovanjskih hišah ter manjših poslovnih, proizvodnih in obrtnih prostorih. Tip NIKE je narejen za priključitev na dimnik na naravni vlek, tip EOLO pa je za priključitev v prostorih brez ustreznega dimnika ali s pomanjkljivim prezračevanjem.

Za centralno ogrevanje in ogrevanje sanitarne vode v stanovanjskih hišah in večjih poslovnih ali proizvodnih prostorih prodajamo talne litoželezne plinske peči z močjo od 10 do 100 kW.

Za ogrevanje vikendov, posameznih stanovanjskih ali poslovnih prostorov prodajamo Accorronijeve samostojne plinske radiatorje GHIBLI na naravni in prisilni vlek. Njihova moč je med 2,5 in 5 kW. Uporabljati jih je mogoče s priključitvijo na plin iz plinskega omrežja ali iz plinske jeklenke. Zrak za izogrevanje plina v radiatorju se dovaja skozi zid po cevi, po kateri hkrati izhaja v ozračje izgoreli plin. Radiatorji so naprodaj v dveh izvedbah: na električni vžig ter z elektronsko regulacijo in na ročni vžig ter z ročno regulacijo za prostore, v katerih ni elektrike (vikendi).

Kako delujejo plinske peči in radiatorji, si lahko ogledate vsak ponedeljek in četrtek med 13. in 15. uro v demonstracijskem prostoru na dvorišču Kraškega vodovoda v Sežani, Bazoviška 6.

JADRAN
EXPORT IMPORT D.D.
SEŽANA

Za podrobne informacije o plinskih pečeh in radiatorjih ter sploh o ogrevanju prostorov in sanitarne vode s plinom pridite v delniško družbo Jadran v Sežani, Partizanska cesta 69. V sektorju za plinsko ogrevanje vam bomo povedali prav vse! Ali pa nas pokličite po telefonu na št. 067/31-841!

Krasen je Kras.

kjer dozori okus...

Še marsikje ohranjeni široki kamniti dimniki - kamini na Krasu, v katerih Kraševci sušijo in dimijo kraški pršut, pričajo, da tod stoletna pršutarska tradicija še ni izumrla... Kraški pršut, teran, burja, gmajna in kamnite ograde ter tipične iz kamna zgrajene hiše so poleg številnih podzemeljskih jam med najbolj poznanimi značilnostmi Krasa.

V dolgih letih pridobljeno znanje Kraševcev o pripravljanju suhih mesnin žlahtnega vonja, barve in okusa se sedaj še pogloblja. Za to skrbimo tudi v mesnopredelovalni industriji Kras Sežana. Kot dediči tradicionalnih mesarskih skrivnosti se dobro zavedamo, da je kraški pršut ena izmed redkih kuninaričnih posebnosti, s katerimi se lahko ponašamo samo Kraševci. Kljub uvajanju tehnoloških novosti pri pripravljanju pršuta ostajamo v Krasu zvesti tradiciji. Dobre izdelke zagotavljamo ne samo s skrbnim odbiranjem mesa, marveč tudi s posebnim načinom njegovega soljenja, dimljenja in sušenja oziroma zorenja na nenadomestljivi kraški burji.

Suh in dozorel pršut je kombinacija narave in znanja ljudi. Nudi harmonijo okusa, spoštovanja kulture in je vrh v kulinarčni ponudbi suhomesnatih izdelkov. Je zdrava prehrana modernega človeka, je lahko prebavljiv in ima visoko hranilno ter biološko vrednost.

Enako skrbno kot pršut pripravljamo v Krasu še druge suhomesnate izdelke, kot so: panceta, zašink, kmečki pršut in kakšnih petnajst različnih vrst salam. Zlasti salame, pokrite s plemenito plesnijo, posebnih oblik in okusov, so močno popestrile Krasovo ponudbo suhomesnatih izdelkov.

Poleg naštetih, že tradicionalnih kraških suhomesnatih dobrot, zalagamo tržišče še s poltrajnimi mesnimi izdelki. Med njimi zlasti prednjačijo kuhani pršut in po italijanskih receptih narejene mortadele Alcisella Bologna in Musijani, vsaka s svojim posebnim okusom.

O kakovosti Krasovih mesnin najbolj zgovorno pričajo izdelki sami, potrjujejo pa jo tudi številna strokovna priznanja, med njimi še zlasti znak slovenske kakovosti - SQ. "Do dobrega okusa iz tradicije Krasa" bi lahko označili glavna tri vodila Krasovih strokovnjakov, tehnologov in delavcev: upoštevanje tradicije, sodobna tehnologija in skrb za čim boljšo kakovost.

KRAS SEŽANA
66210 Sežana, Mirka Pirca 4
Telefon: 067/73-941, 73-942
Fax: 067/72-690

Sto kilometrov poti več na začetku ne pomeni veliko v primerjavi s tisoči, katere boste prepotovali potem.

Zato velja premisliti!

Še posebej, če vas po teh stotih začetnih kilometrih vožnje sprejme prijazno letališče, s katerega boste odpotovali svojemu cilju naproti.

Ugodne letalske povezave v jutranjih in zgodnjih popoldanskih urah vam omogočajo hiter prihod v Zurich, Frankfurt, Munchen, na Dunaj, v Pariz, pa tudi v Skopje, Tirano, Moskvo, Istanbul in drugam. In od tam boste pot lahko kmalu nadaljevali, saj so poleti načrtovani tako, da dobite zvezo. Za nadaljevanje poti v najkrajšem času.

Če pa se vam še bolj mudi, si lahko najamete majhno letalo; samo za vas in vaše sopotnike!

Potovati z letalom pa ne pomeni samo leteti. Pomeni tudi nakupovati v letaliških brezcarinskih in drugih trgovinah, obiskati razgledno teraso s prijetno kavarno ali letališke restavracije, najeti avtomobil, zamenjati denar v banki in še veliko drugega. Pri nas imate lahko tudi sestanek s poslovnim partnerjem ali predstavite svoj izdelek.

Sicer pa, kaj bi vam še naštevali. Pokličite nas in zvedeli boste vse!

Aerodrom Ljubljana

64210 Brnik-aerodrom, Slovenija

telefoni: Informacije +386 64 222 700

Komerciala +386 64 261 400, fax +386 64 222 409

Zadnja stran:
S plakata Ljubljanskega regionalnega
zavoda za varstvo naravne in kulturne
dediščine, foto: Peter Skoberne

VSEBINA NOVEMBER 1994 št. 5

Uredništvo: UODNIK 2

Uredništvo: ČE BI RADI JAVNOST OPOZORILI NASE 3

Andrej Šter v pogovoru
z Ido Vodopivec-Rebolj: PRVA KLICA, KI SE ZASEJE, ZRASTE IZ DRUŽINE 4

Andrej Grims: VSI SMO POSTALI INVESTITORJI 9

Jurij Repič v pogovoru
z uredništvom: ZNANJE BO SPROŽALO NOVE IDEJE
IN NOVE RAZVOJNE USMERITVE 14

RAZVRSTITEV KRAŠKIH NASELIJ V NOVE OBČINE 18

Sergej Ukmar: KAKO POTEKA PLINIFIKACIJA V SEŽANI 19

Dr. Andrej Kranjc: VODONOSNIK KRASA - BOGASTVO ALI NADLOGA? 22

Mag. Ljubo Lah: STROKOVNA PRENOVA STARIH KRAŠKIH HIŠ 24

OŠ Antona Šibelja-Stjenka: BOGASTVO KRAŠKIH PORTALOV 28

Bojan Otoničar: KAMEN JE POVEZAN Z BIVANJEM NA KRASU 32

Uredništvo: ZLATE IN SREBRNE MEDALJE TUDI NA KRAS 34

Darko Cerkvenik: KRAŠK'TERAN 36

Dr. Irene Mislej: O KRAŠEVCIH, KI ŽIVIJO NA TUJEM 38

Pavel Skrinjar: LJUDSKA UNIVERZA URESNIČUJE ŽELJE PO ZNANJU 40

Nada Lozej: V KOMNU SMO ODPRLI NOVO ŠOLO 44

Tanja Trebec: BO MATURA TEŽKA? 47

David Terčon: SLEHERNI DAN SI OPRTAŠ NOVO KRIVDO 48

Silva Matos: LEPO VEDENJE IZVIRA
IZ UREJENEGA DRUŽINSKEGA OKOLJA 52

Olga Knez Stojkovič: BISERNA POROKA ANTONIJE IN ALOJZA ŠTOLFE 53

Mojca Kušej: ZALOGAJ VITAMINOV VSAK DAN 54

Uredništvo: BORZA NEPREMIČNIN 55

Na naslovnici:

"Življenje je razkošna mavrica",
prireditev ob otvoritvi
nove šole v Komnu.
foto: Marino Labinac

MEDI CARSO

Informativno revijo Kras izdaja podjetje
Mediacarso, d.o.o., 61000 Ljubljana,
Rimska 8, telefon +386-061/125-14-22 -
Glavni urednik Lev Lisjak; odgovorna
urednica Ida Vodopivec-Rebolj; obliko-
vanje Lev Lisjak - Naslov uredništva:
Revija Kras, 66223 Komen, p.p.17, tele-
fon +386-067-78-434, naslov
dopisništva: Revija Kras - Bortur, 66210
Sežana, Srebrničeva ul, telefon +386-
067/72-476 - Maloprodajna cena 400
SIT, 4500 Lit, 3,00 \$ - Fotografije:
fotoagencija Mediacarso - Tisk:
Tiskarna Ljubljana - Po mnenju Urada
vlade R Slovenije za informiranje št.
23/142-92 od 27.5.1993 sodi revija Kras
med proizvode informativne narave, za
katere se plačuje prometni davek od
prometa proizvodov po 5-odstotni stopn-
ji - Mednarodna standardna serijska
številka ISSN 1318-3257.

Spoštovani bralci!

Medtem, ko prebirate to številko revije Kras, v uredništvu urejamo gradivo za naslednjo, ki bo predstavila zamisli o dveh pokrajinskih parkih v Sloveniji - o Kraškem regionalnem parku in o Notranjskem regionalnem parku.

Hkrati smo se odločili spregovoriti v reviji Kras tudi o požarih.

Požari na Krasu in na njegovem obrobju so zlasti letošnje poletje vznemirili prebivalstvo. Požarom, ki pustošijo konec zime zaradi suhih trav in poleti zaradi suše, je letos dal poseben pečat razsežen požar na območju spodnjega Krasa, med Kostanjevico in Opatjim selom ter Mirnom.

Gasilcem, gozdarjem, vojakom in prebivalcem prizadetih območij je ogenj sicer uspelo pogasiti, škoda pa ostaja: na uničenem drevju, pogoreli flori, uničenih živalih - od žuželk, ptic in divjadi do mikroorganizmov v zgornjih plasteh zemlje - in na onesnaženi kraški talni vodi.

V uredništvu revije Kras pripravljamo skupaj s strokovnjaki pogovor o požarih na Krasu. Za okroglo mizo bomo povabili izkušene gozdarje, agronome, kmete - lastnike gozdov in travnikov, na katerih je doslej že večkrat gorelo, gasilce, strokovnjake za civilno zaščito, vojaške specialiste, policiste, pedagoge in tiste, ki bodo znali svetovati, kako z izobraževanjem in z raznimi vzgojnimi dejanji zmanjšati med prebivalci Krasa in njegovimi obiskovalci število tistih, ki ne spoštujejo ognjevarstvenih ukrepov in zakonskih določil o varovanju Krasa pred požari. Njihove izkušnje, ugotovitve in predloge bomo v reviji objavili in tako bralce osveščali, kako samozaščitno ravnati in varovati Kras pred ognjem.

Uredništvo

061/125-14-22

067/78-434

ČE BI RADI JAVNOST OPOZORILI NASE,

vam v specializiranem
promocijskem
in založniškem podjetju

naredimo:

Načrt propagandne dejavnosti
z oglaševanjem v časnikih, revijah ter drugih periodičnih publikacijah
in s propagiranjem po najustreznejših metodah
ter načrt Public Relations (PR) dejavnosti - odnosov z javnostmi

Predlog celostne podobe vizualnih komunikacij - vidnih sporočil
z zaščitnim znakom in njegovo uporabo
pri informiranju javnosti z različnimi sporočevalskimi sredstvi

Vizualno zasnovo in tisk poslovnih komunikacij, kot so:
posetnica, pisemski papir s pošto ovojnico, poslovni obrazci,
plakat, letak, nalepka, voščilnica, koledar, prospekt, katalog,
ogledni karton, obešanka ipd.

Časnik ali revijo od vsebinske in oblikovne zasnove do natisnjene izdaje -
z vsemi uredniškimi, novinarskimi, lektorskimi, oblikovalskimi
in fotografskimi storitvami

Barvne in črno-bele propagandne in reportažne fotografije

Praktične izobraževalne tečaje, seminarje in workshope
o komuniciranju s poslovnimi strankami in kupci:
poslovni bonton, poslovna korespondenca, telefoniranje,
javno nastopanje, urejanje izložb, ipd.

Izbor likovnih del slovenskih slikarjev in kiparjev
za opremo poslovnih prostorov ter za poslovna in druga darila

Za človekovo vsakdanje življenje je pomembno tudi, kako delujejo državne institucije ali ustanove, ki so v demokratičnih družbenih ureditvah zaradi njega in njemu v pomoč. Med njimi tudi delavci organov za notranje zadeve Republike Slovenije, ki jih sedaj imenujemo policisti. In da bi bralcem predstavili ljudi, ki po kodeksu policijske etike zagotavljajo varovanje in spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin, smo prosili za pogovor ministra za notranje zadeve Andreja Štera, dipl. pravnika. Vprašali smo ga o pomenu družine in doma za urejenost družbe in za sožitje med ljudmi, o spremenjeni vlogi zaposlenih v organih za notranje zadeve, o filozofiji policije in policistov v prizadevanjih, da bi bili resnični človekovi zaščitniki, varuhi in svetovalci, o nasilništvu različnih vrst, izsiljevanju, podkupovanju ter nujni pomoči prebivalstva policiji pri preprečevanju in preganjanju kriminala in o sodelovanju strokovnih služb ministrstva za notranje zadeve v reviji Kras...

V ministrovih odgovorih je veliko novega, če ne kar presenetljivega, pa tudi veliko koristnih in spodbudnih nasvetov.

DRUŽINA IN POLICIJA

Z notranjim ministrom Andrejem Šterom se je pogovarjala Ida-Vodopivec Rebolj

PRVA KLICA, KI SE ZASEJE, ZRASTE IZ DRUŽINE

Gospod minister, družina in dom sta tisto središče človekovega vsakdanjega bivanjskega okolja, v katerem se rodimo, doraščamo in si nabiramo življenjske izkušnje. V njem uresničujemo svoje temeljne potrebe in pridobivamo znanje ter moči za uresničevanje drugih svojih potreb, zunaj družine in doma... Kako vi ocenjujete pomen družine in doma za urejenost družbe in sožitje med ljudmi? Kaj po vašem spoznanju in videnju lahko zagotovita in nudita družina in dom za človekovo zdravo in uspešno življenje v sodobni demokratični družbi?

“Izhajam iz številčno velike družine, v kateri smo imeli kar dobro razčiščene odnose med seboj. Vzgoja ni bila ravno špartanska, bila pa je stroga... Zelo cenim urejene družinske odnose. Po problemih oziroma posledicah, o katerih se bova v nadaljevanju pogovarjala, pa lahko sklepamo, da neurejenost družinskih odnosov oziroma zanikanje družine predstavlja prvo klico zla, ki lahko zaseje

hudo in veliko zlo. Zato vrednotim družino kot prvo in neobhodno obliko, v kateri človek doživlja socializacijo ali podružbljenje.

To se lahko sliši zelo učeno, poenostavljeno pa to pomeni, da so tam, kjer družinskih odnosov ni in kjer je družina razpadla na skupek posameznikov, ki sicer živijo v skupnih prostorih, med seboj pa imajo pomanjkljive in nepristne stike, problemi že nastali!

Takšno spoznanje je sedaj pri nas spet v ospredju družbenega zanimanja, nekaj desetletij pa je bilo potisnjeno v stran. In, ker je bilo tako, se sedaj soočamo z mnogo resnejšimi problemi, kot bi se sicer soočali, če bi imel institut ali ustanova družine ustrezno mesto.

Kot predstojnik institucije, ki se ukvarja tudi z odpravljanjem in preprečevanjem posledic odrinjenosti družine in zanikanja pomembnosti zdravih družinskih odnosov, se zato zavzemam, da dobita družina in dom spet tisto vlogo, ki je eden izmed pogojev za učinkovito delovanje demokratične družbe.”

Kakšno vlogo pripisujete šoli pri zagotavljanju človekovega razvoja in uveljavljanja v družbi, kakšno vlogo pripisujete javnim službam in kakšno vlogo pripisujete policiji?

“Kakor za družino ugotavljamo tudi za šolo, da je bil dolgo časa njen pomen zavrt in podcenjen. Bili smo priče reformam šolskega sistema, ker je bil cilj odpraviti dobro funkcioniranje šole. In to je avtorjem take zamisli povsem uspelo! Sedaj pa se trudimo z obnavljanjem šolskega sistema, vendar ugotavljamo, da šola lahko popravlja in popravi le nekatere pomanjkljivosti zaradi zanikanja in odrinjenosti družine v vzgoji ljudi, seveda pa ne more v celoti popraviti tistega, kar je zanemarila družina.

Mislim, da se šolski sistem sedaj razvija v pravo smer, vendar mu za njegovo ustreznost še marsikaj manjka. V prizadevanjih, da manjkajoče čim prej nadoknadi, izpostavljam naloge prav vseh, ki se v šolski sistem vključujejo - učiteljev in staršev ter za to pristojnih

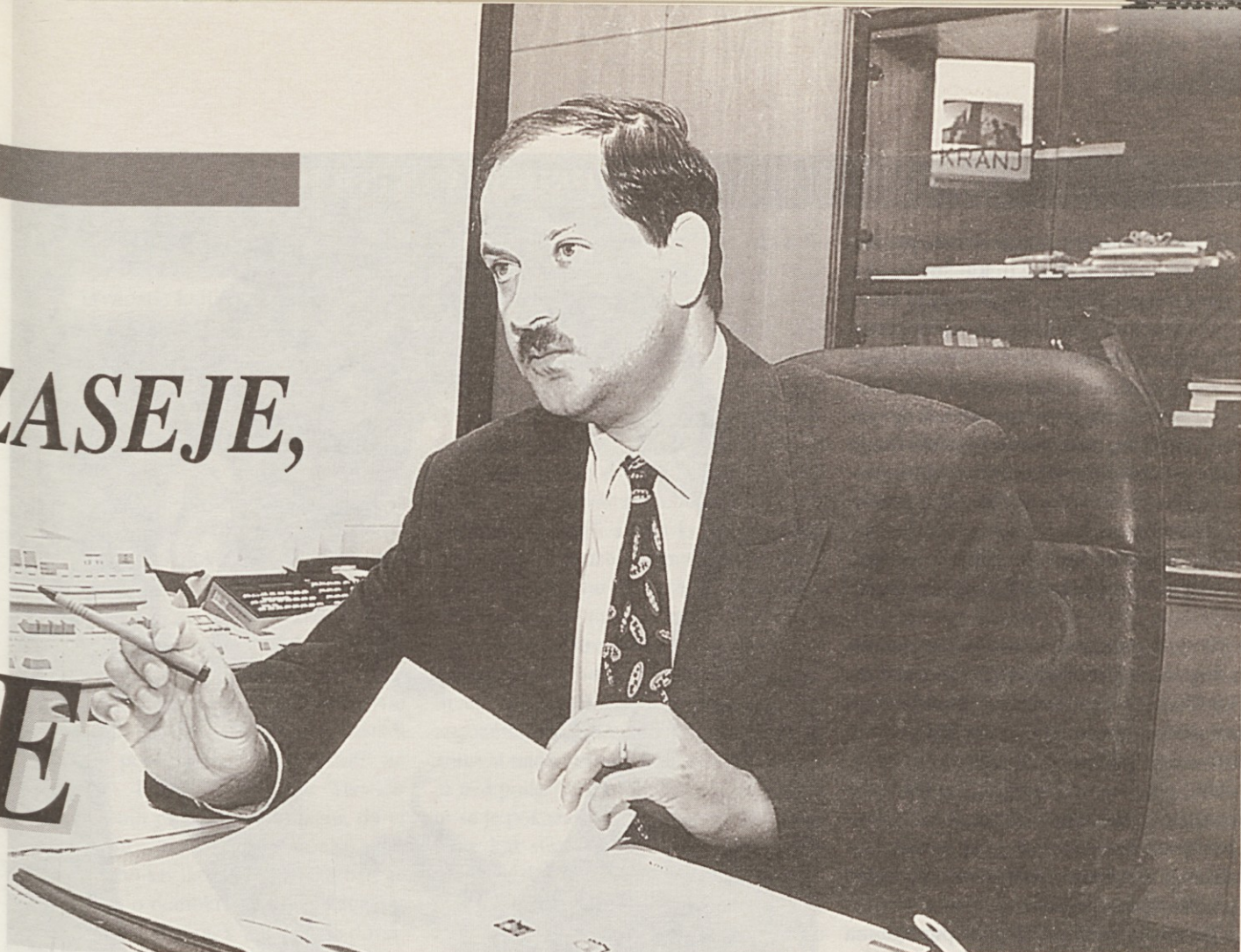
institucij. Opozarjati je treba na napake pogumno in samozavestno ter samokritično. In, ko bomo vsi odigrali svoje vloge ter opravili svoje dolžnosti, bo tudi šola boljša. Če pa bomo le tarnali in kritizirali, nič pa k izboljšanju prispevali, bo šola prepuščena sami sebi in bo zato njen razvoj počasnejši. Seveda, če bo to sploh še kakšen razvoj!

Položaj javnih služb in z njim tudi policije je v zadnjem času deležen potrebne družbene pozornosti. Seveda izhajamo sedaj iz povsem spremenjene filozofije in spremenjenega pogleda na funkcijo ali naloge javnih služb v celoti...

Slovinci smo tri leta v svoji državi. Doslej smo si svojo identiteto ali istovetnost ter svoj obstoj zagotavljali z upornostjo, kar je lastnost, ki je Kraševkam in Kraševcem zelo blizu. To je tudi zanikanje avtoritete ali odpor oziroma nepodrejanje sistemu, ki ni demokratičen in ki duši človekovo iniciativnost ter zanika svobodo njegove osebnosti. Žal pa to dobro lastnost, upornost, izrabljajo tudi tisti, ki jim ni do

pokončnosti in njenega dokazovanja, ker jim je cilj nekakšen slalom med nalogami in dolžnostmi, ki jih državljani moramo uresničevati...

Ocenjujem, da je mogoče videti status javnih služb in status policije - ne v materialnem ampak v moralnem pogledu - v institucijah samih. Šele potem bo mogoče govoriti o dvigu njihove avtoritete v zavesti občanov. In s tem je, seveda, tudi povezano njihovo zanimanje, da vstopajo v institucijo, tudi v policijo... Sedaj se že spreminja sestav tistih, ki se vpisujejo v srednjo policijsko šolo. Pravi rezultat tega spremenjenega povpraševanja po poklicu policista bo viden na cesti, v prometu, v lokalih in na javnih mestih, v odkrivanju in preprečevanju kriminala ipd. Šele čez pet, šest ali sedem let. Gre namreč za proces, ki smo ga šele dobro začeli, nismo pa ga še končali. In verjetno ga v celoti sploh ni mogoče končati do idealnih oblik, saj se moramo zavedati, da moramo težiti po stalnem dvigovanju ugleda in verodostojnosti policije”.

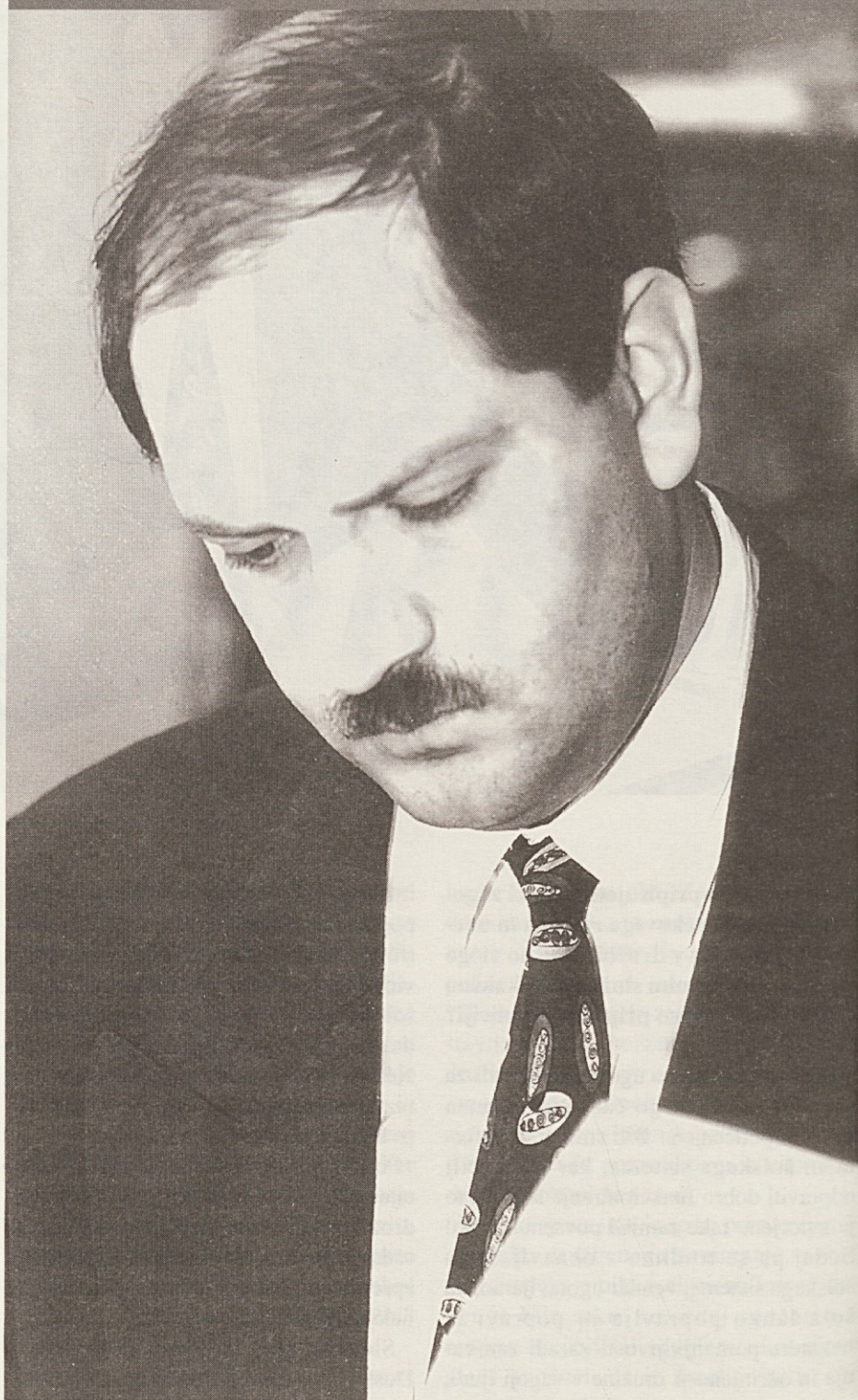

Bi hoteli označiti, kaj je danes, pri nas v Sloveniji, policist in kakšne so njegove naloge. Po vsej logiki naj bi bil to človekov zaščitnik, varuh in svetovalec? Kako to nalogo uresničuje? Kaj naj bi za uresničevanje take policistove naloge prispevali mi, državljani? In, povejte nam še, kakšna je danes filozofija ljudi v vašem ministrstvu in kako to filozofijo prenašate na svoje operativne sodelavce - policiste na terenu? Ali je to pristop trde roke ali je to bolj prepričevanje?

“Poklic policista pri nas je obremenjen s hipoteko preteklosti. To je dejstvo. Ljudje si še danes zvečine predstavljajo uslužbenca z notranje uprave kot osebo v usnjenem plašču, z odebeljeno podpazduho, ker tam nosi orožje, ki vsepovsod posluša in opazuje ter hodi poročat svojim predpostavljenim, kaj je videl in slišal. To je tista splošna, zelo pavšalna predstava o policistu...

Danes so pred policistom popolnoma drugačne naloge od tistih iz tako imenovanih svinčenih časov! Zavedam se, da je institucija, ki jo predstavlja ministrstvo za notranje zadeve, v procesu preoblikovanja. Imamo skoraj osem tisoč zaposlenih, ki so taki, kakršni so. In trudim se, čim bolj pospešiti in olajšati spremembe vsem tistim, ki te nujne spremembe sprejemajo. Spremeniti pa je treba svoj odnos do družbe, do posameznika v njej in, seveda, tudi do samega sebe. Naša institucija je zasnovana na hierarhiji, na stopničasti nadrejenosti in podrejenosti. Tako pač mora biti. Seveda pa ne za ceno izgube odgovornosti, kajti na vsakem delovnem mestu, neglede na to, na kateri stopnički naše piramidalne organizacije je, mora delati kompetentna ali pristojna in celovita osebnost. To pomeni, da mora poznati svoje naloge in pravice ter jih tudi odgovorno uresničevati. Te pa so določene tudi v kodeksu policijske etike, po katerem je policija javna služba, ki je v okvirih svojih pristojnosti na voljo vsem državljanom in ustanovam. Policist zagotavlja varovanje in spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pri zakonitem poseganju vanje

DRUŽINA IN POLICIJA

spoštuje človekovo osebnost in njegovo dostojanstvo. Človekovo osebnost in njegovo dostojanstvo je dolžan varovati tudi s preprečevanjem kakršnega koli nasilja, nečloveškega ravnanja in drugih dejanj, ki so ponižujoča za ljudi.

Tako se morajo do policistov odzivati tudi državljani, ki morajo vedeti, kaj policisti smejo in česa ne smejo storiti v svojem ukrepanju. Taka jasnost v medsebojnih odnosih bo namreč najbolj zmanjšala možnosti za nesporazume.

DRUŽINA IN POLICIJA

nesoglasja in konflikte.

Policija in policisti so danes zelo na udaru javnosti, kajti javnost pri nas je bila dolga leta prepričevana in prepričana, da ji v sistemu ni nič dovoljeno. Zato je danes ravnovesje med upravičeno kritiko na račun policije in policistov in med kritiko zaradi kritike zelo vprašljivo. To se kaže tudi v številu pritožb na ravnanje policistov, ki skokovito narašča, saj se je to število od 300 v letu 1990 povečalo na 500 v letu 1993.

V ministrstvu za notranje zadeve se s pritožbami ukvarja posebna služba, ki preverja utemeljenost in neutemeljenost takih pritožb. Ugotavljamo, da se število upravičenih pritožb nad policisti zaradi njihovega prekoračevanja pooblastil ne povečuje. Povečuje pa se število neupravičenih pritožb, kar pomeni, da je ravnovesje med upravičeno in neupravičeno kritiko pod vplivom tistega pojmovanja o demokraciji, ki razlaga, da je to družbeni sistem, v katerem je dovoljeno vse.

Podatki o razmerju med upravičenimi in neupravičenimi pritožbami državljanov na račun ravnanja policistov pa, seveda, ne pomeni, da smo v policiji lahko zadovoljni s sedanjim stanjem. Zato povsod izrabljam priložnosti - tudi v reviji Kras - za nasvet državljanom, občanom, prebivalcem, udeležencem v prometu, naj bodo pozorni na ravnanje policije in policistov, kajti s tem jih spodbujam, naj povzdignejo svoj glas takrat, kadar čutijo, da je bila kratena njihova pravica ali da so bili za svoje ravnanje nepravilno obravnavani!

Za tako moje stališče so me sodelavci sicer že večkrat kritizirali, češ, zakaj spodbujam ljudi, naj se pritožujejo. Toda, odgovarjam jim, da je to in samo tako ravnanje zaščita policije in policistov pred nepravilnostmi, ker to dviguje njeno strokovnost.

Mi moramo sedaj najprej doseči, da bo policist vedel, kako mora ravnati ter kdaj, in da bo to vedel tudi občan, kajti to je zaščita obeh. Zaščita občana, da bo vedel terjati svoj status varnega življenja, in zaščita policista, da bo nudil občanu varnost, ne pa od njega zahteval preveč

ali pa se skril, namesto da bi se izkazal s pričakovanim ravnanjem... To je tisto krhko razmerje med obema, policistom in občanom, ki mu pravim zaupanje in ki je izhodišče, zaradi katerega vztrajam na sedanjem delovnem mestu. Zavzemam se namreč, da se razmerje državljana do policije in policistov postavi na razmerje zaupanja. Da bo družba ugotovila, kako policijo in policiste potrebuje, in da bodo policisti občutili svojo koristnost, ker opravljajo za družbo, državljanse potrebna dela. In, kadar bo tako zaupanje prekršeno, ravnovesje porušeno, mora zagoreti varnostna lučka kot znak, da je v tem razmerju nekaj hudo hudo narobe. Sicer nam preostane tista še nerazrešena zagonetka človeške družbe, kdo bo nadzoroval nadzornike. To pa pomeni policijo nad policijo, kar smo pred leti že imeli in se je pokazalo za nesprejemljivo. To je tisto, kar ste vi v pripravi pogovor označili, da si ljudje želimo biti ustvarjalni v takšni družbeni sproščenosti, ki jo zagotavlja tudi policija, da lahko sproščeno živimo... Gre torej za razmerje, ko policija posreduje le, ko je v ravnanju povzročitelj že nekaj narobe."

Gospod Šter, v prizadevanjih, da nas Evropska unija sprejme medse kot enakopravno državo, bomo morali v Sloveniji še marsikaj urediti, spremeniti, izboljšati. Nekakšno črno piko imamo, na primer, v Evropi kot država z velikim številom prometnih nezgod in smrtnih primerov zaradi tega. Kako dvigniti prometno kulturo - voznikov in pešcev, starih in mladih, v mestih in na podeželju. Ali samo z vzgojo, svetovanjem, opozarjanjem in kaznovanjem, ali še kako drugače?

"Ugotavljamo, da je število ukrepov policije v prometu neizmerno veliko. Ko pa analiziramo njihovo vsebino, ugotavljamo, da je na primer policist napisal nekaj tisoč listkov za mandatno kaznovanje kršiteljev, ker - jaz, vi, moj sosed, državljan - niso imeli med vožnjo pri sebi vozniškega dovoljenja. Takšna je raven ukrepanja v velikem številu primerov!

Usmeritev našega ministrstva pa je, da je treba izločati iz prometa tiste, ki predstavljajo nevarnost zaradi posebnega psihičnega stanja - to je zaradi alkoholiziranosti - in tiste, ki zaradi nasilnega obnašanja v prometu - zaradi nespoštovanja dovoljene hitrosti, neupoštevanja označb v prometu, prehitevanja čez polno črto, neupoštevanja stanja cestišča, gostote v prometu ipd. - torej zaradi svoje agresivnosti predstavljajo nevarnost. Toda, treba je ukrepati ustrezno. Z represijo ali kaznovanjem se da odpraviti kakšnih 10 do 15 odstotkov kršitev v prometu, ostaja pa še vedno najmanj 85 odstotkov kršitev oziroma kršiteljev, na katere se s takšnimi ukrepi ne da vplivati. Nikdar namreč ne moreš določiti tolikšnega števila kontrolnih točk ob cestah po Sloveniji, da bi na splošno omejili prevelike hitrosti voznikov, preprečili prehitevanje čez polno črto in izločili vse vinjene voznike. Zato v novem predlogu prometne zakonodaje predlagamo obravnavo ponavljalcev kršitev v prometu ali povratnikov, to je tistih, ki prekrške ponavljajo in so s tem stalna nevarnost na cesti. Predlog novega zakona predvideva izločanje nevarnih udeležencev v prometu iz prometa, kar pomeni odvzem vozniškega dovoljenja za določen čas in tudi izgubo vozniškega izpita, kar bo pomenilo potrebo po njegovem ponovnem opravljanju.

Splošna značilnost pri nas je tudi, da se je zadnje čase nekdanj zelo slab voznik sicer posodobil, a hkrati tudi zelo razslojil. To pomeni, da je sedaj na naših cestah poleg že zastarelih, počasnih in nazadostno varnih vozil vse več tudi zelo dobrih, zelo varnih in izredno hitrih vozil, katerih vozniki se zavedajo svoje premoči v primerjavi z vozniki zastarelih vozil. In med temi drugimi, ki vozijo moderna vozila, je tudi precej takih, ki se za volanom vedejo agresivno, češ, kaj pa se mi more zgoditi... In dogaja se, kar se dogaja. V Evropi prednjačimo po deležu prometnih nezgod in smrtnih primerov zaradi njih na število vozil... Kakor, da človeško življenje pri vrednotenju v prometnih nezgodah nič ne šteje. Zdi se, da je celo čisto poceni!

Nekakšen optimizem na tem področju vzbuja veliko ljudi, ki so pripravljeni delati kot aktivisti - prostovoljci za prometno vzgojo. To so vzgojitelji in učitelji - prometni mentorji v šolah, člani društev Avto-moto zveze in člani Zveze šoferjev in avtomehaničarjev, sveti za preventivo in vzgojo, ki še delujejo v nekaterih občinah, pa starši in - tudi - policisti. Precej jih je, ki so še pripravljene kaj storiti, da se prometno varnost izboljša z dvigovanjem prometne kulture. In tudi tokrat se jim zahvaljujem za njihov napor, ki je neprecenljiv. Toda tako imenovana akcija minus 10 odstotkov ne pomaga, ker je izhodiščna raven - število nezgod in smrtnih primerov - tako visoka, da bi se mogli, na primer, primerjati z razmerami v sosednji Avstriji le, če bi uresničili nekakšno akcijo minus 90 odstotkov! Zato nas strokovnjaki v Evropi očituječe vprašujejo, kdaj se boste prometno kulturalizirali!?

In imajo prav, kajti najkrajši konec potegnejo v prometu najšibkejši - otroci in starejši; pešci in kolesarji. V mnogih primerih so žrtve prav otroci, ker staršem zmanjkuje časa za razmislek o lastnem ravnanju v prometu, saj se otroci od staršev učijo in se po njih zgledujejo... Če starši dajejo otrokom slab zgled, ni čudno, da otroci ne ravnaajo ustrezno. Pa naj bodo pešci, ki prečkajo cestišča tam, kjer jih ne bi smeli, ali vozniki kolesa, ki vozijo v dvojce ali troje, oziroma vozniki motornega kolesa, brez varovalne čelade, ki vozijo prehitro in neprevidno. Starši bi si morali zato vzeti čas za vzgojo svojih otrok in jih z lastnimi zgledi uvajati v promet."

Nasilništva je zadnje čase tudi pri nas, v nedolgo tega še relativno varni Sloveniji, veliko. Tako odraslih nad odraslimi, mladine nad odraslimi, pa tudi otrok nad sebi enakimi in starejšimi! Zakaj je tako? Kaj lahko zoper to stori oziroma že dosega policija? In kaj lahko storimo zoper to občani sami?

"Nasilništvo je nov problem v Sloveniji. In postaja vse večji. Je pa značilnost držav v tako imenovani tranziciji ali v preoblikovanju iz družbe s planskim gospodarstvom v družbo s tržnim gospodarstvom. Za države v takem preoblikovanju je značilno, da nudijo nekakšno toplo gredo ali ugodne pogoje tistim, ki se uveljavljajo z nasiljem, z agresivnostjo. Nasilništvo olajšuje tudi večja migracija ali preseljevanje prebivalstva, njegova večja prostorska in krajevna giblivosť. Zato se kar bojim časov, ko se bodo vojne razmere na območju nekdanje Jugoslavije umirile in se bodo obnovili prometni tokovi med Beogradom, Zagrebom in Zahodno Evropo, saj bo to povečalo nekatere nevšečnosti tudi pri nas. Spet bomo namreč še večje križišče od sedanjega za prepovedano trgovanje z mamili in orožjem, za pranje denarja, za trgovino z belim blagom itn. To bo še zlasti občutiti na Krasu, na meji z Italijo, ki je za nove in nastajajoče države razpadle SFRJ Zahod.

Ne vidim poti iz teh zagat v obvladovanju nasilništva s silo. Enostavno nimamo dovolj izkušenj v organiziranju sile zoper nasilje. Pač pa je pot v vzgoji posameznika, da se bo nasilju sposoben upreti. Vendar ne z nasiljem, z nakupom orožja in različnih obrambnih pripomočkov, marveč z izrabljanjem možnosti, ki mu jih nudi naš družbeni sistem. To je pomoč same skupnosti - torej družine, naselja, vasi, stanovanjskega bloka, ulice, soseske, pa tudi povsem neformalnih organiziranih oblik druženja ljudi, kot so cerkvena skupnost, interesna združenja, društva. Za varovanje pred nasiljem je vsakdo soodgovoren! Treba je biti dovolj samozavesten, ko je najtežje, se zavedati svojih pravic in odgovornosti ter pritegniti v bran pred nasiljem tiste, ki so ga dolžni preprečevati in preganjati ter varovati z nasiljem ogrožene.. To velja tako za oblike posrednega nasilja, kot je ponujanje podkupnine, nagovarjanje k molčanju, ko se ugotovi kakšen kriminalni prekršek. Velja tudi za tako imenovane oblike mehkega nasilja, ki nas iz dneva v dan postavlja pred dejstvo, da se

to in to dogaja, čeprav je nezakonito, pa zato ruši in izničuje moralni kodeks.

V preprečevanju in preganjanju vsega povedanega imajo zelo pomembno vlogo policija in policisti, ki morajo biti zaupanja vredni. Le tako lahko krepijo svojo institucijo in ji dvigujejo njen moralni ugled!

Seveda se ne smemo kar sprijazniti s stanjem, kakršno je, ampak se truditi, to stanje spreminjati z aktivnim, ustvarjalnim odnosom do okolja, do sveta in do lastnega pogleda na svet. To pa, prepričan sem, Kraševcem ne bo težko, kajti njim v preteklosti ni bilo, kot rečemo, z rožicami postlano. Kar imajo, so si morali priboriti, naravi iztrgati in jo obvladati. Zato sem prepričan, da se znajo upreti tudi nasilništvu, če bi se hotelo razbohotiti!

Za konec, gospod minister, samo še vprašanje o reviji Kras! Ali bodo vaše strokovne službe sodelovale v njej in jo tudi uporabljale za obveščanje o delu slovenske policije in policistov?

"Le kako lahko bolj izrabimo povezavo s konkretnimi razmerami na terenu, v našem primeru na Krasu, kot s sodelovanjem v vaši reviji!? Včasih sem tudi sam veliko pisal za publikacije, kakršna je, na primer, revija Kras. In o Krasu imam le dobre in prijetne izkušnje. Rad sem prebiral Kosovelovo poezijo, rad sem prihajal v te kraje in kot pevec tudi sodeloval s pevskim zborom Srečko Kosovel... Sploh se mi zdi, da ima vsa Slovenija v sebi po upornosti nekaj kraševskega!

Sodelovanje v reviji Kras si zares želimo, ker jo potrebujemo. Kadarkoli boste ocenili, da bi morali spregovoriti o čemer koli, pomembnem za bralce revije Kras, ki je namenjena domovom po vsej domovini in na tujem, kjer živijo Kraševci, se bomo odzvali. In pripravili bomo tudi prispevke na lastno pobudo... Tako, na primer, bi radi ob pravem času predstavili našo srednjo policijsko šolo in tudi z območja Krasa pridobili kandidate za vpis v to šolo!"

VSI SMO POSTALI INVESTITORJI

Andrej Grims

ekonomist - specialist za marketing in promocijo v Nacionalni finančni družbi, Ljubljana

V 4. številki revije Kras smo zapisali nekaj splošnih podatkov o načinu izvedbe privatizacije; še posebno o tistem delu, ki ljudi najbolj zanima - kako kar najbolj donosno naložiti certifikat. Opisali smo razlike med naložbo certifikata v podjetje oziroma v investicijsko družbo ter osnovne dejavnike, ki jih je treba upoštevati, ko izbiramo med različnimi družbami za upravljanje investicijskih skladov.

Kaj so sploh družbe za upravljanje, kaj so investicijski skladi, vzajemni skladi, investicijske družbe? In kaj pomeni pri nekaterih izmed teh družb še pridevnik pooblaščen? Vse to je nekako zavito v meglo in mnogim nejasno. Zato poskušam razjasniti, kdo je kdo, kajti tako se boste imetniki certifikata morda z lažjim srcem odločili, da ga zaupate eni izmed pooblaščenih investicijskih družb. Neglede na to, komu ga boste zaupali, pa tisti hip, ko vpišete certifikat, postanete tudi vi investor z vsemi dobrimi in slabimi lastnostmi, ki jih ta vloga prinaša.

Kaj so investicijski skladi?

Poskušajmo najprej odgovoriti na vprašanje, kaj so sploh investicijski skladi na razvitih finančnih trgih in kaj so pri nas! To pomeni, da naslednje vrstice opisujejo ne le pri nas najbolj poznane investicijske sklade tako

imenovanih pooblaščenih investicijskih družb.

V 4. številki revije Kras smo na 8. do 10. strani v sestavku "Kako s certifikatom do denarja?" zapisali, da investicijske družbe niso iznajdba naše države in da so namenjene tistim, ki ne znajo ali pa ne želijo sami upravljati s svojim kapitalom. V večini primerov pa bi držalo tudi, da

so namenjene investorjem, ki bi želeli na trgu vrednostnih papirjev investirati manjše vsote denarja.

Ni točne definicije, kaj je manjša vsota denarja. Nekateri smatrajo, da so majhni vsi zneski pod 10.000 DEM, medtem ko drugi to mejo postavljajo šele pri 100.000 DEM ali celo višje. Tisti, z večjimi vsotami

denarja, se namreč lahko dogovorijo za individualno upravljanje s svojimi sredstvi, kar navsezadnje prav tako pomeni, da skrb za upravljanje prepustijo strokovnjakom.

Individualno upravljanje vsakega zneska, neglede na njegovo višino, je namreč neizvedljivo iz več razlogov. Majhen znesek je težko deliti na toliko manjših delov, da bi bila zagotovljena varna razpršenost naložbe, po drugi strani pa bi bilo v tem primeru potrebno veliko število primerno usposobljenih finančnih analitikov in drugih ustreznih strokovnjakov. Iz tega lahko povzamemo, da je združevanje sredstev za investitorje pozitivno, saj je upravljanje združenih sredstev (skladov) lahko kvalitetnejše, ker se delo strokovnjakov koncentrira in omogoča poleg varnosti tudi doseganje večje donosnosti, po drugi strani so tako vodena sredstva tudi manj obremenjena z operativnimi stroški.

Naša zakonodaja opredeljuje dve vrsti investicijskih skladov: **vzajemne sklade in investicijske družbe**. Po namenu sta obe vrsti skladov sorodni, kar pomeni, da je njihov namen zbiranje sredstev večjega števila investorjev za njihove nadaljnje vlaganja v različne oblike finančnega premoženja. So pa med njimi nekatere druge razlike, predvsem s stališča pravnega statusa ali položaja, ki ga ima sklad.

Nastanek sklada

Vzajemni sklad nastane z vplačilom denarja fizičnih in pravnih oseb. Na podlagi vplačila dobite investicijski kupon vzajemnega sklada. Vplačilo mora biti opravljeno

po nominalni vrednosti tega kupona, povečani za vstopno provizijo. Zakon omejuje, da vstopna in izstopna provizija skupaj ne smeta preseči 3 %. Ustanovitev sklada je uspešna, če je v roku 3 mesecev vplačanih za več kot 50.000.000 SIT investicijskih kuponov, pri čemer posamezni investitor ne sme imeti več kot 5 % izdanih investicijskih kuponov. Vzajemni sklad ni pravna oseba (se ne ustanovi kot podjetje), temveč je le zbir sredstev v pravem pomenu besede. Investicijski kuponi so imenski in so neprenosljivi na druge osebe.

Investicijska družba je pravna oseba, saj se ustanovi kot delniška družba. Če zakon ne določa drugače, veljajo zanjo isti predpisi in postopki ustanovitve, kot veljajo za vse delniške družbe v skladu z zakonom o gospodarskih družbah. Za ustanovitev investicijske družbe mora biti v roku 90 dni po javni objavi in pozivu k vpisu vpisanih in vplačanih za najmanj 200.000.000 SIT sredstev (to je minimalen znesek, ki ga lahko razpiše investicijska družba, da zadosti zakonskim normativom). Investicijska družba mora zato razpisati za najmanj takšno vsoto delnic, običajno v majhnih apoenih (npr. po 1.000 SIT ali po 10.000 SIT). Investitor torej prejme namesto investicijskih kupnov, kot je bilo to v primeru vzajemnega sklada, delnice. Za investicijske družbe kot delniške družbe je značilno, da lahko izdajo le istovrstne delnice, ki dajejo vsem imetnikom enake pravice. Pri vplačilu delnic investicijskih družb ni tako imenovane vstopne in izstopne provizije. Zato pa zakon

priznava investicijski družbi stroške ustanovitve, ki so lahko največ 2 %. Tudi tu posamezen investitor ne sme imeti več kot 5 % delnic ene investicijske družbe. Delnice investicijske družbe so imenske in so prenosljive na druge osebe brez omejitev. Zakonodaja celo določa, da mora investicijska družba poskrbeti za uvrstitev svojih delnic v kotacijo na borzi, kar pomeni, da je s temi delnicami možno trgovati na organiziranem trgu.

Poslovanje investicijskega sklada

Z ustanovitvijo zbrana sredstva investicijskega sklada (vzajemnega sklada in investicijske družbe) se ustrezno naložijo na finančnem trgu. Zakonodaja je tudi v tej fazi zaščitila investitorja in predpisala nekatere okvire glede razpršenosti naložbe, ki jih mora investicijski sklad upoštevati. Tako je npr. določen najmanjši možni delež sredstev, ki morajo biti naložena v vrednostne papirje, ki kotirajo na borzi, največji možni delež sredstev, naloženih v vrednostne papirje istega oziroma z njim povezanega izdajatelja, ipd. Za vzajemne sklade je določeno tudi, da morajo imeti ves čas določen del sredstev v likvidni obliki, kar zagotavlja možnost izplačila investicijskega kupona, ko njegov imetnik to želi.

Vrednost obeh vrst investicijskih skladov se izračunava kot seštevek čiste vrednosti vseh naložb. Če to delimo s številom investicijskih kuponov, ki jih je izdal vzajemni sklad, oziroma s številom

delnic investicijske družbe, dobimo čisto vrednost investicijskega kupona ali knjigovodsko vrednost delnice v primeru investicijske družbe. Te podatke je dolžan izračunavati in javno objavljati investicijski sklad. To zagotavlja investitorju vpogled v vrednost njegovih sredstev.

Za upravljanje s sredstvi sklada ves čas skrbijo za to usposobljeni ljudje, v investicijskih družbah pa bdi nad poslovanjem družbe še tr članski nadzorni svet, katerega člani morajo biti iz vrst neodvisnih strokovnjakov.

Prenehanje investicijskega sklada oziroma investitorjev izstop

Investicijski sklad, ki se je uspešno ustanovil, lahko preneha le z likvidacijo (ni možen stečaj). Likvidacijo sklada dopušča zakon v primeru, ko preneha z delovanjem družba, ki upravlja ta sklad (o teh družbah več v nadaljevanju!). Vendar to ni nujno, saj lahko Agencija za trg vrednostnih papirjev dopusti nadaljnji obstoj tega sklada, s tem da sklad sklene pogodbo o upravljanju z neko drugo družbo za upravljanje investicijskih skladov. Sicer pa druge vrste prenehanja niso predvidene, pa tudi sicer je malo možnosti, da bi se moral uspešno ustanovljen investicijski sklad likvidirati. Likvidacija sklada ne pomeni izgubo sredstev, saj v praksi pomeni likvidacija sklada, da se vse naložbe sklada odprodajo, denar pa se razdeli med investitorje.

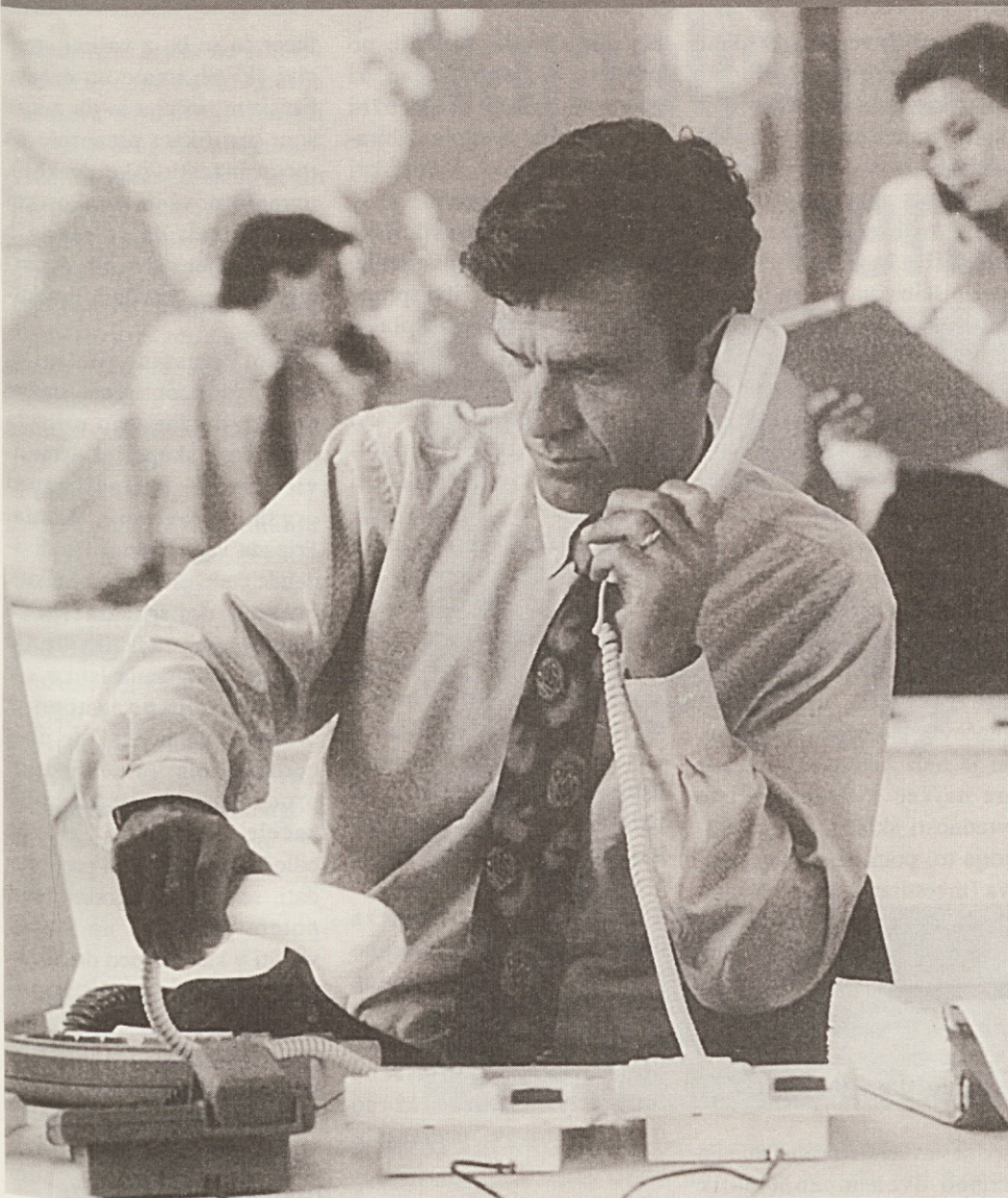
Sam izstop investitorja iz investicijskega sklada na samo poslovanje sklada pra-

viloma nima vpliva. Če so sredstva naložena v vzajemnem skladu, lahko investitor kadarkoli izrazi zahtevo za izplačilo dela ali vseh svojih investicijskih kuponov. Vzajemni sklad mu jih je dolžan izplačati po dnevni vrednosti investicijskega kupona. Obstoj vzajemnega sklada bi postal ogrožen v primeru, če bi iz vzajemnega sklada izstopilo toliko investitorjev, da bi se skupni znesek sredstev, naloženih v skladu, zmanjšal pod zakonsko omejenih 50.000.000 SIT. V tem primeru bi moral sklad prenehati poslovati in izplačati investicijske kupone tudi ostalim investitorjem.

Če za kupone vzajemnega sklada upoštevamo, da se tudi vplačujejo in izplačujejo po dnevni vrednosti, ki je enaka realni (knjigovodski) vrednosti (znesek je lahko večji ali manjši zaradi morebitne vstopne ali izstopne provizije), lahko rečemo, da imajo investicijski kuponi eno samo vrednost. Imajo vrednost, ki velja za vplačilo, izplačilo in dnevni izkaz vrednosti kupona.

Investitor, ki ima sredstva naložena v investicijski družbi, od nje ne more zahtevati, da mu delnice odkupi. Zakon celo prepoveduje investicijski družbi odkupovati svoje delnice. Pomeni, da se tu pokaže praktična plat že omenjenega zakonskega določila, da morajo delnice investicijskih družb kotirati na borzi, kjer je možno z njimi trgovati brez omejitev. Pomeni, da investitor svojega izstopa ne sporoča investicijski družbi. Izstopi lahko le tako, da svoj delež (delnice) proda nekomu drugemu, oziroma to zanj naredi njegov

CERTIFIKATI

primerjavi z investicijskim kuponom vzajemnega sklada - tri vrednosti. Ena je nominalna vrednost, ki je napisana na sami delnici in velja za prva vplačila delnice ob ustanovitvi oziroma dokapitaliziranju investicijske družbe. Druga vrednost delnice je njena realna oziroma knjigovodska vrednost, ki kaže na uspešnost naložbene politike, saj investitorju pove, v koliko dejanskega premoženja so vložena sredstva in koliko tega premoženja odpade na eno delnico. Tretja vrednost delnice je njena tržna oziroma borzna cena, to je vrednost, po kateri lahko investitor svojo delnico v danem trenutku proda. Ta vrednost je, kot sem že napisal, lahko tudi bistveno drugačna od njene knjigovodske vrednosti. Treba je dodati, da mora investitor pri odločanju o nakupu ali prodaji neke določene delnice upoštevati še nekatere druge kazalce in ne le odmik od knjigovodske vrednosti, vendar se bomo o tem razpisali v kakšni izmed prihodnjih števil revije..!

Kdo pa upravlja s sredstvi v investicijskih skladih?

borzni posrednik. To pa pomeni, da vrednost delnice ni neposredno odvisna od uspešnosti poslovanja oziroma od dejanske vrednosti naložb investicijske družbe, temveč je v prvi vrsti odvisna od gibanja ponudbe in povpraševanja po posamezni delnici.

Razložimo nazorneje razliko pri umiku sredstev iz obeh skladov!

Pri množičnem umiku sredstev iz vzajemnega sklada se

zgodi ukinitve vzajemnega sklada, ko skupna vrednost sredstev pade pod zakonski minimum ali spodnjo mejo, vendar dobijo vsi imetniki svoje investicijske kupone izplačane.

Pri množičnem umiku investitorjev iz investicijske družbe obstoj investicijske družbe praviloma ni ogrožen, saj sama družba ne trpi nobenega odliva oziroma zmanjšanja sredstev, s katerimi upravlja. Ta so še naprej

naložena, kakor so pač naložena!

Zgodi pa se lahko, da morda množici investitorjev, ki želijo vnovčiti svoje delnice, ne stoji nasproti enaka množica kupcev, ki bi želeli kupiti prav te delnice. Če namreč teh ni, bo cena delnice na borzi padla. Več, kot je prodajalcev, in manj, kot bo kupcev, bolj bo cena padala!

Tako lahko ugotovimo, da ima delnica - kar je pomembna razlika za investitorja v

Kar nekaj sem napisal o delovanju investicijskih skladov, bolj malo pa je napisanega o upravljanju s temi skladi. Zakonodaja je namreč tudi pri področju upravljanja s skladom upoštevala potrebo po zaščiti investitorja v smislu zavarovanja sredstev, ki jih zaupa skladom. Zato je zakonodaja zelo nadrobno izdelan mehanizem kontrole

poslovanja skladov in stroškov, ki lahko bremenijo sklad in s tem posredno pa tudi investitorja.

V nadaljevanju zato opisujem vlogo družb za upravljanje investicijskih skladov...

Družba za upravljanje investicijskih skladov je samostojna gospodarska družba (podjetje). Tudi za ustanovitev družbe za upravljanje investicijskih skladov je zakon dokaj natančen. Če omenim le pomembnejša določila, so v zakonu določila o najmanjšem možnem osnovnem (ustanovitvenem) kapitalu, ki znaša za upravljanje z enim skladom 50.000.000 SIT, za vsak nadaljnji sklad pa se poveča za 25.000.000 SIT, omejitve o lastništvu tujcev, omejitve o lastništvu podjetij in o nalaganju sredstev skladov v vrednostne papirje tega ali z njim povezanega podjetja, ter druga določila, katerih namen je zavarovati malega investitorja.

Ob upoštevanju omenjenih zakonskih določil oziroma omejitev se sicer družbe za upravljanje investicijskih skladov ustanovijo kot ostala podjetja v skladu z zakonom o gospodarskih družbah.

Povezava med investicijskim skladom in družbo za upravljanje investicijskih skladov je v tem, da mora investicijski sklad že ob samem nastanku skleniti pogodbo o upravljanju z eno izmed družb za upravljanje. Investicijski sklad je sam po sebi dejansko le zbir denarja, vse posle povezane z ustanovitvijo sklada, zbiranjem sredstev, upravljanjem sredstev in vse podporne posle pa mora opravljati družba za upravljanje, ki upravlja s tem

skladom. Investicijski sklad tudi ne more trpeti nobenih stroškov, ki nastanejo z upravljanjem sredstev. Izjema so lahko le morebitni davki in obresti na najeti kapital, vendar je tudi možnost za najem posojil oziroma izdajo dolžniških papirjev za investicijske sklade zakonsko (omejitveno) določena. Sicer pa so vsi stroški, povezani z upravljanjem skladov, izključno stroški družbe za upravljanje. Družba za upravljanje je dolžna z zbranimi sredstvi v skladih upravljati v svojem imenu in za račun sklada. Interes družbe za upravljanje, da upravlja s sredstvi v skladih, je, da je sklad dolžan družbi za upravljanje plačevati določeno provizijo, ki je tudi zakonsko omejena na največ 2 % letne čiste vrednosti sklada. Za investitorja to pomeni, da se njegova (investirana) sredstva zaradi upravljanja družbe letno zmanjšajo za največ 2 %.

Kaj pa so pooblašcene družbe?

V sestavku smo spoznali eno izmed dveh možnih oblik investicijskih skladov, to je investicijsko družbo, in družbe, ki upravljajo investicijske sklade (vzajemne sklade in investicijske družbe). Vzajemni skladi pravzaprav tudi pri nas niso novost. Morda ste tudi vi med tistimi, ki vsakodnevno spremljajo na finančni strani časnika Delo gibanje vrednosti investicijskih kuponov različnih vzajemnih skladov? Kar pa se družb tiče, da smo - če rečemo, da se obe družbi (investicijska družba in družba za upravljanje) od

opisanih razlikujeta le po pridevniku pooblaščen, ki pove, da imata obe družbi državno pooblastilo za zbiranje certifikatov - komaj kaj zgrešili ali poenostavili.

Pooblaščen investicijska družba ima torej dovoljenje, da ob svoji ustanovitvi sprejema poleg denarnih vplačil tudi vplačila s certifikati. V tem primeru sta torej denar in certifikat izenačena. Od navadnih družb se pooblaščen sicer nekoliko razlikuje, vendar pa za samega investitorja te razlike pravzaprav niso bistvenega pomena, ker se večinoma nanašajo le na postopke ustanovitve. Razlikujejo se v roku vpisa delnic, ki je pri pooblaščenih družbah največ šest mesecev. Višja, ko je stopnja priznanih stroškov ustanovitve, ki je največ 5 %, nižji je najmanjši možni ustanovni kapital, ki je 100.000.000 SIT, ipd.

Pooblaščen družba za upravljanje pa ima posebno dovoljenje, da lahko poleg običajnih investicijskih skladov (kot sem jih opisal) upravlja tudi pooblašcene investicijske družbe, ki so opredeljene v prejšnjem odstavku.

Kaj torej pomeni vložiti certifikat v pooblaščen investicijsko družbo?

S tem, ko vložite certifikat v pooblaščen investicijsko družbo, pravzaprav sodelujete v procesu ustanavljanja opisanih investicijskih družb, za katere zakon predvideva, da bodo sčasoma pridevnik pooblašcene izgubile in bodo delovale kot povsem normalne investicijske družbe.

Sicer pa se bo z vašimi sredstvi (ki jih imate na državljanškem računu in jih z vpisom certifikata prenesete na račun investicijske družbe), ravnalo povsem enako, kot sem opisal, da se ravna z upravljanjem zbranih denarnih sredstev številnih investitorjev.

Kot soustanovitelju in solastniku pooblašcene investicijske družbe vam pripada članstvo v skupščini ustanoviteljev, ki nastavlja tudi organe upravljanja sklada. Pripada vam pravica do dividende (udeležba na dobičku), pravica do sorazmernega deleža v primeru likvidacije sklada, in seveda lahko - v primeru želje po izstopu iz družbe - delnice, ki ste jih s certifikatom vplačali, tudi prodate na borzi, ko bodo začele kotirati. Če ste odločeni delnice čim prej prodati, seveda po ugodni ceni, potem jih torej ne smete vložiti v kako izmed družb, ki vse vlagatelje snubi, naj ji zaupajo certifikate predvsem zato, da bodo tako pridobljene delnice čim prej prodali na borzi. Kaj se zgodi v primeru, ko imamo množico prodajalcev, ni pa kupcev, sem namreč nazorno že opisal..!

Za zaključek.

Želimo si, da vas nikoli več ne bo mogel nihče zмести s pojmi, ki sem jih opisal, čeprav nekateri ustvarjajo dodatne nejasnosti tudi s tem, ko se družba za upravljanje in investicijska družba imenujeta enako.

Nikar se torej ne bojte zaupati svojih prihrankov nekega vzajemnemu skladu ali svojega certifikata investici-

Najboljša naložba za Vaš certifikat

jski družbi, saj to ne pomeni nič drugega, kot da svoja sredstva združite s sredstvi številnih drugih, vam enakovrednih investitorjev, in jih prepustite v upravljanje usposobljeni ekipi strokovnjakov! Seveda pa ste sebi pridržali vso pravico do nadzora in pravico, da svoje morebitno nezadovoljstvo izrazite tudi z umikom sredstev iz vzajemnega sklada oz. prodajo delnice investicijske družbe.

Če bo dovolj zanimanja, bomo v reviji Kras napisali še kaj več o tem, kako se bodo vaši certifikati, zbrani v pooblaščenih investicijskih družbah (za katere upamo, da odslej ne bodo več tako skrivnostne) postopno spreminjali v realne naložbe. Morda tudi še kaj več o trgovanju na borzi in še o čem!

Seveda smo vam za odgovore na vsa vprašanja, povezana s certifikati, na voljo tudi na vseh poslovnih enotah družbenikov Nacionalne finančne družbe - zavarovalnice Adriatic širom po Sloveniji, v vseh poslovnih enotah A banke, Dolenjske banke, Banke Celje, Gorenjske banke, Komercialne banke Nova Gorica in Posavske banke Krško. Z veseljem pa bomo odgovorili tudi na vaš telefonski klic. Telefonska številka Nacionalne finančne družbe na sedežu v Ljubljani je (061) 131-03-55 (Pokličite gospo Lenko Dominko!).

Primorska je tesno povezana s celotnim slovenskim gospodarstvom, zato je njen razvoj zelo odvisen od premišljene globalne investicijske politike, ki se ne sme zapirati v regionalne meje. Primorski denar mora krožiti po vsej Sloveniji, da se bo domov vračal kot obogaten kapital za svež zagon in nove perspektive razvoja primorskega gospodarstva.

Adriatic investicijski sklad je priložnost za vse Primorce, da svoj certifikat vpišete lokalno in investirate globalno. Dobra informiranost Nacionalne finančne družbe nam zagotavlja, da poznamo poslovanje vseh večjih slovenskih podjetij, zato vemo, kje bo vaš certifikat najbolj donosen in ker zaupamo samo dejstvu, tudi najbolj varen.

Vpisna mesta za delnice Adriatic investicijskega sklada so v vseh poslovalnicah zavarovalnice Adriatic in njenih pogodbenih agencijah, v poslovalnicah Komercialne banke Nova Gorica, kot tudi pri vseh družbenikih Nacionalne finančne družbe ter na sedežu Nacionalne finančne družbe, Trdinova 4 v Ljubljani.

Za uspešnost naložbe jamči

NACIONALNA FINANČNA DRUŽBA

telefon: 061 131 03 55

Pogovor s podpredsednikom izvršnega sveta
skupščine občine Sežana
Jurijem Repičem

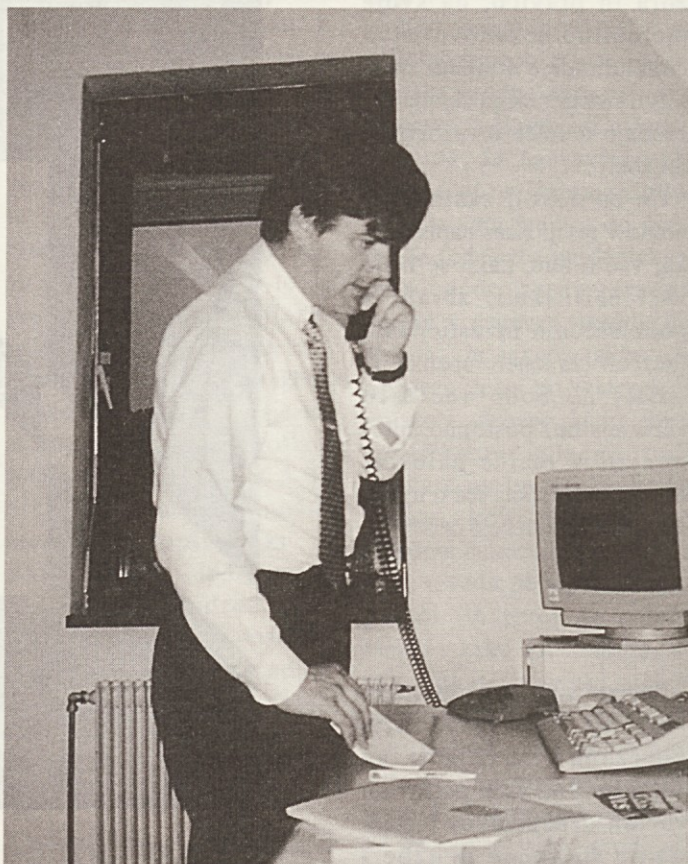
ZNANJE BO SPROŽALO NOVE IDEJE IN NOVE RAZVOJNE USMERITVE!

Čeprav revije Kras nismo zasnovali kot regionalni informacijski medij, se večina njenih sestavkov loteva kraške tematike in s tem tudi tematike sedanje občine Sežana. In ker smo zapisali v njeni vsebinski zasnovi, da je njen cilj tudi pospeševati gospodarski, socialni in družbeni razvoj Krasa ter hkrati tudi popularizirati to območje Slovenije zunaj njenih meja, smo se o tem pogovarjali z Jurijem Repičem, ki je podpredsednik izvršnega sveta skupščine občine Sežana ter sekretar za gospodarske in družbene zadeve.

Vprašanj je bilo veliko, vsa pa se lotevajo sedanjih gospodarskih razmer na Krasu, socialnih težav zaradi uvajanja tržnega gospodarstva namesto nekdanjega planskega, zaposlitvenih možnosti mladih, ki

občine Sežana, v njegovem gospodarskem potencialu?

Katere dejavnosti so se pokazale za uspešne in perspektivne? Kakšnega pomena je v teh okvirih malo gospodarstvo in kakšnega pomena je obrt?

zapuščajo šole, in reforme lokalne samouprave ter državne uprave, saj bo to prineslo tudi na Kras poleg upravnih sprememb še povsem drugačen način financiranja bodočih občin.

Najbolj se razvija storitvena dejavnost...

Kakšne so ta čas značilnosti matičnega Krasa, ki v veliki meri sovpadajo z območjem

“V gospodarskem smislu pridobiva Kras v zadnjem času predvsem na veljavi v storitvenih dejavnostih. Takšno vlogo je pravzaprav prevzel že zdavnaj zaradi tržaškega zaledja. V Italiji, točneje na Tržaškem in Goriškem, živi vzdolž meje s Slovenijo, to je Krasom in njegovim obrobjem, kakšnih 350 do 400 tisoč ljudi, medtem ko je v občini Sežana, ki prostorsko sovпада z matičnim Krasom, 24 tisoč prebivalcev. Zato je za številne gospodarske de-ja-

GOSPODARSTVO NA KRASU

vnosti našega Krasa stvarna in potencialna kupna moč predvsem na italijanski strani.

Da je treba graditi pogled v bodočnost na storitvenih dejavnostih, predvsem na turizmu in gostinstvu, nam narekujejo naravne danosti Krasa. Za industrijo z vsemi njenimi škodljivimi učinki na naravo in kraško podzemlje, ki je še posebej občutljivo, tu ni pogojev, saj se večina vode, ki je pomembna za oskrbovanje prebivalstva s pitno vodo na Krasu in ob kraškem robu, zbira in izliva v smeri proti Tržaškem zalivu. Seveda pa bomo morali ta storitveni potencial dograjevati previdno. Oblikuje se odločenost, naj postane celotno območje matičnega Krasa - na naši in na italijanski strani - skupni mednarodni kraški park.

Občina Sežana se lahko ponaša z dokaj razvito infrastrukturo, saj smo si v njenem izvršnem svetu zadnja leta zelo prizadevali na tem področju. Takorekoč vsi zaselki in vse vasi so medsebojno povezani s kakšnimi 300 kilometri asfaltiranih lokalnih cest. Povsod imajo elektriko in telefon. Četudi je občina Sežana po površini s svojimi 650 kvadratnimi kilometri med največjimi v državi in ima kar 172 naselij, imajo vodovod skoraj povsod. Le kakšnih deset odstotkov prebivalcev, ki živijo v bolj oddaljenih zaselkih, jih je še vedno odvisnih od svoje kapnice v vodnjakih. Pa še njim se v nekaj prihodnjih letih obeta voda iz Kraškega vodovoda.

Vse to je treba poudariti zato, ker so s tem zagotovljeni ljudem na Krasu, neglede na to, kje živijo, osnovni pogoji

za njihovo uspešno vključevanje v gospodarski razvoj občine. Ljudje raje ostajajo doma in se tam odločajo za najrazličnejše gospodarske dejavnosti ter ob bolj liberalni gospodarski zakonodaji prispevajo pomemben delež k razvoju Krasa. Sedaj je na območju občine Sežana kar 250 podjetij in nekaj manj kot 800 obrtnikov..."

Resnično nezaposlenih je kakšnih 200 do 220 ljudi

Kako se sedanje gospodarske razmere na Krasu odražajo v zaposlenosti oziroma nezaposlenosti prebivalstva? Kakšen je delež aktivnega, torej zaposlenega prebivalstva na Sežanskem?

Je res, da se zadnje čase nezaposlenost zmanjšuje?

"Taka razvita storitvena dejavnost se, seveda, odraža v zaposlovanju na Krasu in na tukajšnji zaposlenosti. Aktivnih prebivalcev je 9.800, zaposlenih pa je bilo po majskih podatkih 6.842 ljudi in sicer 5.476 v gospodarstvu in 1.366 v negospodarstvu. Od maja 1993 do letošnjega maja se je aktivno prebivalstvo povečalo za 1,5 odstotka. Na zavodu za zaposlovanje je bilo prijavljenih 846 nezaposlenih ali 8,7 odstotka vsega aktivnega prebivalstva.

To so statistični podatki, ki kažejo na relativno nizek delež nezaposlenih, če ga primerjamo z deleži nezaposlenih v sosednjih občinah. Ne povedo pa, koliko je

dejansko ljudi brez dela in s tem brez sredstev za preživljanje... Ocenjuje se, da je takih, ki zaradi starosti in neprimerne izobrazbe ne dobijo dela, kakšnih četrtna prijavljenih na zavodu. So že prestari za prekvalifikacijo ali pa obvladajo dela, po katerih ni več povpraševanja. Kakšne tri četrtnine prijavljenih ljudi, čeprav so prizadeti, ker nimajo redne zaposlitve in vseh prednosti, ki iz tega izhajajo, pa si pomaga s priložnostnimi deli na italijanski strani ali s pogodbenim delom. Tako, da si vsaj delno popravijo standard.

Da ni v prehodu iz planskega v tržno gospodarstvo na Sežanskem večjih socialnih pretresov, gre zahvala tudi tako imenovanemu policentričnemu razvoju občine. Manjši industrijski obrati in manjša podjetja so se razvili v več krajih po Krasu, od Senožeč prek Štanjela, Komna in Dutovelj do Divače, Kozine, Hrpelj in Materije. Tudi prav velikih industrijskih podjetij ni bilo, če izvajamo podjetja: Mitol, Iskra-Elektroakustika, Krasmetal in Tovarna pletenin Sežana. Podjetji Iskra-Elektroakustika in Krasmetal, ki se novim tržnim razmeram pravočasno nista prilagodili, sta po stečaju prenehali poslovati. Tovarna pletenin je zašla v takšne težave, da je skrb za njeno rešitev prevzel tako imenovani Koržetov sklad. Mitol pa posluje uspešno. V težavah je sedaj še podjetje Kovinar Hrpelje, kar samo potrjuje, da je tudi Krasu pokazala svoje zobe vsesplošna kriza slovenske kovinarsko-predevalne industrije.

Na vse načine spodbujati pridobivanje znanja

Kakšne so perspektive ali možnosti mladih, prihajajočih generacij za zaposlitev? Katere poklicne oziroma izobrazbene smeri naj bi si izbirali, ker imajo bodočnost?

"Kakor so se v letu 1993 in letos ljudje zaposlovali v storitvenih dejavnostih, tako je pričakovati enako v prihodnjem letu. Največ bo dela za kadre s srednjo izobrazbo, precej manj za tiste z višjo in visoko izobrazbo.

Glede na bodočnost storitvenih dejavnosti, zlasti gostinstva, finančnih in izobraževalnih storitev, bo največ dela za gostinske kadre, povpraševanje pa se obeta tudi po ekonomistih in pravniki. Že sedaj jih podjetja iščejo, toda ozirajo se predvsem po takih s prakso. Ker teh ni, si jih bodo morala pač sama vzgojiti in se zato odločati za zaposlovanje pripravnikov.

Veste, kronično pomanjkanje usposobljenih kadrov s srednjo, višjo in visoko izobrazbo je posledica dolgotrajne odsotnosti srednje šole na Krasu. Le kakšna četrtna tistih, ki so se izšolali na srednjih, višjih in visokih šolah v večjih centrih, se je vrnila na Kras. Zato bo treba na vse možne načine spodbujati pridobivanje znanja, strokovno izpopolnjevanje in šolanje po končanih srednjih šolah na višjih in visokih šolah. Samo znanje bo sprožalo nove ideje in nove razvojne usmeritve!"

Kaj je gospodarsko perspektivno razvijati in pospeševati v sami Sežani in kaj v Divači, Dutovljah, Komnu, Kozini in še kje?

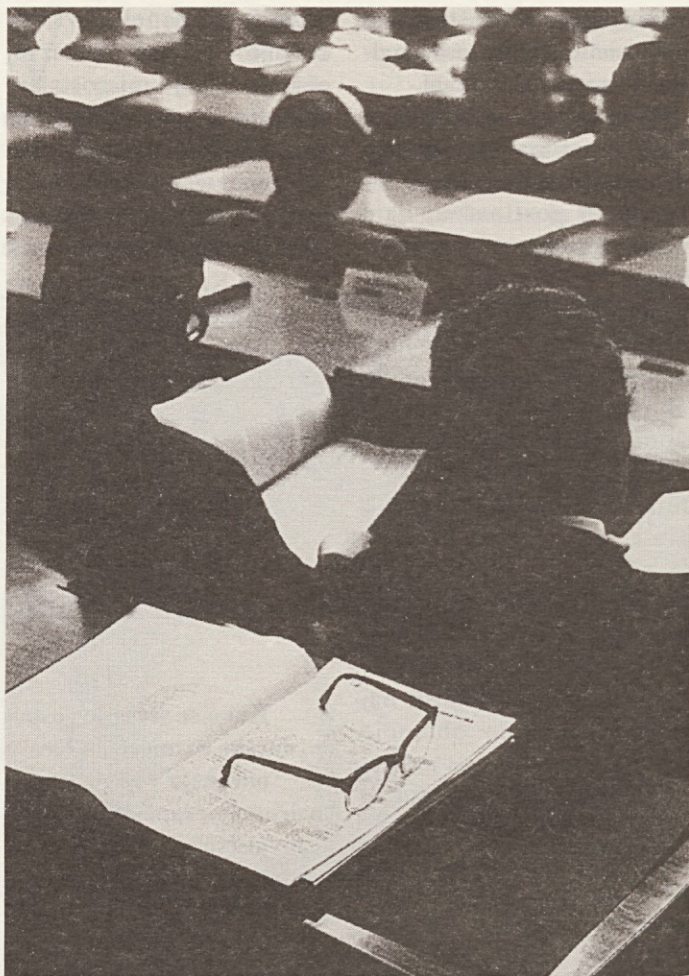
“Če mislite na te kraje kot policentre, bi jim morali prišteti še Senožeče, Lokev in tudi Štanjel. Danes je tudi v manjših vaseh razvita podjetniška dejavnost, saj so za to povsod možnosti. Policentriem namreč razumem kot logičen pristop, saj ljudje delajo in se gospodarsko uveljavljajo vse več tam, kjer prebivajo, ker je to najceneje. Sicer pa je v tako majhni državi, kot je naša Slovenija, prav policentriem prednost, ki bi jo morali s pridom izkoristiti. Menim, da je prav policentriem v Sloveniji v preteklih letih omogočil razvoj, ki ga ostale jugoslovanske republike niso imele, in da prav tega z reformo uprave ne bi smeli izgubiti. Nobeden izmed naštetih centrov pa nima prav specifičnih prednosti za kakšno dejavnost!

Slovenska diplomacija se včasih odziva preveč medlo...

Kako vpliva na gospodarski utrip matičnega Krasa nova usmeritev italijanske diplomacije do Slovenije in njenih prizadevanj za vključevanje v Evropsko unijo? Kako se na to odziva jo podjetja in podjetniki s Krasa tostran meje?

“Kot sekretar za gospodarstvo ta čas ne vidim v gospodarskem sodelovanju ob meji nobenih sprememb na slabo. Nasprotno! Ob otvoritvi obrtnega sejma v Sežani letos poleti nas je obiskal tržaški župan Illy, s tržaškimi gospodarstveniki se dogovarjamo o skupni podpori programom za pridobitev sredstev v okviru v okviru programa Cross Border, ki ga financira Phare. S temi sredstvi bi skupaj posodobili več mejnih prehodov, povečali pretočnost mednarodnega terminala v Sežani in uredili odlagališče komunalnih odpadkov na Krasu. Lahko rečem, da smo s tržaško vlado vzpostavili sodelovanje. Upam, da bo tako tudi ostalo!”

Povedati pa moram, da se včasih slovenska diplomacija glede na vedno nove pogoje Italije za vključitev Slovenije v pridruženo članstvo v Evropski uniji odziva preveč medlo. Četudi smo majhni, bi Slovenija morala odločno postaviti tudi svoje zahteve in pogoje do unije. S tem bi dali vedeti, da smo si sami izbrili samostojnost in da se nam navsezadnje tako zelo spet ne mudi v Evropsko unijo...! In tudi naša vlada nasplošno še ni jasno povedala, kaj bomo morali žrtvovati na račun naše suverenosti za to vključitev, kakor tudi ne, kaj bomo z vključitvijo v Evropsko unijo dejansko pridobili. Menim, da je pri vsem tem malo preveč evforije...!”

Še vedno ni jasno, kakšno bo financiranje bodočih občin!

Čeprav v tržnem gospodarstvu ni planskega pristopa, se v izvršnem svetu skupščine občine Sežana prav gotovo na vsaki seji lotevate aktualnih gospodarskih vprašanj... S čem se predvsem ukvarjate na gospodarskem področju in zakaj? Čemu boste do konca mandata še namenili največjo skrb? Boste pripravili kakšno analitično poročilo in priporočilo županom in svetom bodočih občin na matičnem Krasu?

“Sedaj se člani izvršnega sveta srečujemo z gospodarstveniki mnogo manj, kot smo se srečevali nekdaj, kajti tržno gospodarstvo ne pozna neposrednega vmešavanja upravnih organov. Vključujemo pa se v gospodarstvo na Krasu posredno, saj je naša velika skrb za zgraditev komunalne infrastrukture osnova za nadaljnje razvijanje gospodarstva.

Ne bom ponavljal, da predstavlja razvita mreža asfaltnih cest na Krasu z dostopnostjo elektrike in telefona v vsako hišo in vodovoda v devet od desetih vasi, urejeno pobiranje komunalnih odpadkov in plinifikacija Sežane z okolico, skupek temeljnih pogojev,

GOSPODARSTVO NA KRASU

brez katerih ni možnosti za hiter razvoj gospodarstva. In lahko se pohvalimo v izvršnem svetu, da smo se v iztekajočem se mandatu v občinskih organih največ ukvarjali prav s tem. Storili pa bi lahko še več, kot smo, saj zaradi težav z nesklepčnostjo občinske skupščine še ni bil sprejet proračun. Z njegovim sprejetjem bi lahko v letu 1994 zagotovili gradnjo vodovodov v vrednosti 90 milijonov tolarjev, tako pa ta denar leži v banki. Znatno del sredstev bi bil sicer operativno tudi v kmetijstvu.

Svetom in županom novih občin na Krasu po bližnjih decembrskih volitvah v občinske organe ne bi mogel svetovati kaj več, kot to, naj skrbijo za ureditev in vzdrževanje osnovne infrastrukture, ki ustvarja pogoje za nadaljnji razcvet gospodarstva. Veste, na Krasu smo dovolj zreli in znamo narediti in razvijati ustrezne programe brez namišljene pomoči političnih funkcionarjev. Le pogoje za to je treba zagotoviti!

Glede bodoče samouprave pa me resnično skrbi, kako se bo uveljavila v vsakdanjem življenju. Dva meseca pred upravno reformo in reformo lokalne samouprave še vedno ni jasno, kakšno bo v financiranje bodočih občin, četudi so sedaj kriteriji za njihovo ustanovitev zahtevnejši od prvotnih. Imele bodo hude težave pri zagotavljanju prepotrebne denarja za vzdrževanje že zgrajene in postavljene infrastrukture in za njeno nadaljnje razvijanje. V zvezi s tem si posamezniki, ki podpirajo ustanovitev velikega števila majhnih občin in ki to zagredo podpira-

jo, očitno ne predstavljajo, kaj sploh pomeni z zakonom zagotovljenih 90 odstotkov povprečne porabe v Republiki Sloveniji na prebivalca, kolikor se letno zagotavlja občini na vsakega njenega prebivalca za financiranje vseh njenih potrebnih funkcij. To ni nič več kot približno 11.000 slovenskih tolarjev na prebivalca!

Pomislite, kaj le bo lahko pri pet tisoč prebivalcih zmogla občina zagotoviti z letno dodeljenimi ji 55 milijoni slovenskih tolarjev!? Te razgrete glave očitno še niso imele resničnega opravka z zagotavljanjem denarja in ne vedo, kako težko ga je dobiti!. Prav gotovo se ne zavedajo, kaj vse bo treba z njim plačati, da bo občina funkcionirala, in prispevati še tistim, ki bodo opravljali določene storitve za njene občane. Mislim na denar za: občinski vrtec, za zavarovanje nezaposlenih, za pomoč ostarelim, za dodatne šolske programe, za prevoz otrok v šolo in iz nje itn.! In kje bo še kaj denarja ostalo za vse tisto, zaradi česar naj bi se sploh občine po obsegu in številu prebivalcev zmanjšale in, kakor obljubljajo, bolj približale njim? Mislim na denar za boljšo infrastrukturo, torej za nove in boljše ceste, za vodovod do naselij in zaselkov, ki ga še nimajo, za boljšo javno razsvetljavo, in še in še. Kako bodo zagotavljale 50 odstotkov investicijskih sredstev v osnovno šolo!?"

Revija Kras lahko naredi zelo veliko!

Prav gotovo ste prve številke revije Kras toliko prebrali, da jo že lahko ocenite. Kaj je v njej tisto, kar opravičuje njeno izhajanje? Kaj sploh pomeni ta revija za Kras in Kraševce ter prebivalstvo, ki živi s Krasom? Kaj bi v njej spremenili, če bi bili njen urednik? Ali se Vam zdi cena 400 SIT previsoka? Kaj predlagate uredništvu še storiti, da bi jo kupovalo oziroma se nanjo naročalo še več ljudi? In, končno, ali njeni izdajatelji in številni sodelavci (več kot sto jih je že, s Krasa in širše, iz vse Slovenije!) lahko upravičeno pričakujemo, da bo revijo s primernim sofinanciranjem podprla tudi sedanja občina Sežana, oziroma da jo bodo podprle bodoče občine tega območja?

"Revija Kras si je zadala dobre cilje in prav je, da je namenjena vsej Sloveniji, kajti Kraševci se morajo Sloveniji v njej predstavljati in Sloveniji tudi pojasnjevati, kaj od nje pričakujemo. To še zlasti, ker nas tako imenovani center dostikrat dobesedno potiska v Italijo, oziroma nam očita, češ, saj imate poleg Italijo in kaj zato sploh še hočete..! To pa, veste, pomeni za nas nekakšen podcenjevalni odnos, kakor da nismo enakovredni partnerji!

Zato naj revija predstavlja, kaj se na Krasu dogaja, kaj vse načrtujemo in s čem ter kako Kras in Kraševci soustvarjamo sedanjo Slovenijo in njeno utiranje poti v Evropo.

Pa tudi zato, da se še bolj dvigne samozavest številnih Kraševcev, ki živijo v notranjosti države ali na tujem in se šele zadnje čase prebujajo iz nekakšne pripadnostne drame, iščejo svoje korenine na Krasu in se nanj vračajo. Revija Kras že dobiva svoj jaz in že nudi bralcem informacije s programskimi in razvojnimi cilji Krasa in območij okrog njega.

Za Kraševce je cena 400 SIT za izvod revije na prvi pogled mogoče previsoka. Glede na to, da presega regionalne okvire in da jo berejo po vsej Sloveniji in na tujem, ker piše o tistem, česar druga javna občila v zvezi s Krasom poglobljeno ne obravnavajo, pa ni draga. Saj to je toliko, kot staneta danes dva zavojska cigaret!

V globalu mislim, da bo treba urediti tudi sistem sofinanciranja revije. Ker je občina Sežana s sedanji mejami pretežno kraška in nam je prav gotovo največ za njeno nadaljnje izhajanje, bi morali čim prej najti skupni jezik še s sosednjimi občinami. Vprašanja o Krasu niso le kraška. Če pa gradimo gospodarsko moč Slovenije na storitvenih dejavnostih in turizmu, bi se morale vključiti v njeno sofinanciranje tudi obalne občine, saj gostje, ki prihajajo na morje, zelo radi pridejo v Lipico, Škocjanske jame, Postojno, Štanjel in sploh na Kras. Sploh pa mislim, da tudi povprečni Slovenec premalo pozna Kras, o katerem se je učil v šoli in po katerem nas svet pozna. Kras je le eden - ta, na katerem živimo!

Četrtega decembra volitve
županov in občinskih svetov

RAZVRSTITEV KRAŠKIH NASELIJ V PET NOVIH OBČIN

Poslanci državnega zbora so 2. oktobra sprejeli zakon o ustanovitvi občin in določitvi njihovih območij v republiki Sloveniji. Po njem bo po uveljavitvi nove lokalne samouprave 147 občin, med njimi pet na območju Krasa. Štiri bodo na območju sedanje občine Sežana, ena pa bo na tistem delu spodnjega Krasa, ki je sedaj na območju občine Nova Gorica. To bodo občine: Divača, Hrpelje-Kozina, Komen in Sežana ter Miren-Kostanjevica. Predsednik državnega zbora Jožef Školjč je 4. oktobra podpisal odlok o razpisu lokalnih volitev. Te bodo v nedeljo, 4. decembra letos. Na njih bodo državljani Slovenije volili člane novih občinskih svetov in župane novih občin.

Nove občine na območju sedanje občine Sežana bodo obsegale po podatkih iz Uradnega lista Republike Slovenije št. 60/94 območja naslednjih naselij:

Občina Divača: Barka, Betanja, Brežec pri Divači, Dane pri Divači, Divača, Dolenja vas, Dolnje Ležeče, Dolnje Vreme, Famlje, Gabrče, Goriče pri Famljah, Gornje Ležeče, Gornje Vreme, Gradišče pri Divači, Kačiče-Pared, Kozjane, Laže, Matavun, Misliče, Naklo, Ostrovnica, Otošče, Podgrad pri Vremah, Potoče, Senadole, Senožeče, Škocjan, Škofije, Vareje, Vatovlje, Vremski Britof in Zavrhek. Sedež občine Divača je v Divači. Prvi občinski svet šteje 15 članov.

Občina Hrpelje-Kozina: Artviže, Bač pri Materiji, Beka, Brezovica, Brezovo Brdo, Golac, Gradišica, Gradišče pri Materiji, Hotična, Hrpelje, Javorje, Klanec pri Kozini, Kovčice, Kozina, Krvavi Potok, Markovščina, Materija, Mihele, Mrše, Nasirec, Obrov, Ocizla, Odolina, Orehek pri Materiji, Petrinje, Poljane pri Podgradu, Povžane, Prešnica, Ritomeče, Rodik, Rožice, Skadanščina, Slivje, Slope, Tatre, Tublje pri Hrpeljah, Velike Loče in Vrhpolje. Sedež občine Hrpelje-Kozina je v Hrpeljah. Prvi občinski svet šteje 14 članov.

Občina Komen: Brestovica pri Komnu, Brje pri Komnu, Coljava, Čehovini, Čipnje, Divči, Dolanci, Gabrovica pri Komnu, Gorjansko, Hruševica, Ivanji Grad, Klanec pri Komnu, Kobdilj, Kobjeglava, Koboli, Kodreti, Komen, Lisjaki, Lukovec, Mali Dol, Nadrožica, Preserje pri Komnu, Rubije, Sveto, Šibelji, Škofi, Škrbina, Štanjel, Tomačevica, Trebižani, Tupelče, Vale, Večkoti, Volčji Grad in Zagrajec. Sedež občine Komen je v Komnu. Prvi občinski svet šteje 13 članov.

Občina Sežana: Avber, Bogo, Brestovica pri Povirju, Brje pri Koprivi, Dane pri Sežani, Dobravljje, Dol pri Vogljah, Dolenje, Dutovlje, Filipčje Brdo, Godnje, Gorenje pri Divači, Gradišče pri Štjaku, Gradnje, Grahovo Brdo, Griže, Hribi, Jakovce, Kazlje, Kopriva, Kosovelje, Krajna vas, Kregolišče,

Kreplje, Križ, Krtinovica, Lipica, Lokev, Mahniči, Majcni, Merče, Nova vas, Orlek, Plešivica, Pliskovica, Podbreže, Poljane pri Štjaku, Ponikve, Povir, Prelože pri Lokvi, Pristava, Ravnje, Razguri, Raša, Sela, Selo, Senadolice, Sežana, Skopo, Stomaž, Šepulje, Šmarje pri Sežani, Štjak, Štorje, Tabor, Tomaj, Tublje pri Komnu, Utovlje, Veliki Dol, Veliko Polje, Voglje, Vrabče, Vrhovlje in Žirje. Sedež občine Sežana je v Sežani. Prvi občinski svet šteje 20 članov.

Zaselek Podgorje na Podgorskem Krasu ter zaselka Rakitovec in Zazid pod Kraškim robom, ki sodijo do volitev v sedanjo občino Sežana, pa so z referendumsko odločitvijo krajanov uvrščeni v novo občino **Koper**.

Del sedanje občine Nova Gorica, ki obsega tudi območje spodnjega Krasa, bo skupaj z Mirnom in Biljami nova občina Miren-Kostanjevica. Po podatkih iz Uradnega lista Republike Slovenije št. 60/94 bodo v tej občini naslednja naselja:

Občina Miren-Kostanjevica: Bilje, Hudi Log, Korita na Krasu, Kostanjevica na Krasu, Lipa, Lokvica, Miren, Nova vas, Novelo, Opatje selo, Orehovlje, Sela na Krasu, Temnica, Vojščica in Vrtoče. Sedež občine Miren-Kostanjevica je v Mirmu. Prvi občinski svet šteje 15 članov.

Podjetje KARS iz Sežane predstavlja...

KAKO POTEKA PLINIFIKACIJA V SEŽANI

Sergej Ukmar

inž.gradbeništva - direktor KARS, projektiranje in inženiring, p.o., Sežana

V tem sestavku predstavljamo osnovne informacije o tem, kako poteka plinifikacija ali oskrba Sežane s plinom za ogrevanje in gospodinjstva in kaj storiti, da si zagotovite oskrbo svojega gospodinjstva s plinom. Za vse podrobnejše informacije, ki zanimajo bodoče uporabnike te vrste energije, pa svetujemo, naj pridejo v podjetje KARS, projektiranje in inženiring, p.o., v Sežani, Partizanska 28 ali pa telefonirajo na številke: (067) 31-053, 31-259 ali 31-986!

Zakaj plinifikacija?

Prva velika pridobitev za Kras je bila dograditev novega vodovoda Brestovica-Sežana-Kozina z novim zajetjem v Brestovici, z novimi vodovodnimi objekti in trasami. Ta naložba je Kraševce odžejala in izpolnila daljno željo naših prednikov po vodi, ki jo je primanjkovalo še zlasti v sušnih obdobjih.

Sedaj se uresničuje druga velika naložba, to je plinifikacija ali povezava občine Sežana s plinskim omrežjem in z ustreznimi objekti, kar zajema večji del Krasa. Ta pridobitev, ki jo ponujamo Krasu, je predvsem ekološka. Kajti Kras je ne le pršut in teran. Kras so tudi njegova posebna arhitektura, ljudje in njihove navade, pa klima in čist zrak. Poudarjam: čist zrak!

In čist zrak lahko ohranimo tudi z uporabo plina, ki je med vsemi razpoložljivimi in praktično uporabnimi vrstami energije drugi najmanjši onesnaževalec ozračja, če postavimo na prvo mesto čistih energetikov električno energijo iz hidroelektrarn.

S plinifikacijo bomo ne le posodobili

naše mesto in naše vasi ter obvarovali ozračje pred onesnaževanjem, ampak si bomo zagotovili tudi najcenejše sredstvo za ogrevanje, kuhanje in pripravo gospodinske oziroma sanitarne tople vode.

Kakšna je vloga podjetja KARS v plinifikaciji občine Sežana?

Izvršni svet občine Sežana je dal koncesijo ali dovoljenje za plinifikacijo občine Sežana mednarodni družbi APEGAS, d.o.o., s sedežem v Ljubljani. Koncesionar pa je na osnovi javnega razpisa oddal nekatera dela podjetju KARS.

Podjetje KARS opravlja za mednarodno družbo APEGAS, d.o.o., naslednja dela:

1. Izdelava lokacijske dokumentacije za plinsko postajo in osnovno plinovodno omrežje mesta Sežana z možnostjo, da se nanj priključita še vasi Dane in Šmarje.
2. Pridobitev vseh soglasij in lokacijskega dovoljenja za plinsko postajo ter plinovodno omrežje.
3. Izdelava tehnične dokumentacije -

gradbeni del za plinsko postajo in plinovodno omrežje.

4. Akvizicija ali pridobivanje investitorjev - bodočih naročnikov in uporabnikov plina.

In da bi bilo pridobivanje oziroma zbiranje naročnikov in uporabnikov plina kar najbolj učinkovito, je podjetje KARS odprlo v svojih poslovnih prostorih ob Partizanski cesti 28 urad, v katerem zbira prijave potencialnih ali možnih naročnikov in uporabnikov plina za gospodinjstva in večje kotlarne. Zainteresirani naročnik lahko pri nas izpolni naslednje dokumente ali listine:

Prošnjo za priključek na plinovodno omrežje - S tem dokumentom se v podjetju APEGAS osebo evidentira ali vnese v seznam potencialnih ali predvidenih porabnikov plina.

Pogodbo o izvedbi priključka na plinovodno omrežje - S to pogodbo se podjetje APEGAS obvezuje, da bo porabnika za določeno ceno, pod določenimi pogoji in v določenem času priključilo na osnovno plinsko omrežje.

Sestavni del te pogodbe je tudi skica priključka z izmerami.

Pogodba o oskrbi s plinom - S to pogodbo se podjetje APEGAS obvezuje, da bo porabniku dobavljalo plin po določeni ceni in pod določenimi pogoji.

Vse ostale nadrobnosti so razvidne iz besedila obeh pogodb!

Poleg naštetih storitev je mogoče v našem uradu dobiti tudi druga pojasnila, ki zanimajo zainteresirane naročnike plinskega priključka in porabnike plina.

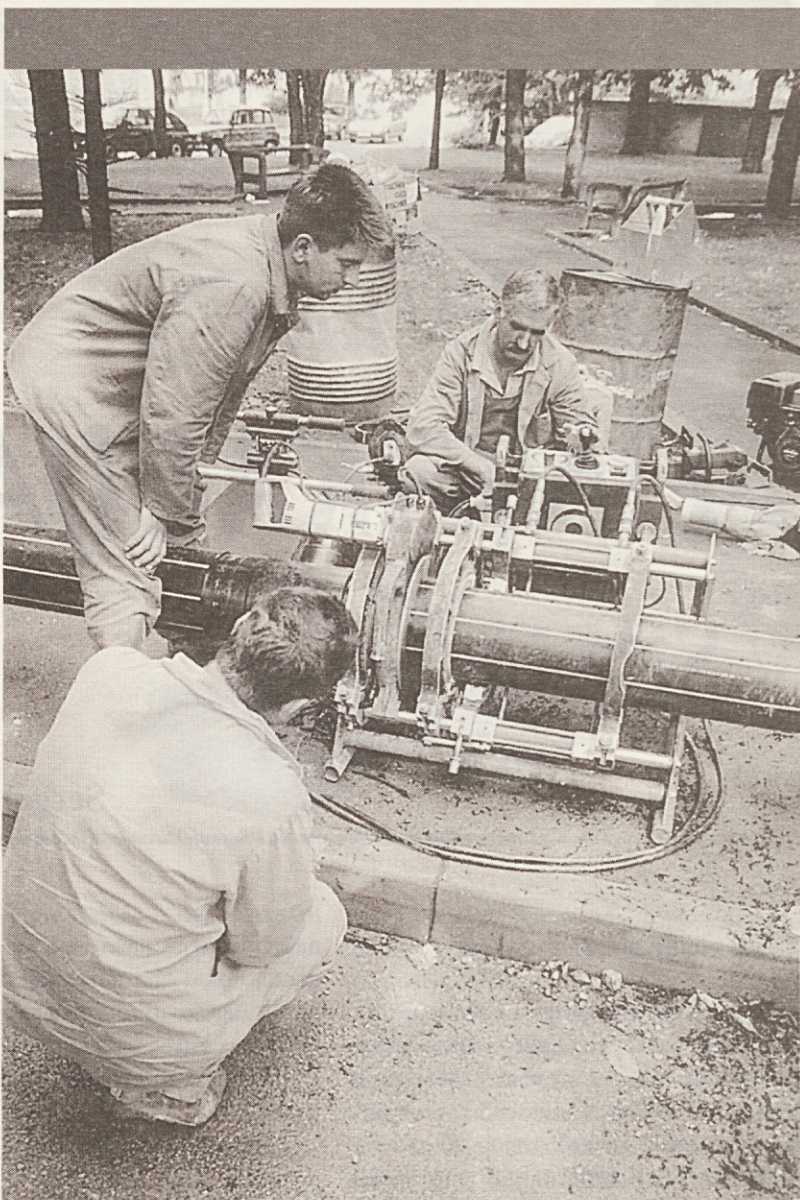
Kaj pa plinsko omrežje v stanovanjskih in poslovnih objektih?

Vedeti je treba, da je koncesionar, to je mednarodna družba APEGAS, d.o.o., dolžna speljati plinsko omrežje do stanovanjskih in poslovnih objektov, to je do uporabnikov plina. Razvod plinskega omrežja po stanovanjskih in poslovnih objektih do posameznih trošil - kotlov za etažno ogrevanje, grelnikov vode in kuhalnikov ter kotlarn - pa si mora zagotoviti vsak naročnik plinskega priključka sam kot njegov investitor, pa naj bo to lastnik etažnega stanovanja ali skupina etažnih lastnikov v stanovanjski zgradbi, lastnik stanovanjske hiše, lastnik ali več lastnikov poslovne zgradbe.

S sekretariatom za urbanizem, gradbene, komunalne in stanovanjske zadeve skupščine občine Sežana, ki ga zastopa Vladimir Mljač, in s konfeksionarjem smo se dogovorili za naslednji postopek:

1. V pooblaščen projektantski organizaciji izdelano tehnično dokumentacijo revidira ali pregleda koncesionar APEGAS, d.o.o., Ljubljana.
2. Koncesionar izda soglasje k tehnični dokumentaciji.
3. Upravni organ občine Sežana izda na osnovi investitorjeve prošnje za soglasje k tehnični dokumentaciji in koncesionarjevega soglasja odločo o priglasitvi del. Kot dopolnilne listine k investitorjevi vlogi za odločbo o priglasitvi del spadajo še: koncesionarjevo soglasje k tehnični dokumentaciji, soglasje morebitnih etažnih lastnikov objekta in zemljiško-knjižni izpisek ali pogodba o nakupu stanovanja.

4. Po opravljenem delu - napeljavi plinskih inštalacij v njegovem objektu naročnik oziroma investitor zaprosi inšpekcijske službe občine Sežana za njihov inšpekcijski pregled. Nanj se povabi tudi izvedenca za strojne oziroma plinske inštalacije, ki se ga določi s koncesionarjevim soglasjem.
5. Na osnovi pozitivnega mnenja v zapisniku inšpekcijskih služb in izvedenca za strojne inštalacije dobi konfeksionar dovoljenje, da varno priključi naročnikovo plinsko napeljavo in njegova plinska trošila na osnovno plinovodno omrežje - plinovod.
6. Pri večjih posegih, kot so adaptacije ali preureditve večjih toplotnih kotlarn, je možno, da upravni organ zahteva

Naprava za varjenje plastičnih plinskih cevi

lokacijsko dokumentacijo in gradbeno dovoljenje. V takem primeru poteka postopek po določilih zakona o graditvi objektov.

Koliko stane plinski priključek?

Osnovna cena hišnih priključkov je koncesijska pogodba:

Stanovanjska hiša - Naročnik priključka plača podjetju APEGAS naslednje stroške: priključek 550.000 Lit (v tej ceni je zajet strošek za dobavo plinmera s požarno pipo in 4 dolžinskimi metri priključka, merjeno od sredine ceste, pod katero poteka glavni plinovod) in razliko do priključka po 35.000 Lit za vsak

EKOLOŠKO ČISTA ENERGIJA

dolžinski meter voda... Ceno za priključek plača naročnik na osnovi podpisane pogodbe za priključek na plinsko omrežje v tolarški protivrednosti na dan podpisa pogodbe.

Večstanovanjski blok - Naročnik priključka, to je lastnik stanovanja ali več lastnikov stanovanj, plača oziroma plačajo podjetju APEGAS naslednje stroške: priključek 350.000 Lit (v tej ceni je zajet strošek za dobavo plinomera s požarno pipo in 4 dolžinskimi metri priključka, merjeno od sredine ceste, pod katero poteka glavni plinovod) in razliko do priključka po 35.000 Lit za vsak dolžinski meter voda (ki ga plačajo v sorazmernih deležih vsi lastniki stanovanj v bloku, vezani na skupni priključek). Ceno za priključek plačajo naročniki na osnovi podpisanih pogodb za priključek na plinsko omrežje v tolarški protivrednosti na dan podpisa pogodbe.

Večja kotlarna ali toplotna - Naročnik priključka plača podjetju APEGAS naslednje stroške: priključek po tabeli glede na priključno moč kotlarne ali toplotarne v Kcal/h (v tej ceni je zajet strošek za dobavo plinomera s požarno pipo in 4 dolžinskimi metri priključka, merjeno od sredine ceste, pod katero poteka glavni plinovod) in razliko do priključka po tabeli glede na prerez priključne cevi. Ceno za priključek plača naročnik na osnovi podpisane pogodbe za priključek na plinsko omrežje v tolarški protivrednosti na dan podpisa pogodbe.

Podjetje APEGAS nudi naročnikom plinskega priključka posebne plačilne pogoje, kakor je to navedeno v 9. točki pogodbe o izvedbi plinskega priključka. Manjši porabniki imajo možnost za najetje potrošniških oziroma bančnih posojil ali posojil, ki jih dajejo izvajalci notranjih plinskih inštalacij in dobavitelji plinskih aparatov. Večjim plinskim odjemalcem (skupina C) pa je podjetje APEGAS pripravljeno na osnovi dogovora omogočiti ustrezne plačilne pogoje.

Kdaj sta mogoča priključek naročnikove plinske inštalacije in dobava plina?

Podjetje APEGAS, d.o.o., Ljubljana je pred pričetkom plinifikacije mesta Sežana izdelalo ustrezen operativni načrt. Ta predvideva gradnjo plinske postaje in osnovnega plinovodnega omrežja v fazah. Prva faza bo končana do kurilne sezone 1994 in zajema zahodni del mesta Sežana v črti bolnica-market Preskrbešola. Se pa je podjetje APEGAS odločilo, da prvo fazo tudi razširi, če se pokaže zadostno zanimanje večjih stanovanjskih in poslovnih objektov za uvedbo plina. In tako je prvo fazo gradnje razširilo do stanovanjskih objektov ob Kosovelovi ulici.

Veliko zanimanje za plinifikacijo so pokazale tudi nekatere vasi okrog Sežane. Zato podjetje APEGAS raziskuje možnost, dati posameznim naročnikom v teh vaseh začasno brezplačno v najem plinske rezervoarje in jim redno dovažati plin na dom. Ko pa bi se zanimanje za plinsko oskrbo povečalo in bi bilo v posameznih vaseh več kot štiri petine stanovanjskih hiš in drugih uporabnikov za tako rešitev, bi zgradilo v njih manjše plinske postaje in razvodno plinsko omrežje... Te možnosti bo raziskalo v najkrajšem možnem času!

Izkopan kanal z uvaljanjem peščenim dnom, na katerega se polaga plastične plinske cevi. Potem se kanal v plasteh po 30 cm zasipa in komprimira. Zgornji ustroj se še asfaltira.

VODONOSNIK KRASA

- BOGASTVO ALI NADLOGA?

dr. Andrej Kranjc

*profesor geografije in diplomirani arheolog ter višji znanstveni sodelavec
Slovenske akademije znanosti in umetnosti,
je upravitelj Inštituta za raziskovanje Krasa ZRC SAZU v Postojni*

Pred sodobnimi spoznanji o kraških vodah so si ljudje vode v podzemlju predstavljali podobno, kot so jih videli na površju: videli so Reko izginjati v Škocjanske jame, videli so izvirati Timavo pri Devinu. In sklep se je ponujal sam po sebi - od Škocjanskih jam teče Reka dalje proti izvirom Timave kot enotna reka, le da pod zemljo... Na osnovi hidroloških raziskovanj, pri čemer je igral pomembno vlogo tudi naš Kras, oziroma jo je igrala podzemeljska Reka z izviri Timave, pa so se izoblikovali novi pogledi na pretakanje vode v kraškem podzemlju.

Dve teoriji o vodotokih v krasu

V prvi polovici 19. stoletja so bili vsi strokovnjaki prepričani, da tudi v krasu tečejo vodotoki po točno določenih strugah oziroma rovih. Ko v Trstu vodnjaki in

lokalni izviri niso več zadoščali za oskrbo mesta z vodo, so poskušali skozi jame in brezna na Krasu poiskati podzemeljsko Reko in iz nje črpati potrebno vodo. Da pa ne bi bil projekt tehnično prezahteven (in predrag), so iskali tisti del Reke, ki naj bi bil najbližje Trstu. Rezultat tega so prvi resnejši poizkusi,

prodreti v Škocjanske jame po Reki navzdol (Svetina leta 1839) in odkritja globokih brezen, takrat najglobljih na svetu (Labodnica, 329 m). Žal pa niso našli niti Reke, niti ustrezne vode.

Konec 19. stoletja sta bili izoblikovani dve teoriji. Prva je zagovarjala sklenjene podzemeljske tokove in se opirala predvsem na spoznanja jamarjev, ki so odkrivali podzemeljske reke in potoke ter jim sledili. Škocjanske jame z edinstveno podzemeljsko reko, tekočo po pravi podzemeljski soteski, so bile takrat znane že do končnega sifona (4 kilometre). Druga teorija, temelječa na opazovanju kraških izvirov, ponorov in poplav na kraških poljih, je tudi v krasu predvidevala sklenjeno površino talne vode, podobno kot je to v produ in pesku. Glavna zagovornika teh teorij sta bila Katzer in Grund. Prvega je podpirala tudi hidrološka skupina novega Društva za raziskovanje podzemeljskih jam na Kranjskem, ustanovljenega leta 1910 v Ljubljani, pod vodstvom prof. Cerka, drugi pa je podporo svoji teoriji dobival predvsem v proučevanju hidrologije bosanskih kraških polj.

Pozneje se je izkazalo, da imata obe teoriji po svoje prav. Vistem delu kraškega podzemlja, kjer so predvsem vodoravno usmerjeni tokovi, so prave kraške reke in potoki. Nižje, v zakraseli kamniti gmoti, pa so vsi votli prostori, do najmanjših špranj, zaliti z vodo in obstaja torej tudi neke vrste talna voda v krasu. Ker pa v tem primeru ne gre za talno vodo, ki bi se obnašala tako, kakor se obnaša talna voda v nevezanih sedimentih ali usedlinah (produ in pesku) in je tudi njena "gladina" drugačna, jo imenujemo **kraška talna voda**, njeno gladino pa imenujemo **piezometrična gladina**.

Izkušnje in raziskave so pokazale, da so v posameznih, ločenih oziroma izraziteje individualiziranih kraških kamninskih gmotah vodna telesa, ki so ločena ali vsaj slabo povezana s sosednjimi vodnimi telesi. Tako danes govorimo ne toliko o kraški talni vodi temveč predvsem o **kraških**

vodonosnikih. To so posamezne gmote, bloki zakrasele kamnine, v katerih so shranjene ekonomsko pomembne količine vode in skozi katere se te pretakajo. Vodonosniki so lahko prosti, ujeti ali obviseli, ustrezno njihovi legi in položaju do drugih, običajno nekarbonatnih, to je neprepustnih plasti.

Vodonosnik Krasa

Eden izmed večjih in pomembnejših slovenskih vodonosnikov je tudi vodonosnik Krasa. Po površini in obsegu odgovarja pokrajini Kras in meri torej okrog 440 kvadratnih kilometrov. Plasti zakrasele kamnine segajo v glavnem pod morsko gladino, tako da je vodonosnik najmanj nekaj sto metrov debel... Če računamo, da je Kras - močno posplošeno gledano - v obliki pravokotnika, potem lahko rečemo, da ga s treh strani zapirajo neprepustne kamnine - fliš. S severovzhodne strani je to fliš Vipavske doline oziroma vipavskih Brd, z jugovzhodne ga zapirajo Brkini ter Pivka, z jugozahodne pa ga zapirajo flišni Šavrini ter obalni flišni pas do Trsta. Vodonosnik je odprt deloma proti sevezozahodu, kjer kraška planota tone pod aluvijalne soške naplavine Furlanske nižine, deloma pa proti jugozahodu, med Trstom in Devinom, kjer se vodonosnik spušča v morje.

Z izjemo nekaterih kraških jam, ki segajo do piezometrične gladine ali omogočajo človeku-potapljaču celo dostop podnjo, v kraškem vodonosniku shranjena voda človeku neposredno ni dostopna. Tako lahko vodonosnik primerjamo s "črno škatlo", za katero vemo, kaj in kako teče vanjo, kaj in kako iz nje izteka, kaj se v njej dogaja, pa lahko le ugibamo in računamo iz podatkov na vtoku in iztoku.

Vodonosnik Krasa deloma napaja padavinska voda, ki pada na Kras. Na njem ni površinskih tokov; vse padavine neposredno poniknejo v zakrasela tla in prej ali slej prodrejo do piezometrične gladine kraške talne vode. Drugi vir so površinski ali podzemeljski

dotoki, ki pritekajo s flišnega okolja in na stiku s kraško kamnino ponikajo v podzemlje. To so dotoki z manjšega dela Pivške kotline (Sajevški potok), s Košanske doline, Senožeški potok in Raša z vipavskega fliša, deloma pa celo Vipava, saj del njenih voda pred Mirmom ponika v Kras. Brkinske vode zbira Reka, ki dovaja poleg tega še velik del voda s snežniškega pogorja in z zgornje Pivke ter v Škocjanskih jamah ponika v Kras. Čeprav je Kras višji od Furlanske nižine in se dviga nad njo kot planota, se vseeno dogaja, da se občasno talna voda iz soške naplavine pretaka v vodonosnik Krasa.

Ker kraški vodonosnik ni enakomerno prevotljen prostor, kot na primer goba, ampak so v njem veliki kanali, obsežni rezervoarji podzemeljske vode, vmes pa je le prepokana kamnina s špranjami, sicer zalitimi z vodo, a med seboj slabo povezanimi, je tudi iztok iz njega osredotočen na nekaj mest. Ta so najugodnejša, bodisi da je tam neprepustna (flišna) pregrada najnižja, bodisi da so tam največje razpoke, ki jih je voda razširila v kanale, odprte na površje. Na takih mestih so **kraški izviri** - vodonosnikovi iztoki. Izpod Krasa so to morski in obmorski izviri severozahodno od Trsta - Brojnice, predvsem pa izviri Timave pod Štivanom pri Devinu.

Seveda si tudi vodonosnika Krasa ne smemo predstavljati kot veliko pokrito kad, v katero na eni strani priteka voda iz cevi, na drugi strani pa skozi luknje iz nje odteka. Pod Krasom so deloma strnjeni podzemeljski tokovi, po katerih teče voda hitro, kakor na površju, deloma so to spleti rovov in kanalov, po katerih se pretaka voda sicer različno, a razmeroma hitro, deloma pa gre za vodo v globoki, stalno zaliti (freatični) zoni ali območju, ki se počasi, zelo počasi premika proti izvirom. V primeri vodonosnika Krasa to pomeni, da teče podzemeljska Reka med Škocjanskimi jamami in izviri Timave povprečno s hitrostjo od 0,5 do 10 centimetrov na sekundo in da porabi za to pot devet dni. Pritoki

iz Pivke potrebujejo ob nizkih vodah za to razdaljo kakšna dva meseca. Izotopske analize kažejo, da se nekatera voda zadržuje pod zemljo tudi več let oziroma več desetletij. Torej so določeni deli vodonosnika Krasa res pravi podzemeljski rezervoarji, v katerih voda takorekoč stoji.

Pomen kraškega vodonosnika

Tako velike količine vode, kot jih ima vodonosnik Krasa, so za človeka zelo pomembne. Zato ni čudno, da jih tudi izkorišča že od nekdaj. V antiki so sloveli izviri Timave kot najprimernejše mesto za oskrbo ladij, ki so plule ob obali, z vodo. To omenja, poleg drugih, tudi Vergil v Eneidi... Danes so izkoriščeni predvsem izviri Brojnice in izviri Timave za oskrbovanje Trsta z vodo, pri Brestovici pa je črpališče Klariči, kjer z nivoja ali ravni morske gladine črpajo vodo za sežanski oziroma Kraški vodovod. Izviri, ki jih izkorišča Trst, so tesneje povezani s hitrejšimi podzemeljskimi tokovi in s samo Reko, zato se njihove lastnosti - tudi onesnaženost - spreminjajo s stanjem v Reki. In zato je tudi bilo toliko italijanskih pritožb, ko je v vodonosnik Krasa tekla zaradi bistriške industrije močno onesnažena Reka. Pod Brestovico v večji meri črpajo vodo iz globoke (freatične) kraške cone, zato je nihanje v njeni kakovosti in količini manj.

Strokovnjaki so se v zadnjih stotih letih poglobljeno ukvarjali z raziskovanjem kraškega vodonosnika - tako slovenski in italijanski, pa tudi avstrijski.

Enkrat so večjo pozornost namenjali podzemeljskim vodnim zvezam, drugič količinam vode, tretjič spet vprašanju onesnaževanja. Raziskovanja še danes niso končana, le da se zdaj ne ukvarjamo več toliko s samo podzemeljsko Reko, kot poskušamo zaobjeti vprašanja, ki so povezana z vsem vodonosnikom Krasa. Tak je bil italijansko-slovenski projekt "Sanacija slovenskega Krasa in porečja reke Reke" iz let 1992/93, podoben pa je projekt, ki naj bi se, z denarjem Furlanije-Juljske krajine ter Evropske unije, pričel letos.

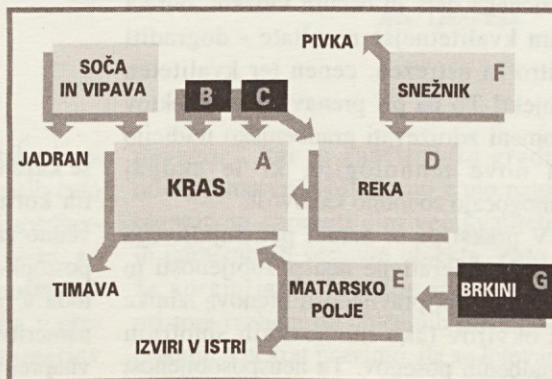
Odpira se vrsta novih vprašanj...

Sedaj vedno bolj cenimo to vodo izpod Krasa. In zato postaja vedno bolj pereče vprašanje, kako jo varovati in ohraniti. Hujsa onesnaženja Reke se hitro poznajo v izviri Timave. Kaj se zgodi z onesnaženo vodo, ki vteka v vodonosnik Krasa, a ne priteče neposredno in hitro v njegove izvire, pa lahko le ugibamo. Še več kot ugibamo! Lahko že slutimo, kaj se z njo dogaja: tako kot z vso vodo, ki se nabira v vodonosniku in nato počasi potuje v smeri proti izvirom, se najbrž dogaja tudi z onesnaženo vodo. S tem pa se odpira vrsta novih vprašanj. Med njimi vsekakor: Ali se snovi, ki onesnažujejo vodo, v dolgem času, v letih pod zemljo usedejo, oprimejo skalnih sten, spremenijo, reagirajo druga z drugo, ali pa ostanejo v vodi? Ko bo koncentracija škodljivih snovi v vodi dovolj velika, ali bo potem iz izvirov pritekala celo

človeško generacijo ali celo dlje umazana voda? Kaj bolj onesnažuje to vodo - industrijske odplake, kemikalije v kmetijstvu, komunalne odplake, kanalizacija, promet?

Vprašanje v zvezi s prometom oziroma prometnicami čez Kras je prav sedaj, ko v Sloveniji pospešeno gradimo cestni križ, še posebej pereče. Iz izkušenj vemo, da je v vodi v nekaterih jamah blizu glavne ceste oziroma železnice proti Kopru veliko naftnih derivatov. Vemo tudi, da z avtoceste na Ravbarkomandi pri Postojni odteka v vodo v podzemlju (in to v zaledju pomembnega izvira v Malnih, zajetega za vodovod) velike količine olj, kloridov, svinca in kadmija.

Ustrezna zaščita kraškega vodonosnika pred izlivi z avtoceste je gotovo zelo draga. Toda strokovnjaki za kraško hidrologijo so glede tega enotni: veliko ceneje je že med gradnjo avtoceste postaviti drage zaščitne naprave, kot pa čez nekaj let ali čez desetletje ugotoviti, da so milijoni in milijoni kubičnih metrov pitne vode za eno človeško generacijo ali celo več generacij uničeni (Spomnimo se primera Krupe v Beli Krajini!) in se odločiti, ali vodo tako temeljito čistiti, da bo dražja od bencina, ali pa jo pripeljati iz 50 ali celo 100 kilometrov oddaljenih izvirov, če jo bo tam sploh še dovolj, oziroma, če bo njena cena sploh sprejemljiva!

Shematični prikaz hidrografskih enot Primorskega Krasa - sivi paralelogram je kraški vodonosnik, črni paralelogram je neprepustni svet, puščice kažejo splošno smer vodne zveze. Pri tem pomenijo: A = vodonosnik Krasa, B = porečje Raše, C = porečje Sajevškega potoka, D = porečje Reke (deloma površinski vodotoki), E = Matarsko podolje, F = Snežniško pogorje z delom Zgornje Pivke, G = Brkini.

O splošnem pomanjkanju
spodbud za organizirano
prenovo stavbne dediščine
ter o poskusu vzorčne
obnove Cejkotove domačije
na Gočah

STROKOVNA PRENOVA

STARIH KRAŠKIH HIŠ

Mag. Ljubo Lah

magister arhitekturnih znanosti - Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo v Ljubljani

Besedam, da bi bil marsikdo danes pripravljen obnoviti svojo starejšo hišo, če bi le vedel, kako naj se loti dela, gre iskreno verjeti.

Dejansko je potrebne za obnovo starejše stavbne dediščine pri nas vsaj dvakrat več "dobre volje", kot če se lotevamo nove gradnje.

Pod "dobro voljo" je treba razumeti ne samo pripravljenost, živeti v "starem" in obnovljenem, marveč tudi spopadanje s številnimi težavami: pridobitev ustrezne dokumentacije, soglasij in načrtov za obnovo, pomanjkanje znanja pri "načrtovalcih" in izvajalcih prenove, pomanjkanje ustreznih materialov in tehničnih pripomočkov pri prenavljanju, kar v končnem lahko tudi pretirano poveča stroške za obnovo.

Nujne so praktične spodbude

Samosvoje predelave stavbne dediščine in rušenja so se v zadnjih letih tako razbohotili - in Kras pri nas ni v ničemer

izjema - da jih bo v bližnji prihodnosti zelo težko zaustaviti. Verjetno bo poleg uvajanja restriktivnih ukrepov z najrazličnejšimi prepovedmi še najbolj zaleglo razvijanje pozitivnega odnosa do podedovanega bogastva. Ob tem bo treba družbeni denar, ki se pri nas zapravlja za marsikaj (le koliko ga bo, na primer, "izpuhtelo" v novem predvolilnem boju?) usmeriti tudi v spodbudo in propagando zagotovo dolgoročno pomembnih prizadevanj za ustrezno prenovalo obsežnega stavbnega fonda. Marsikje po Evropi so spoznali, da ne gre pričakovati ustreznih rezultatov na papir zapisanih ciljev o prenovi stavbne in kulturne dediščine kar samih od sebe. Ob predpostavki, da vemo, kaj hočemo doseči, so nujne konkretne, praktične spodbude.

V primerjavi z novo gradnjo predstavlja sama prenova objekta vselej posebnost - tako pri pripravi projektnega gradiva, kakor tudi pri izpeljavi sanacijskih postopkov. Smisel prenove ne zanika osnovnih ciljev gradnje: s čim manj vložene energije, sredstev, materiala, fizičnega dela in ostalih vložkov doseči čim kvalitetnejše rezultate - dograditi hitro in ustrezen, cenjen ter kvaliteten objekt! To pa pri prenavljanju objektov pomeni združevati gradbeniško tradicijo in nove tehnologije, ki le skupaj omogočajo sodobno kakovost.

V praksi pa se zaradi pomanjkljivega znanja, operativne neusposobljenosti in splošne nepripravljenosti prenova izmika iz okvirov tako imenovanih smotrni gradbenih posegov. Ta neusposobljenost

se kaže tako pri načrtovalcih - projektantih kot tudi pri samih izvajalcih. Oboji vedno znova poskušajo uvajati merila in postopke, s katerimi dokazujejo splošno, toda v resnici le navidezno upravičenost usmeritve v graditev novega. Izrazite so vnaprej znane težnje po rušenju objekta,

Cejkotova domačija na Gočah na začetku prenovitve
foto: Ljubo Lah

da bi ga kasneje nadomestili s tako imenovano nadomestno gradnjo, včasih celo s ponaredkom originala, pa tudi uveljavljanje postopkov "sanacije", ki so značilni za zidavo novega. Poenostavljena ponazoritev: tehnična sanacija v prenovi namreč ne poteka "od temeljev

navzgor", kar je značilno za gradnjo novega, marveč poskušamo z njo najprej ohraniti in obnoviti čim več kvalitetnih in pomembnih sestavin objekta. Zato so že spremljanje izvedbe in strokovni pristopi različni od običajnih pristopov h gradnji. Večkrat pravimo, da se lotevamo

prenove objekta "od strehe navzdol".

Nujnost drugačnega pristopa k postopku prenove ponazarja že dejstvo, da prihaja med gradbenimi deli običajno do novih "najdb", ugotovitev in ocen potrebnih tehničnih posegov, ki nujno vplivajo na sam potek dela in na končni "izvedbeni projekt". To pa, seveda, onemogoča projektantom, da bi že pred začetkom posegov pripravili izvedbene načrte, kot jih zahteva sedanja zakonodaja - dokončne in nespremenljive. Nasprotno! S strokovnega vidika je smotrno pripraviti projekt oziroma načrt do take stopnje, ki omogoča generalno presojo o načrtovanih posegih, ki pa mora biti tudi uresničljiva. Pomembno je, da projekt oziroma načrt prenove objekta, ki ga pripravimo na začetku, omogoča obvladovanje vseh morebitnih "presenečenj" med samim potekom del. To še posebej velja za objekte, katerih nosilne konstrukcije so pred prenovalo v zelo slabem stanju, kar v marsičem določa ustrezen način prenovitvenih posegov.

Tuje izkušnje...

V tujini so že zdavnaj priznali take metode in jih uvedli v svoje običajne strokovne in upravno-administrativne načine dela. Znane so oblike projektov in načrtov, ki se vsebinsko in po namenu povsem razlikujejo od pri nas predpisanih (npr. idejnega načrta in tehnične

Fotografije in risbe prikazujejo postopno prenavljanje Cejkotove domačije na Gočah št.60 s postavitvijo dvoriščne "kalone" in Cejkotove skupaj z zidarskimi mojstri...

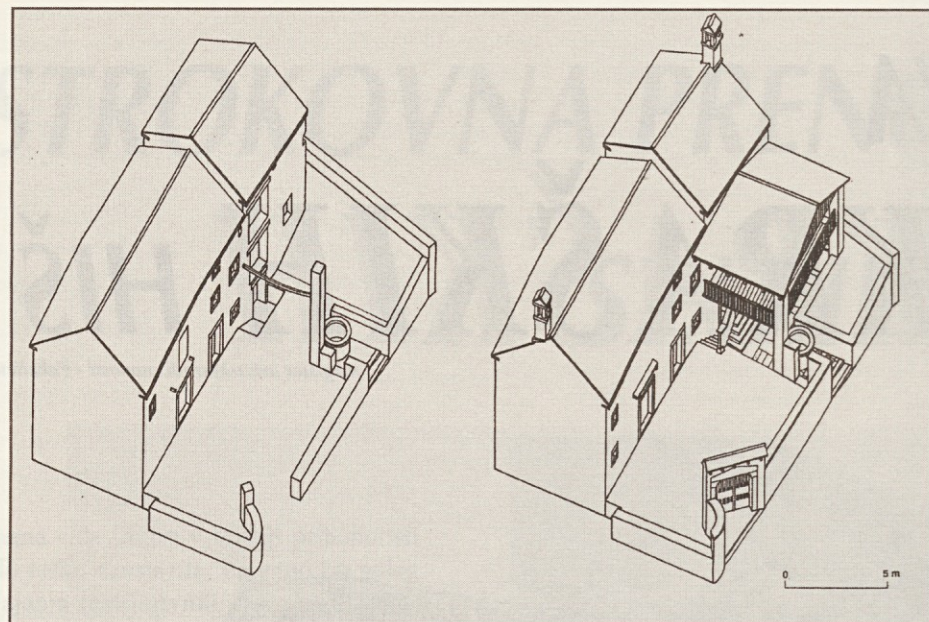
Foto: Ljubo Lah

dokumentacije - PGD, PZI). Veliko projektantskega dela je posvečeno natančnemu dokumentiranju stanja pred pričetkom del, kar je osnova za ohranjanje čim večjega deleža "originalne substance" na objektu. Tudi odgovornosti pri zidavi so drugače razdeljene. Velik poudarek je na neposredni projektantovi odgovornosti in nadzoru nad izvedenimi deli in na usklajenosti projekta izvedenih del z dejanskim stanjem po prenovi. S takim razumevanjem postopka za preno-ve objekta so povsem neupravičene zahteve po dokončnih in nespremenljivih oblikah izvedbenih načrtov!

Pogosta "praksa" pri nas

Pogosto poskušajo "strokovnjaki" rušenje objekta, ki mu sledi nadomestna gradnja, neupravičeno prikazati kot cenejšo varianto! Za tem se mnogokrat skrivajo izsiljevanja na račun lastne neusposobljenosti za prenavljanje ali pa uveljavljanje izvajalčeve "monopolne" pozicije. S takimi, danes pogostimi načini izvedb "prenov" pri nas, ne samo da povzročajo škodo stavbni dediščini, temveč z rušitvami obstoječega stavbnega fonda in s poznejšimi nadomestnimi gradnjami večinoma ne dosegajo lastnosti (energetske: akumulativnost, zvočna in toplotna prevodnost,...), ki bi jih imeli sicer strokovno korektno prenovljeni "starejši" objekti.

Ker pri nas še nimamo zadostno razvitega "kulturnega odnosa do gradnje", bi bilo v prihodnosti smiselno uvesti mehanizme, ki bi omenjen odnos do stavbnega fonda preprečevali. Nepotrebne rušitve, ki so marsikdaj dokaz projektantove potratnosti oziroma neusposobljenosti za preno-vo, bi morale biti za investitorja "obre-

menjene" z določeno vrednostjo odškodnine, tako kot je npr. sprememba namembnosti zemljišča. Tovrstni ukrepi bi odvrčali investitorje in projektante od nespametnih rušitvenih posegov in pripomogli k bolj spoštljivemu odnosu do stare grajene substance in do stavbne dediščine v celoti.

Na Gočah že poskušamo drugače

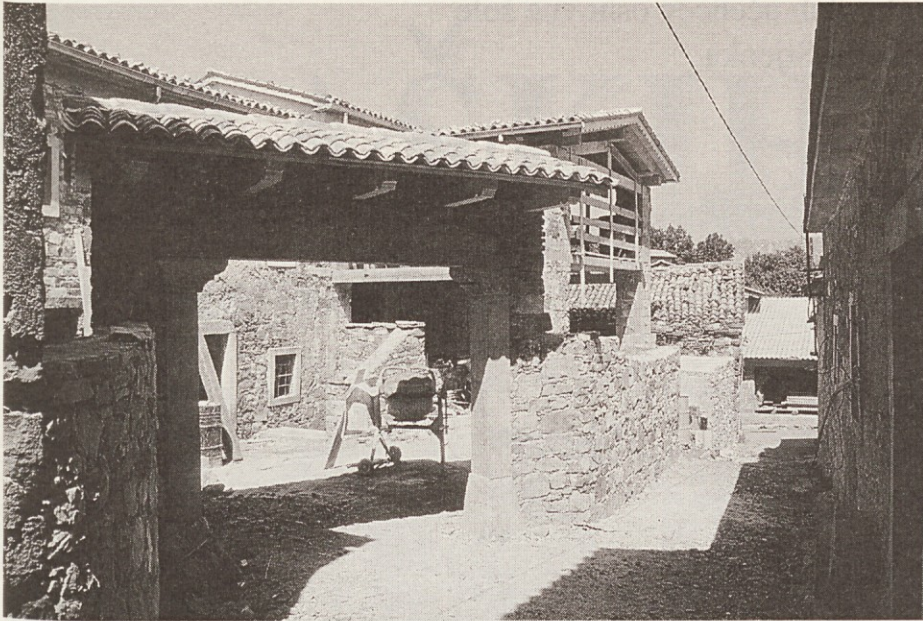
V začetku omenjene spodbude so bile uresničene na primeru obnove Cejkotove domačije na Gočah. "Strah", da bo s propadom domačije sredi naselja, ki je razglašeno za kulturni spomenik, zazijala praznina, je spodbudil arhitektinjo **Tatjano Renerjevevo** z Zavoda za družbeno planiranje v Ajdovščini, da je pri nas na Fakulteti za arhitekturo naročila Projekt investicijske in arhitekturne presoje za omenjeno domačijo. Pred tem sta projekt podprla še Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine iz Nove Gorice ter Oddelek za celostni razvoj podeželja in obnovo vasi (CRPOV) Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo.

Nekdanji lastniki, ki niso več živeli na Gočah, so bili pripravljeni domačijo prodati. Novi lastnik - domačin **Jože Mesesnel** - se je s svojo družino ogrel za strokovno pripravljen projekt preno-ve domačije. Predlog se je izoblikoval po temeljitem premisleku ter v skladu s celovitim načrtom preno-ve naselja, saj gre za domačijo sredi ozkih "gas", ki praktično ni dostopna z avtomobilom. Enkratnost ambienta in številne druge okoliščine so nas nagovarjale, da smo oblikovali projekt za potrebe dopolnilne dejavnosti kmetije, v katere dejavnost se bodo lahko priključili še preostali zainteresirani vaščani Goč. Poenostavljeno je mogoče predlog predstaviti kot organizirano ponudbo samega kraja v okviru posebne oblike "kulturnega turizma". Goče so namreč znane ne samo po posebnostih kulturne dediščine marveč tudi po značilnih vinih in kulinarčnih posebnostih.

Gradbena dela potekajo postopoma že od leta 1992. Po zahtevnih statičnih sanacijskih posegih, od katerih je bilo odvisno marsikaj vnaprej načrtovanega, so se v naslednjem letu nadaljevale "rekonstrukcijske" pozidave, ki bodo omogočile funkcionalno usposobitev objekta za sodobne potrebe.

Gre za dokazovanje z vzorčnim primerom obnove, da je v okviru

PRENOVA STAVBNE DEDIŠČINE

možnosti tudi s preprostimi "tehniki" mogoče posodobiti starejše stavbe. Na začetku na videz nepremostljive težave - razpadajoča streha, razpoke v nosilnih zidovih, strohnele grede stropne konstrukcije, vlažnost zidov, itd. - so v večji meri že odpravljene.

Težav pri delu seveda ne primanjkuje, a so do sedaj vse dokaj uspešno premagane. Marsikatera taka "sistemska" neustreznost se je že dokazala. Druge pričakujemo ob samih zaključnih delih

na objektu. Zahteve po izdelavi dokončnih in nespremenljivih načrtov se kažejo za nesmiselne. Pretirane so tudi zahteve npr. za pridobitev sanitarnega soglasja, ki postavlja pred projektante naloge, ki so povsem neprilagojene pogojem prenove starejšega stavbnega fonda in oblikam dejavnosti, ki pomenijo v konkretnem primeru novost in razvoj hkrati. Tudi razmerja in odgovornosti med vsemi soudeleženi v projektu - od investitorja in projektantov do izvajalcev

- so sistemsko nedorečena in temeljijo na "dobri volji" in dobronamernosti prizadevanj vsakega izmed njih. Pa še o marsikomu nedorečenemu bi bilo vredno spregovoriti!

Praktični problemi, kako vzidati protipotresne vezi, vstaviti novo okno v kamnit nosilni zid, kako zamenjati strohnelo leseno okensko preklado, kje in na kakšen način vgraditi potrebne izolacije, na kakšen način pozidati nov dvoriščni zid, so ob izkušenem zidarju zaenkrat lažje premostljivi kot omenjene težave in "miselne blokade" pri ljudeh.

Projekt o prenovi Cejkotove domačije na Gočah ne pomeni samo projekt za prenovu stavbne dediščine in njene ponovne funkcionalne usposobitve za sodobne potrebe. Je lahko tudi način, kako kreativno tržiti bogato zgodovino in kulturo naselja Goče nad Vipavsko dolino. In tudi Kras je zelo bogat s tovrstno kulturno dediščino! Se bodo v bližnji prihodnosti začele uresničevati deklarirane javne obljube o ohranjanju in varovanju njegove dediščine?

Model prenove Cejkotove domačije sta pripravila na pobudo Zavoda za družbeno planiranje skupščine občine Ajdovščina na FAGG, Šoli za arhitekturo, Univerze v Ljubljani mag. Ljubo Lah, d.i.a. in asist. Darko Likar, d.i.a. s pomočjo sodelavke Mateje Kavčič, d.i.a. z Restavratorskega centra R Slovenije. Podrobno lahko o tem preberete v knjigi mag. Ljuba Laha "Prenova stavbne dediščine na podeželju - Kras", ki je izšla leta 1994 pri Dolenjski založbi v Novem mestu.

V sestavku "Kamnita dediščina mojega kraja" smo v 3. številki revije Kras predstavili raziskovalno nalogo učencev osnovne šole Antona Šibelja-Stjenka iz Komna in njene avtorje. Pripisali smo, da je mlade raziskovalce spodbudila za tak projekt ravnateljica šole

Nada Lozej.

V 4. številki pa smo v sestavku "Zlato priznanje raziskovalcem kamnite dediščine" zapisali, da so komenski učenci prejeli za 170 strani obsežno pisno in slikovno gradivo o kamniti dediščini mojega kraja na 2. geološkem taboru

Zveze prijateljev mladine Slovenije najvišje možno - zlato priznanje in da je njihova mentorica Zdenka Ličen za delo z mladimi geologi prejela priznanje.

Hkrati smo objavili tri poglavja raziskovalne naloge in sicer: "O mojstrih, ki so oblikovali kamen", "Kamen, kamen, samo kamen ..."

in "Vodnjaki" ter dodali še slovarček za lažje razumevanje besedila. In objavili smo še nekaj izbranih fotografij o vodnjakih.

Tokrat povzemamo poglavje "Portal pri portalu" in dodajamo slovarček.

Iz 43 strani obsežnega gradiva o štiridesetih registriranih portalih s 43 fotografijami in pripadajočimi podpisi ter s 30 skicami smo izbrali nekaj najbolj tipičnih. Za več, žal, ni bilo prostora!

Uredništvo

Raziskovalni duh učencev osnovne šole
Antona Šibelja-Stjenka

BOGASTVO

KRAŠKIH PORTALOV

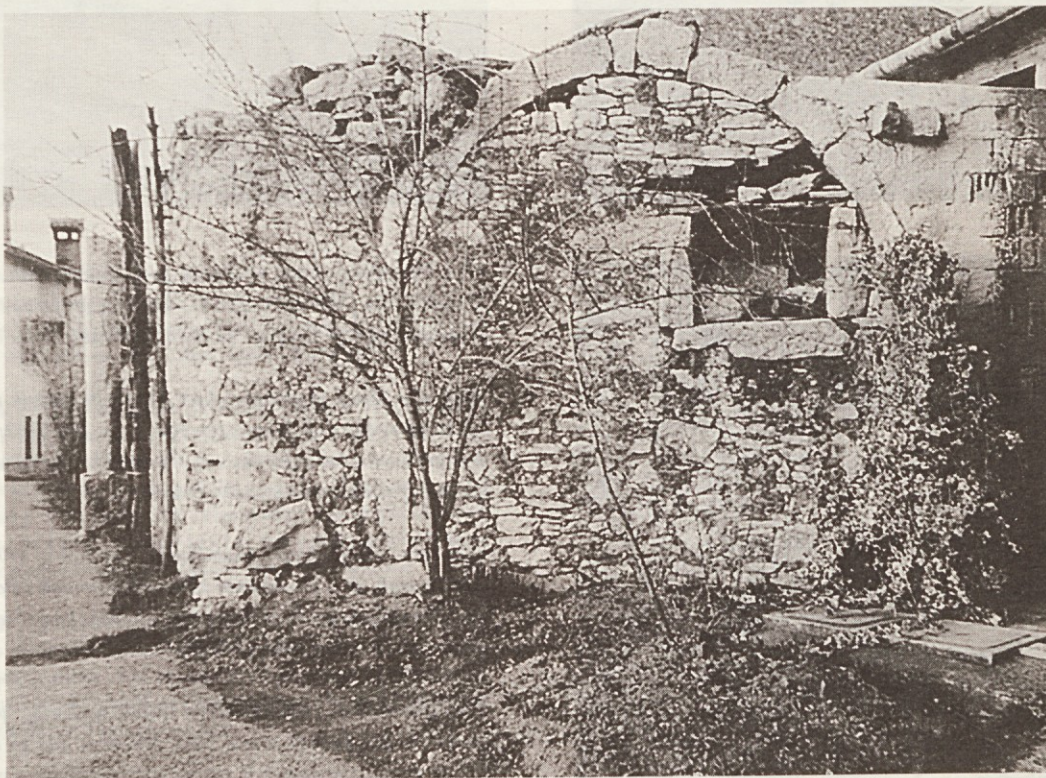
PORTAL PRI PORTALU

Kraške hišice so bile najprej majhne, skromne. Sčasoma so si njihovi prebivalci okrog njih začeli graditi kamnite ograde, zidove. V njih pa je ostal prostor za vhod na dvorišče - borjač pred hišo.

Bolj ko se je kakovost življenja izboljševala, bolj so se prvotne hišice (z enim prostorom brez dimnika) večale; dograjevali so jim še po eno "hišo", uredili kamin - dimnik. Potem so si na prazen prostor v kamnitih ogradah postavili kamnite vhode - kalone in jih zaprli z lesenimi vrati - partoni. Ponekod so kaloni na dvoriščnem delu dodali kamnit pokrit hodnik - lupo, ponekod pa so kaloni dodali na kamnite konzole ali nosilce še s korci pokrit nadstrešek...

Stavbe so se tako razraščale, povečevale. Med seboj so zraščale v celote in dale vasem mestni videz, v katerem se je odražala umetnost preprostega ljudstva.

Bogastvo kamnitih detajlov ali nadrobnosti na kamnitih vhodih ali portalih na borjače ali v hiše je bilo odvisno od

Slika zgoraj: Zazidana kmečka kalona pri Jrkvih (lastnik Alojz Pangos) iz srede 19. stoletja v Brjah 17 pri Komnu. Konec 19. stoletja je bila še prehodna. Povezovala je dve dvorišči... Da si sosedje ne bi gledali v lonce, so ga zazidali in dvorišči ločili. Za "vsak slučaj" pa so v zid vgradili kamnito okence!

Slika na levi: Portal - kalona iz 19. stoletja pri Humnih (lastnik Ljubo Milanič) v Volčjem Gradu 52. Poleg trikotne preklade ima še vodoravni zaključek na lepo oblikovanih konzolah. Preklada je okrašena s cvetličnim polvencem, s prizorom, kako Janez Krstnik krsti Kristusa, in na vrhu z angelom. Take oblike ornamenta ni na nobenem drugem portalu!... Za kalono in portonom je dobro vidna lupa, ki se polkrožno zaključuje na borjač. Hiša pa je dvignjena za eno nadstropje.

lastnikove premožnosti in od obdobja, v katerem so nastali. Izredno lepi so baročni - polkrožni portali, medtem ko je klasicistični vpliv prinesel bolj poenostavljene portale z ravnimi nosilnimi ali povezovalnimi prekladami. Toda tudi ti so ponekod zelo lepi in še bolj zanimivi od prvih.

Čeprav so se kamnoseki zelo počasi vdajali novim tokovom, kajti Kras in Kraševci so trdoživi, so začeli na portale reliefno upodabljati najrazličnejše motive. Med njimi prevladujejo rastlinski (cvetlice) in nabožni (IHS, križani Jezus ali hostija s kelihom...), upodabljali pa so

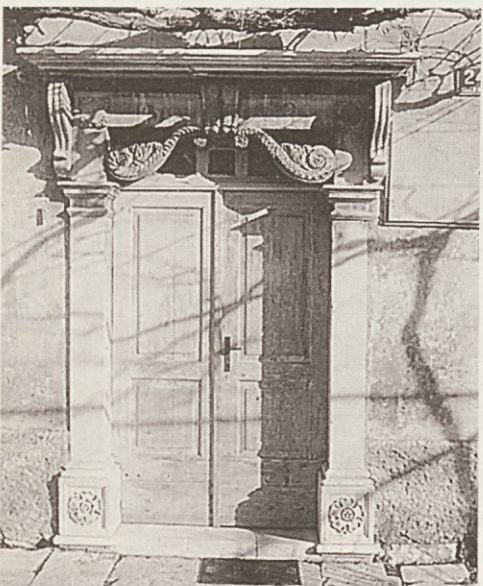
tudi človeške figure (zvečine angelske glave)...

In tako so nastajali vse lepši in s klesanimi okraski vse bogatejši vhodi na borjače ali v hiše!

KAMNITA DEDIŠČINA MOJEGA KRAJA

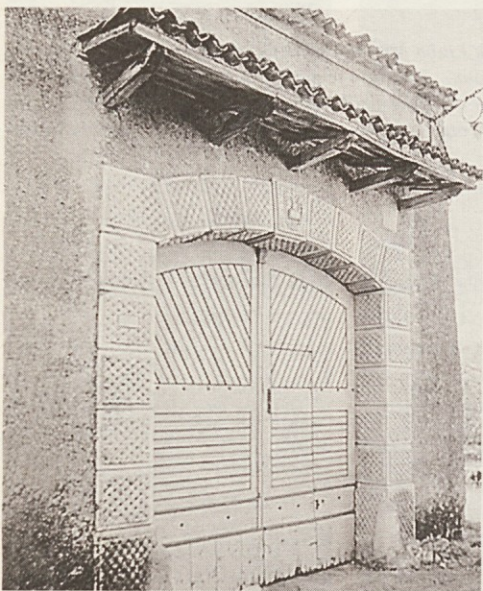

Slika levo zgoraj: Baročni portal pri Obrihtarjevih (lastnica Rozalija Krušič) v Svetem pri Komnu iz leta 1790. Polkrožni kamniti vhod je čistih oblik z zelo lepo zaključenim sklepnikom. Letnica izdelave je vklesana na dvoriščni strani... Hiša ima dve povsem enaki kaloni!

Slika levo: Hišni vhodni portal pri Mrškovih (lastnik g. Trontelj iz Gorice) v Volčjem Gradu 24. Izredno lepo delo kamnoseka Jurce iz leta 1860, menda prapranonota prejšnje lastnice, ki je pred nekaj leti zapustila vas... Sama slika pove dovolj, ni pa na njej videti, da je ves portal izklesan iz enega samega kosa kamna!

Slika levo spodaj: Portal Dragulinove hiše iz leta 1906 v Škrbini. Oblikovan je drugače kot ostali portali. Je iz posamičnih iztolčenih kamnitih delov. Iz reliefa v sklepniku je videti, s čim so se domači ukvarjali. In revni niso bili, kajti kamni so iz Nabrežine... Zelo dobro je ohranjen nadstrešek in vidna sta tudi ščitnika!

Slika levo spodaj: Lepo ohranjenega kalona na borjač pri Furlanovih (lastnik Vojko Kavčič) v Svetem 65 pri Komnu iz leta 1858. Nekoč je bila za njim gostilna. Nabožnim okrasom so dodani še cvetlični motivi. V zidu ob njej je polkrožna niša. Dajala je zavetje Marijinemu kipu, dokler ga leta 1993 niso ukradli... Slika kaže tipičen primer, kako so kraške vasi dobile zaradi širjenja poslopij, povezovanja hiš in njihove zraslosti bolj mestni videz.

Slika zgoraj: Pogled skozi kalono iz leta 1886 na zaprti tip domačije Luketovih (lastnik Jožef Terčon) v Gorjanskem 25. Mogočno zasnovan kamniti vhod na dvorišče, kjer staremu posloppju podaja roko novo. Lepe so volute ali polžasti okraski in paličasti ščitniki... Vrat - portona ni več! Ali čas neusmiljeno šteje dneve tudi stari, tipični kraški hiši?

Slika desno zgoraj: Kalona, ki vodi na dvorišče domačije z imenom Škančni (lastnik Jožef Kočevlar-Pepi) v Brjah pri Komnu 45, ki ima vklesano ime prvotnega lastnika Jožefa Kosmine. Nekoč je bil to vhod na dvorišče najbogatejše hiše v vasi - gostilne. Krasi jo sakralna ornamentika z letnico nastanka in več rastlinskih okraskov, seveda pa žleba pred stoletji tam prav gotovi ni bilo. Toda čas ji je odnesel vse bogastvo in mogočna hiša se spreminja v podrtijo, ki jo bolj in bolj zakriva bršljan... Ostala je samo še kalona z nekaj okni iz čudovitega nabrežinskega kamna, ki privablja številne poznavalce med ogledovanjem tipične kraške arhitekture.

Slika desno: Med najlepše kalone sodi zagotovo Štrekljeva v Škofih 4. Je dvojna - spodaj polkrožna, zgoraj pa se končuje z ravno preklado. Izdelana je zelo natančno in ima tri baročne sklepničke. Srednji ima za dodatek angelsko glavo. Nad kalono in partonom je še nadstrešek. Opremljen je tudi s ščitnikom, da vozovi ne bi razbili nosilnih stebrov... Temu se je kalona uspešno upirala. Kaj pa zobu časa? Kaže, da ne. Vrata je že načel!

Slika desno spodaj: Eden izmed dveh portalov pri Milančevih (lastnik Karel Milanič iz Šempera pri Novi Gorici) na Klancu 3 pri Komnu. Znamenje s polkrožno nišo in porton sta iz leta 1805... Značilna domačija zaprtega tipa, še dobro ohranjena, vendar opuščena.

SLOVARČEK

borjač - dvorišče

kalona/kolona - portal; kamnit vhod, zgoraj obokan ali raven; vedno le kot vhod na dvorišče pred hišo, ne pa kot vhod v samo hišo

kamin - dimnik

kantina - klet

kašča - skramba za hrano

korec - strešnik žlebasto oblike, nekdan narejen ročno

lupa - lopa, hodnik, prehod

parton/porton - 1) v nekaterih vaseh vhod na dvorišče (borjač), le da je zgrajen iz dveh stebrov ali zaprt z železno ograjo; 2) v nekaterih vaseh lesena vrata v zaprti kaloni/koloni

štala - hlev

Geološke danosti za kulturni in gospodarski razvoj Krasa

KAMEN JE POVEZAN Z BIVANJEM NA KRASU

Bojan Otoničar

Čeprav Kras že od nekdaj ni bil preveč naklonjen živemu svetu, je znal človek stoletja izkoriščati tisto malo, kar mu je narava nudila. Sožitje med naravo in človekom opazimo v celostni podobi pokrajine, ki je tu deloma še ohranila svojo identiteto.

Za to prepoznavnost se lahko, poleg naravnega videza pokrajine, v veliki meri zahvalimo tudi objektom, ki jih je v ta prostor postavil človek.

Ta je moral skozi stoletja iskati najbolj racionalne ali razumne rešitve in se nekako stopiti z naravnimi danostmi ter jih izkoristiti v svoj prid. Prav kamen je tisti, ki je, predvsem kot gradbeni material, odigral odločilno vlogo v obstoju in razvoju človeka na tem prostoru. Na žalost se z novimi bivanjskimi navadami skozi stoletja izpopolnjevana in preverjena arhitektura izgublja, s tem pa se izgublja tudi kraška identiteta ali istovetnost, tako pokrajinska kot tudi človeška.

Bojan Otoničar, dipl. inž. geologije
ZRC SAZU, Inštitut za raziskovanje krasa v Postojni

Kamen je z bivanjem na Krasu povezan že dolga tisočletja. Številni ostanki orodij paleolit-
skih ljudi povedo, da so ti nase-
ljevali kraške votline, ki so tu
izredno številne. Tudi poznejša
prazgodovinska obdobja so nam
zapustila številne ostanke
gradišč, katerih značaj se kaže
prek srednjeveških naselij
kaštelirskega tipa tudi v nekaterih
današnjih vaseh. Zgodovinski
oris obdelave naravnega kamna v
ljudskem stavbarstvu se začneja z
dragocenim arhitekturnim relik-
tom ali ostankom - z eno-
celičnimi pastirskimi zavetišči,
imenovanimi hiške.

Ta ostanek predstavlja osnovni
člen verige bivanja na Medi-
teranu. Zavetišča so največkrat
postavljena ob kamnitih zidovih
kraških vrtač, vhodi pa so obr-
njeni proč od burje. Ta smer
označuje tudi bistveni koncept
oblikovanja bivališča na Krasu -
zaščitenost pred vetrom in
obračanje k soncu.

V razvoju ljudskega stavbarstva
sledimo zaporedju zgodovinskih
stilov oziroma odmevov teh
stilov na ljudsko umetnost od
romanskih oblik naprej. Z niza-
njem poslopij v širše prostorske
sklope se oblikujejo značilna
urbana srednjeveška jedra naselij.

Vrhunec uporabe arhitektonsko
gradbenega kamna sega v novi
vek - v obdobje ljudskega baroka
in klasicizma, s čemer je izpol-
njena tudi likovna podoba
ljudskega stavbarstva na Krasu.
V 20. stoletju sledi doba na-
zadovanja, ko je bila prekinjena
spontana rast tega stavbarstva na
tem območju.

Dokaz, da so ljudje živeli z
domačim kamnom, so tudi števil-
ni opuščeni kamnolomi. V njih
so izkoriščali kamen, iz katerega
so zgrajeni preprosti domovi,
bohoti pa se tudi v marsikateri
palači od Trsta pa vse do Dunaja.
Za skoraj vse elemente kmečke
arhitekture se je uporabljal
domač kamen, le za gradnjo
bogatejših stavb (cerkve, gra-
dovi) so včasih uporabljali tudi
kamen iz bolj oddaljenih krajev.

Danes je na Krasu več kot 30
večjih opuščeni kamnolomov.
Le redki so aktivni (Lipica,
Medvedjak pri Vrhovljah...).

Na Krasu so izkoriščali in še
izkoriščajo le zgornjekredne
apnence. Za preprostejše grad-
bene elemente so uporabljali tudi
kamnine drugačne starosti, na
obrobju pa celo fliš - torej kamne
iz neposredne okolice. Ker pa ti
kamni niso obstojni ali so bili
neprimerni za obdelavo pred-
vsem bolj finih kamnoseških
nadrobnosti, tudi niso bili tako
cenjeni.

Najpomembnejše kamnine in kamnolomi

Omeniti je treba vsaj
najpomembnejše kamnine in
kamnolome, po katerih so
posamezni različni kamnarsko
komercialnih tipov kamnin tudi
dobili svoja imena...

Obiskovalcu morda najzah-
tevnější in najznačilnejši grad-
beni element na Krasu so kam-
nite kraške strehe, tako imeno-
vane "težke strehe". Zanje so
večinoma uporabljali **komenski
apnenec**, ponekod pa tudi
nekater druge skrilave apnence
(na primer: **tomajske apnence**).
Te apnence so uporabljali tudi za
tlakovanje in kot vložke med
ostalimi gradbenimi kamni. Med
temi je na Krasu najbolj
kvaliteten in iskan turonijski
svetlo sivi **repenski apnenec** ali
kratkot **repen** z značilnimi
okroglimi preseki lupin rudistnih
školjk. Sedaj ga lomijo na
Medvedjaku pri Vrhovljah.

Podobne starosti je **koprivski
apnenec**. Je nekoliko temnejši od
repna, vsebuje pa izredno
številne zdrobljene temno sive
lupine rudistov in redke polže.

Podoben apnenec so razen v
Koprivi lomili še v **Pliskovici** in
Kamni gorici. Posebno primeren
je bil za gradnjo "kalon", vod-

KAMNINE NA KRASU

njakov, stopnišč, okenskih obrob in za kamnite posode.

Nekoliko mlajši od repenskega in koprivskega apnenca je sivi ali črni rudistni **apnenec iz Kazelj**. Ta apnenec se da dobro polirati. Zaradi lepega vzorca na polirani površini so ga imenovali "nero fiorito" - **črni kamen z rožami**.

V najvišjem delu krede se je usedal **lipiški apnenec**. Je svetlo sivi apnenec, ki vsebuje lupine rudistov - tip "fiorito", ali pa so lupine močno zmlate - tip "unito". Sedaj ga izkoriščajo v dveh kamnolomih pri Lipici.

Podobni in približno enake starosti so **apnenci iz nabrežinskih kamnolomov**, ki jih izkoriščajo že od rimskih časov naprej.

Ponekod so bolj kot dekorativni kamen kopali tudi **sigo**.

Poleg gradbenih kamnov najdemo na Krasu še nekatere druge mineralne surovine, med katerimi so nekatere v preteklosti v manjših količinah tudi izkoriščali. Med njimi so v širši okolici Kozine zanimivi, toda gospodarsko nepomembni pojavi **boksita**. Tudi **premogove plasti** pri Lipici in Vremskem Britofu gospodarsko niso pomembne. Ponekod na obrobju Krasa, proti Vipavski dolini, pa se pojavljajo plasti **cementnega laporja**.

Širši pomen karbonatnih kamnin

Čeprav v splošnem kmetijstvo na Krasu nima pomembnega mesta, večina Slovencev pozna izredno kakovostno in celo zdravilno črno kraško vino - teran. Tudi tu je imela kamninska podlaga odločilen pomen, da je teran postal zaščitni znak Krasa. Da nam da vinska trta teran, mora uspevati na ploščatih apnencih z roženci (komenski in tomajski ploščati apnenci z roženci). Ista trta daje na flišni podlagi vino refošk.

S karbonatnimi kamninami je povezan tudi nastanek kraških

Manjši izmed dveh še aktivnih kamnolomov zgornjekrednega lipiškega rudistnega apnenca v Lipici (foto: B.Otoničar)

jam. Te so osnova za razvoj jamskega turizma, ki ima začetek na Krasu. Prva znana turistična jama na svetu je namreč Vilenica. Vsakdo pozna tudi Škocjanske jame, ki so uvrščene na seznam svetovne naravne in kulturne dediščine. Poleg turizma pa prinašajo kraške jame oziroma prevotljenost kraškega terena tudi številne nevšečnosti. Omeniti velja predvsem pomanjkanje površinske vode. Ta namreč po kraških razpokah in kanalih odteče v podzemlje.

Kras kot celota je izredno občutljiva pokrajina, ki se zadnje čase izredno hitro spreminja. Če ga hočemo ohraniti kot nekaj posebnega v slovenskem in tudi širšem prostoru, bomo morali biti izredno pazljivi in skrbni. Menim, da je za ohranjanje naravne in kulturne dediščine na Krasu ključnega pomena poznavanje tamkajšnjih kamnin. Brez tega se bomo težko lotili verodostojnih restavracijskih del za ohran-

janje arhitekturnih in drugih umetniških ter etnoloških elementov. Poznavanje je pomembno tudi za ohranjanje naravnih spomenikov - od kraških pojavov, redkih kamninskih tipov do nekontroliranega ropanja fosilnih ostankov (ribe iz komenskih apnencev so v veliki meri že "odplavale" s Krasa!).

Kamninska osnova ima velik pomen v vinogradništvu, kar bi bilo treba upoštevati pri zaščitni znamki vin. Zelo pomembno je tudi poznavanje kraških kamnin in pojavov v njih pri gospodarjenju s kraškimi vodami. Posebno pozorni moramo biti namreč na zaščito vode, kajti s Krasa se z deževnico izpirajo tudi razni onesnaževalci pitne podzemne vode. Tudi avtoceste, ki se jih gradi na Krasu in ki so po eni strani nujne, po drugi strani pa škodljivo posegajo v prostor, bi morale biti urejene do te mere, da ob morebitnem izlitju strupenih snovi ne bo prišlo do onesnaženja podtalnice.

Naj na koncu še poudarim, da so predvsem Kraševci tisti, ki morajo varovati svoj prostor in svoje okolje, ohranяти zupuščino ter gospodariti z naravnimi danostmi na Krasu!

*)

kremenčasta kamnina, o kateri je nadrobneje pisal isti avtor v prispevku "Izrazite kraške oblike so nastale na apnencih in dolomitih" v 3. številki revije Kras na straneh 26-29

Štirideseti
mednarodni
vinogradniško-vinarski
sejem v Ljubljani

ZLATI SREBRNE MEDALJE TUDI NA KRAS

Letošnji, že 40. mednarodni vinogradniško-vinarski sejem v Ljubljani, ki je bil konec avgusta in prve dni septembra, je zbral 164 razstavljalcev iz 12 držav. Obiskovalcem so poleg bogatega izbora vin, alkoholnih pijač, brezalkoholnih pijač in sadnih sokov predstavili vseh 1298 vzorcev z letošnjega mednarodnega ocenjevanja, med njimi kar 597 slovenskih. Pridelovalci s Krasa sicer še niso posegli po najvišjih naslovih, kot so šampion leta, vino v izboru za šampiona, nagrada "Akos Asvany" in državni prvak. Branko in Vasja Čotar iz Gorjanskega ter Boris Lisjak iz Dutovelj pa so prejeli po eno veliko častno diplomo z zlato medaljo. Prva dva za vino Cabernet sauvignon B., letnik 1993, in tretji za Kraški teran - serija 2, letnik 1993. In kar enajst velikih častnih diplom s srebrno medaljo je prejelo devet pridelovalcev vina s Krasa!

Čeprav se vinski sejem v Ljubljani v štiridesetih letih po svojem namenu in pomenu ni spreminjal, so se zlasti v zadnjih letih sejmski dogodki bistveno spremenili. Nič več ni to sejmsko razstavljanje pijač za čim več pretežno neizbirčnih obiskovalcev, ki jim je predvsem do zabave in pitja. Vse bolj je to mednarodna prireditelja za ljudi, ki jih zanima vino kot pridelek in pijača, ob kateri se tudi uživa. Zaradi svoje strokovne naravnosti in cilja, da na različne načine vzgaja in izobražuje obiskovalce ter hkrati sooblikuje višjo

raven vinske kulture, postaja tudi pomemben za pestrejšo kulinarično ponudbo ter z njo tudi za ustrezno promocijo Slovenije na tujem.

ŠTIRJE NAJUGLEDNEJŠI NASLOVI

Šampioni 1994: Laški rizling - suhi jagodni izbor, letnik 1992, kategorija 1/4, slovenski pridelovalec VINAG

Letošnji prejemniki zlatih in srebrnih medalj s Krasa na 40. mednarodnem vinogradniško-vinarskem sejmu v Ljubljani - z leve proti desni: Vasja in Branko Čotar, Rajko Štok, Primož Štoka, Edvin Širca, Marko Fon, Darko Cerkvenik (KZ Vinakras, Sežana) in Drago Urdih. Na sliki ni Borisa Lisjaka, ker je bil na dan fotografiranja zadržan.

Prvak Slovenije 1994: Laški rizling - suhi jagodni izbor, l. 1992, kat. 1/1, slovenski pridelovalec VINAG Vinarstvo-sadjarstvo Maribor.

VELIKA ČASTNA DIPLOMA Z ZLATO MEDALJO 1994 NA OBMOČJU KRASA

Cabernet sauvignon B., l. 1991, kat. 3/17, pridelovalca Branko in Vasja Čotar, Gorjansko 18, 66223 Komen, telefon 067/78-228

Kraški teran - serija 2, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalec Boris Lisjak, Dutovlje 31, 66221 Dutovlje, telefon 067/64-063.

VELIKA ČASTNA DIPLOMA S SREBRNO MEDALJO 1994 NA OBMOČJU KRASA

Kraški teran, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalca Branko in Vasja Čotar, Gorjansko 18, 66223 Gorjansko, telefon 067/78-228.

Kraški teran - serija 1, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalec Boris Lisjak, Dutovlje 31, 66221 Dutovlje, telefon 067/64-063.

Kraški teran, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalec Edvin Širca. Godnje 19, 66221 Dutovlje, telefon 67/65-521.

Kraški teran, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalec Branko Škerlj, Filipčje Brdo 6, 66210 Sežana, telefon 067/64-092.

Chardonnay, l. 1993, kat. 1/1, in **Kraški teran II**, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalec Primož Štoka, Krajna vas 32, 66221 Dutovlje, telefon 067/65-228.

Kraški teran, l. 1993, kat. 3/17, pridelovalca Rajko in David Štok, Dutovlje 40/c, 66221 Dutovlje, telefon 067/65-059.

Malvazija, l. 1993, kat. 1/2, pridelovalec Vinogradi Fon, Brje pri Komnu 3/a, 66223 Komen, telefon 067/78-783.

Chardonnay, l. 1993, kat. 1/1, pridelovalec Vinogradniško-vinarska družina Urdih, Škrbina 38, 66223 Komen, telefon 067/77-536.

Dve srebrni medalji s častno diplomo je prejela tudi **KZ Vina Kras Sežana**, Sejemska 1/a; 66210 Sežana, telefon 067/31-511, ki se ponaša za **Teranton**, letnik 1986, tudi z zlato medaljo na 2. mednarodnem ocenjevanju vin na sejmu VINITALY'94 v Veroni.

Vsem prejemnikom priznanj za nagrajena vina čestitamo in jim želimo najmanj takšen uspeh tudi na naslednjih ocenjevanjih.

Ponos
kraških vinogradnikov
in vinarjev

KRAŠKI TERAN

Darko Cerkvenik

dipl. inž. agronomije - enolog in vodja kleti v Kmetijski zadruzi Vinakras, Sežana

Slovenija je majhna, vendar zemljepisno izredno razgibana država. To se kaže tudi v pestri izbiri vin, ki jih pridelujemo. Takšna posebnost je tudi kraški teran, temno rubinasto rdeče vino z značilno mlečno kislino. Kraški teran pridelujemo iz grozdja sorte refošk, trte, ki daje kraškemu vinorodnemu okolišu vino z manj alkohola in več kisline. Spada med polna, ekstraktna vina. Cvetica je sadna in spominja na maline. Kraški teran pijemo kot mlado vino in uživamo v njegovi svežini.

Najprej nekaj zgodovine...

Kraška planota sodi med vinorodna območja z dolgo in bogato tradicijo. Ta sega v stari vek, v rimske čase. Po virih rimskega pisca Plinija so na skalovitem bregu v zalivu Jadranskega morja, nedaleč od izliva reke Timav, pridelovali

vali odlično pucinsko vino. Prav pitju tega vina je Julija, žena cesarja Avgusta, pripisovala svojo visoko starost 82 let. Med vsemi vini je veljalo kot najprimernejše za zdravlilo. Plinij tudi sodi, da je to isto vino, ki ga Grki tako čislajo in imenujejo precijanjsko vino, ki raste ob zalivu Jadranskega morja.

Vina te pokrajine so zadržala svojo slavo ves čas srednjega veka. Tako piše Valvasor v 17. stoletju, da so v nemških deželah ta vina zaradi plemenitosti, slastnosti in krepilnosti poznali kot Vin di Canea (Kandijotska vina).

Kraška vina so ohranila svoj dober glas do današnjih dni. Dolgoletne izkušnje namreč pripisujejo kraškemu teranu blagodejne in zdravilne učinke. Pomaga pri slabokrvnosti, utrujenosti, pri kroničnih in akutnih vnetjih črevesja. Teranova bogata kislina pospešuje prebavo. Zaradi velike vsebnosti barvnih snovi ohranja elastičnost krvnih žil. Vsebuje mnogo esencialnih ali bistvenih, za življenje nujno potrebnih aminokislin.

Kako so nekdaj pridelovali kraški teran?

Kakor je za kraški teran v vseh zgodovinskih obdobjih značilen vzdevek "zdravilno vino", tako je v predelavi

V začetku stoletja (leta 1912) je izšla zanimiva knjižica z raziskavo o kraškem teranu, ki jo je napisal Maksimiljan Ripper, nadzornik na kmetijsko-kemijskem poskuševališču v Gorici. V njej je avtor takole označil kraški teran:

*Teran ni težek, niti gost,
ni trpek, niti tolst,
ni mehak, niti mlahav,
ni top, niti mrtev,
ni zagaten, niti pleheh,
slednjič ni nežen in ne sladak.*

*Ampak teran je poln in močen,
je vonjav, cveten in rezek,
je krepak in jeklenast,
je čil in dobro označen,
je poln življenja, svež, priu in šeteglju,
je temnoboje, rubinasto leskeč.*

tega vina pomembna določena faza ali razvojna stopnja zorenja, brez katere kraški teran ne bi bil to, kar je. To je proces pretvorbe grobe jabolčne kisline v mlečno kislino in v ogljikovo kislino, kar imenujemo **biološki razkis** oziroma jabolčno-mlečno vrenje ali preprosto "drugo" vrenje.

In kako je potekala pridelava kraškega terana v začetku tega stoletja?

Prvotni način pridelovanja sloni na stoletja starih izkušnjah... V tistih časih se je skoraj ves teran pridelovalo v kletih manjših posestnikov.

Le redki so bili med njimi, ki so pridelali več kot 100 hektolitrov vina. Večinoma so kmetje pridelali od 20 do 80 hektolitrov kraškega terana.

Ko so tedaj Kraševci potrgali grozdje refoška, so ga v celoti ali le delno (dve tretjini do tri četrtine) orobkali ali ločili od pecljev in vsuli v bednje, to je velike kadi s prostornino od 12 do 15 hektolitrov. Robkali so ročno pri manjših količinah grozdja, sicer pa na mreži. Bednje so vedno prenapolnili, tako da je nastal v sredini posode klobuk iz grozdja, ki je bil višje od roba posode. Tako so puščali

grozdje v bednjih od dveh do osem dni, zvečine pa sedem ali osem dni. Zaradi bremena naloženega grozdja so se spodaj ležeče jagode stlačile in mošt je začel vreti, fermentirati. Ko se je grozdni klobuk uleknil, so grozdje stlačili ali pa tudi zdrozgali ali zmečkali z grozdnim mlinom. Tako dobljeno drozgo, ki je močno vreča, so pustili še nadaljnje tri ali celo nadaljnjih osem dni, zvečine pa 3 dni, na tropinah. Pred tem so bednje pokrili s pokrovom ali pa so klobuk iz tropin vsak dan po trikrat potlačili z lesenim tolkačem, da se je ves potopil

v moštu. Po glavnem vrednju so drozdo sprešali ali stisnili in še nekoliko sladko mlado vino pretočili v sode, v katerih je ostalo do maja ali junija naslednje leto. Tako je vino ostajalo na drožeh, dokler ni nastopilo toplejše vreme. Takrat pa se je pričelo tako imenovano drugo vrenje. In šele po tem vrenju je bil kraški teran goden za pitje in prodajo!

Sodoben način pridelovanja kraškega terana

Sodoben način pridelovanja kraškega terana v zadružni

kleti Vinakras Sežana temelji na klasičnem načinu maceracije ali mehčanja in namakanja z alkoholnim vrenjem, vendar z upoštevanjem novjših izsledkov enološke znanosti.

Dokazano je, da moramo pri predelavi grozdja čim prej ločiti jagode od pecljevine, da se izognemo prevelikemu prehodu fenolnih snovi v mošt. Prav tako je nesmiselno drozgo macerirati, to je držati na tropu predolgo, ker prehajajo iz trdih delov jagod v mošt tudi nezaželene fenolne snovi, predvsem levkoantociani in katehini, ki dajejo vinu trpek

okus. Ta se še stopnjuje v kombinaciji z višjimi kislina, ki jih ima kraški teran obilo. Zato je za najprimernejši prehod rdečih barvnih snovi (antocianov) dovolj maceriranje z alkoholnim vrenjem (klasični način) dva do tri dni. K manj trpkemu okusu bodočega vina prispeva v zelo veliki meri tudi uporaba membranskih stiskalnic, ki stiskajo delno prevreto drozgo z nižjimi pritiski.

Zaradi zaželene jabolčno-mlečne fermentacije pri kraškem teranu počakamo s prvim pretokom. Pri ugodni temperaturi neposredno po alkoholnem vrenju in pri ugodni kislosti ali pH (>3,2) začnejo mlečnokislinske bakterije z biološkim razkisom. Če pa se v doglednem času vrenje ne prične, vseeno opravimo prvi pretok, da vino ne dobi priokusa po razpadajočih drožeh. V takem primeru potem počakamo na ugodnejše pogoje za biološki razkis spomladi, oziroma primerne pogoje zagotovimo s segrevanjem in s kemičnim razkisom.

Ob upoštevanju vseh opisanih spoznanj pridelujemo v kraškem vinorodnem okolišu iz sorte refošk kraški teran, ki je pitek zaradi svoje gladkosti v okusu, značilno aromo pa mu daje mlečna kislina.

Svezina in sadna cvetica kraškega terana razveseljuje marsikaterega ljubitelja vinske kapljice. Njegova slava in njegov dober glas o njem kot krepilnem in zdravilnem vinu sta se v stoletjih izoblikovala in ohranila med ljubitelji tega kraškega bisera. Sta v ponos prejšnjim ter sedanjim rodovom kraških vinogradnikov in vinarjev!

KRAŠEVCIH, KI ŽIVIJO NA TUJEM

Dr. Irene Mislej

Dr. Irene Mislej bo uresničila še enega izmed ciljev vsebinske zasnove revije Kras: da bomo v njej tudi pisali o Kraševcih in njihovih potomcih, ki živijo na tujem... S portreti o izseljencih, ki živijo v Južni Ameriki, bo predstavila nekaj Kraševcev prve in druge generacije ter tudi skupine ali društva, da bi lahko lažje razumeli zgodovino te izseljenske skupnosti. Hkrati bo predstavila tudi nekaj podatkov o okolju, v katerem so živeli in ustvarjali, da bodo bralci dobili jasnejšo podobo o njih. Zvrstili se bodo portreti: Kraševca Emila Semoliča iz Mavhinj na Tržaškem, argentinske filmske režiserke Lite Stantič, katere oče je doma iz Temnice in je tam tudi pokopan, ker je umrl na svojem prvem obisku v domovini, grafika Sergeja Hočevarja in arhitekta V. Sulčiča. Predstavila pa bo tudi kratko dramsko delo D. Doktoriča "Snoparji na Krasu" in še kakšne literarne prispevke, ki se nanašajo na Kras..!"

Tokrat objavljamo uvod v rubriko "Izseljenski portreti", ki razkriva razloge, zaradi katerih smo se v uredništvu zanjo odločili...

Dr. Irena Mislej - Doktorica znanosti - Rodila se je primorskim staršem v Buenos Airesu. Tam je diplomirala iz zgodovine umetnosti in kulture. Leta 1978 je prišla v Slovenijo na podiplomski študij. Na Filozofski fakulteti v Ljubljani je magistrirala in doktorirala. Od leta 1981 kot samostojna raziskovalka vodi projekt o slovenskih izseljencih v neevropskih državah. Je podpredsednica Slovenske izseljenske matice in predsednica Svetovnega slovenskega kongresa - konference za R Slovenijo.

"Vlak se je oglašil še enkrat in tokrat s kratkimi, neenakimi piski. Ta pisk je preplaval kraško planoto in Brda, preko domov emigrantov, ki zapuščajo svoja tla. Odmeval je po rožnatih tratah, preko vinogradov z zlatimi zreliimi grozdi in po dolinah, kjer žubore potoki. Ta pisk ni bil vesel krik fanta, ki gre v čudežni svet, temveč jek bolnika, ki zapušča svojce, svoj rojstni kraj."

Tako se je spominjal lastnega odhoda v Novi svet pisatelj Gvido Jug v knjigi "Izseljenec", ki je izšla v Buenos Airesu leta 1930!

Knjigo, ki nosi naslov "Vtisi mojega potovanja v Argentino", imamo za prvo slovensko knjigo, izdano v Južni Ameriki, saj je prej izšel samo "Učbenik kasteljanskega jezika" (v več izdajah) goriškega učitelja Rudolfa Lebana.

V tridesetih letih je slovenska skupnost v Argentini, Braziliji in Urugvaju štela že več tisoč ljudi. Po ocenah samih izseljencev in raziskovalcev je do druge svetovne vojne prispelo na južno celino več kot 30.000 Slovencev, skoraj vsi s Primorske.

O tej množični emigraciji, ki sta jo zavestno in načrtno povzročili najprej italijanska okupacija in potem fašistična oblast na Primorskem, vemo na Slovenskem vse premalo. Vzrokov za to je veliko: časovna in prostorska oddaljenost, struktura ali sestavljenost same skupnosti, politični odnosi med Italijo in Slovenijo (ter Jugoslavijo) po drugi svetovni vojni, ideološki pritisk nad raziskovalnim delom, ki je podpiral samo "napredno" stran skupnosti in ki je popustil šele pred desetletjem.

Spomin na generacijo mladih deklet in fantov, ki niso imeli drugega izhoda, kot da zapustijo dom ter se odpravijo v neznan Novi svet, je živel več ali manj v družinah ter v maloštevilnih publikacijah, ki so se ukvarjale s to problematiko (mislim predvsem na revijo "Rodna

gruda" in na "Slovenski izseljenski koledar", ki ju izdaja Slovenska izseljenska matica!). Občasno pa je še kakšen drug časopis, predvsem ob obisku nekaterih rojakov v domovini, objavljal kratke zapise.

Trdo delo zbiranja podatkov o tej slovenski skupnosti pa traja že dalj časa. Nekateri vidni društveni delavci so iz Južne Amerike večkrat prinesli gradivo, ki so ga domači raziskovalci začeli pridno uporabljati. Tako je predvsem v dveh najpomembnejših slovenskih enciklopedičnih delih, v Slovensko primorskem biografskem leksikonu (ki ga v tem letu zaključuje Goriška Mohorjeva družba) in v Enciklopediji Slovenije, mogoče najti osnovne podatke o primorski emigraciji v Novem svetu. Časopisni oddelek Narodne univerzitetne knjižnice v Ljubljani hrani najpopolnejšo zbirko periodičnih publikacij, ki so dolga desetletja izhajale predvsem v Buenos Airesu. Že pokojni bibliotekar Jože Bajec je leta 1980 popisal časopisni fond v bibliografiji Slovensko izseljensko časopisje 1891-1945 (1980). Marjan Pertot, ki v Trstu požrtvovalno skrbi za Knjižnico Dušana Černeta, pa je leta 1991 dopolnil omenjeno delo z Bibliografijo slovenskega tiska v Argentini 1945-1990.

Učene razprave in omenjene enciklopedične sinteze ter bibliografije pa ne morejo opisati človeške strani tako množičnega odhoda, še manj pa vsakodnevni težavi, s katerimi so se izseljenci soočali. Zato je namen napovedanih zapisov v reviji Kras prav predstavitev človeka in njegove usode na tujem, z lepimi in grdimi življenjskimi odtenki, z drobcami tiste zgodovine, ki so jo ustvarili (in jo še ustvarjajo potomci).

O samem odhodu, o tem, kako je vlak odrinil z domače postaje, ali kako je "korijera", polna mladih emigrantov, odpeljala proti Trstu, kjer je že čakal parnik, o vsem tem, o solzah in slovesih

ter o vzrokih za to, smo mi, otroci, slišali ničkolikokrat. Tudi v slovenskem časopisju, ki je izhajalo v Buenos Airesu, najdemo številne spominske zapise, literarno prozo in poezijo v tem duhu.

Gvido Jug je na začetku svoje knjige "Izseljenec" takole strnil motive, ki so botrovali žalostnemu odhodu:

"Ti časi (piše o veselem otroštvu) so minili, nekako tako kot zvon v stolpu, ki zabrni in se ne vrne več. Tudi naše gore in naše ravnine niso bile več tiste. Vojna jih je raztreskala in kjer je bilo prej cvetje, so bili sedaj nasejani grobovi. Tudi življenje se je spremenilo. Vsiljevali so nam navade, ki niso bile naše; jezik, ki nam je bil zoprni, ker nismo čutili z njim. Ječe so bile prenapolnjene naših mladih fantov, kjer so se jim vgrizli v prsa oni strupeni bacili, ki ne spustijo več svoj plen. Mnoge so odpeljali, da se ne povrnejo več... Ljudstvo je zapadlo v kremplje vampirjem. Grabili so jim pravice v vojnoodškodninskih zadevah, liki kvakam, ki ne spuste več trupla mrtveca. Mnogim so oplenili vse."

S serijo kratkih portretov, ki jih bom začela objavljati z naslednjo številko revije, želim poudariti človeške plati žalostnega fenomena, nenavadnega pojava, ki je prizadel tudi mnoge druge narode, hkrati pa zarisal obseg množičnega izseljevanja, časovne valove odhajanja ter navsezadnje tudi novo okolje, v katerem so si ti Slovenci ustvarili drugi dom, družine in skupne ustanove. Vse to jim je pomagalo pri ohranjanju svoje kulturne identitete. Ti portreti bodo kot orumenele fotografije, ki nam govorijo o nekem oddaljenem, a vseeno našem svetu!

LJUDSKA UNIVERZA URESNIČUJE ŽELJE PO ZNANJU

Pavel Skrinjar

v.d. direktorja Ljudske univerze Sežana

Osnovna šola za odrasle, ekonomska srednja šola, več oddelkov trgovske poslovodske šole, nekaj oddelkov živilske poslovodske šole, oddelek gostinske poslovodske šole in vrsta tako imenovanih polkvalifikacij in kvalifikacij, kot so imenovali pomožna dela v gostinstvu ali poklicne šole, in tudi prvi oddelek redne šole za RTV mehanike, so bili prava osnova za ponoven poskus ustanovitve srednje šole za mladino v Sežani. Prvi poskus v letu 1954, ko je začel delovati oddelek gimnazije, namreč ni uspel. Zato je bila priprava na ponovno oživitev gimnazije in ekonomske šole resnično temeljita in je zajela celotno območje sežanske občine. Z združitvijo vseh vzgojnoizobraževalnih zavodov - od vrtca, osnovne šole in glasbene šole do takratne delavske univerze - je nastal vzgojni izobraževalni center, ki smo ga poimenovali po pesniku Srečku Kosovelu. In v njegovem sklopu se je rodila srednja šola!

Šolske oblike pa niso bile glavna domena delovanja delavske univerze. Vse več je bilo v njenih programih krajših oblik, toda zelo pomembnih, kot so tečaji, seminarji in predavanja, ki so

Sredi Sežane, na Bazoviški 9, domuje v poslopju stare osnovne šole že od same ustanovitve leta 1957 javni zavod Ljudska univerza Sežana, ki je v sedemintridesetih letih delovanja prehodil dolgo pot in zasadil prenekatero sadiko. Resda se vse sadike niso enako prijele; nekatere se celo niso, vendar je takih malo. Veliko več je sadik, iz katerih so zrasla močna drevesa, ki so pognala trdne korenine in bogato obrodila, da sta Kras in del Brkinov danes drugačna, kot sta bila pred leti.

Zavod, ustanovljen zato, da bi širil obzorja duha in dodajal potrebna znanja ljudem, ki so dolga leta trpeli pod tujo oblastjo in se celo šolali v tujem jeziku, je bil tista opora, ki je leto za letom pridobival večje število ljudi in v središču Krasa pripeljal tiste potrebne izobraževalne oblike, ki so njihovim udeležencem posredovale znanja za uspešno opravljanje zahtevnih del.

zadovoljevali in še zadovoljujejo potrebe udeležencev po jezikovnem znanju in po prepotrebni znanjih ter veščinah za uspešno delo in vsakdanje življenje.

Sedaj delujemo spet pod prvotnim imenom Ljudska univerza Sežana in komaj se je končala izobraževalna sezona 1993-94, že začnemo novo. Zato v tej izdaji revije Kras izrabljamo povabilo njenega uredništva in dokaj nadrobno v nadaljevanju pred-

stavljamo naše letošnje izobraževalne programe, ki jih bomo nudili tudi v naslednjem letu!

Šole

Višja upravna šola

Končalo se je vpisovanje v prvi letnik in v prvi semester Višje upravne šole iz Ljubljane in hkrati tudi v drugi letnik te šole. Tako sedaj delujeta v našem študijskem centru dva njena od-

delka. Letos še vedno velja vpis v dvoletni študij, že naslednje leto pa bo možen tudi vpis v triletni in verjetno tudi štiriletni študij...

Kandidati, ki so se letos prvič vpisali, so morali imeti dokončano srednjo šolo z ustreznim številom ur iz slovenskega jezika. Študij poteka v obliki vikend seminarjev v Sežani, saj so predavanja v petkih popoldne in v sobotah dopoldne. V enem šolskem letu

se zvrsti pet predmetov in prav toliko je izpitov, ki so tudi v Sežani.

Šolnina za eno šolsko leto je 1.200 DEM v tolarški protivrednosti, plačljiva pa je v treh obrokih. Ob vpisu se vplača 650 DEM, preostala enaka obroka pa se vplača do 15. decembra letos in do konca februarja 1995.

Srednja ekonomska in trgovska šola

Za našo občino je zanimiv pouk v oddelku **Trgovinski poslovodja** Srednje ekonomske in trgovske šole iz Nove Gorice, saj je pri nas dovolj kandidatov, ki že več let delajo kot trgovci in imajo končano trgovsko šolo, kar je tudi pogoj za vpis v tako obliko izobraževanja.

Glede na veliko ljudi, ki sicer delajo v trgovinah, nimajo pa ustrezne izobrazbe oziroma ustrezne usmeritve, pripravljamo s šolo tudi možnost **dopolnilnega izobraževanja in opravljanje diferencialnih izpitov** ter s tem pridobitev ustrezne izobrazbe - bodisi za poslovodje, bodisi za prodajalce. Seveda pa se mora, kakor za vsako izobraževalno obliko, prijaviti zadostno število kandidatov!

Dopisno izobraževanje

Nekoliko lažja je vključitev v dopisno izobraževalno obliko, v kateri poteka delo dvakrat ali trikrat tedensko in le z dvema predmetoma hkrati. Študij je organiziran tako, da so predavanja iz posameznih predmetov strnjena. Letnik traja 12 mesecev, udeleženec izobraževanja pa posluša do 11 predmetov letno in ima tudi možnost opravi iz njih izpite.

Matična šola je Center za dopisno izobraževanje Univerzum iz Ljubljane, pri nas v Sežani pa se lahko vpišete v njihove izobraževalne programe štiriletnega študija za **ekonomskega tehnika in upravnega tehnika**.

Slika zgoraj: Prva podelitev diplom diplomantom Višje upravne šole 18. februarja 1992 v Sežani. Njen takratni dekan dr. Rudi Kocjančič je izročil diplomo diplomantki Jani Žigon, v ozadju je mag. Niko Abrahamsberg, v ospredju na desni pa je vodja referata za študijske zadeve na Višji upravni šoli Stanka Primc.

Slika spodaj: Druga skupina diplomantov Višje upravne šole ob podelitvi diplom v Sežani 8. aprila 1994. Sedita v.d. direktorja Ljudske univerze Sežana Pavel Skrinjar in Miljeva Pajer, stojijo pa z leve proti desni: Vera Gruđen, Vlasta Kadič, Vanja Zavnik, Sanja Omladič, Vika Valič, mag. Zdravko Pečar, Leon Jelerčič, Jana Rop, Damjan Grmek, docent dr. Mirko Vintar, Ivan Luin, David Mahnič, Darinka Marguč, dipl.iur., Štefan Majcen in Darja Hudaless.

V ta programa se lahko vpišejo kandidati, ki so uspešno končali osnovno šolo in ki so uspešno ocenjeni iz tujega jezika, pa tudi kandidati, ki so že bili vpisani v ta program, a šolanja niso dokončali... V program dvoletnega študija za **strojnega tehnika** pa se lahko vpišejo le tisti kandidati, ki so uspešno opravili triletno šolanje v kovinski stroki.

Slika zgoraj: Predstavitev delovanja študijskih krožkov na skupni razstavi ob otvoritvi 23. junija 1994 v Kulturnem domu Srečka Kosovega v Sežani. Razstavo so pripravili člani fotokrožka "Žarek", sirarskega krožka in kiparskega krožka. Napovedovala je Ana Godnik, strokovna sodelavka Ljudske univerze Sežana. Nastopila sta Tomaž Ban in Cveto Vidovič.

Slika na sredini: Zgledno predstavljen kotiček sirarskega krožka...

Slika spodaj: S tečaja o peki peciva v februarju 1993, ki ga je vodila Darinka Gosteničnik iz Živilske šole Maribor... Na sliki tečajnice pripravljajo torto.

Osnovna šola

So tudi taki, ki jim je osnovna šola delala take preglavice, da so se jih naveličali, vrgli puško v koruzo ali se preprosto požvižgali na šolo. Sedaj pa jim je žal, kajti današnji čas predpostavlja, da ima človek dokončano vsaj osnovno šolo. In, ker nikoli ni prepozno, **vabimo vse, ki osnovne šole še nimajo uspešno dokončane, naj se vpišajo v to izobraževalno obliko, saj je brezplačna!**

Poslovna šola za tajnice

S končano štiriletno srednjo šolo se lahko vpišete v 114-urni program za **poslovne tajnice**. Tečaj sicer še ni verificiran, torej ne daje javne listine, vendar nudi dovolj znanja in veščin, ki jih mora znati in obvladati sodobna tajnica.

Usposabljanje za računovodje

Vse več je tudi specializiranih oblik izobraževanja, med katere zagotovo sodi 400-urni program **usposabljanja za računovodje**. Vanj se lahko vpišejo tisti kandidati, ki so končali katerokoli štiriletno srednjo šolo ali višjo šolo. Program je verificiran, kar pomeni, da dobijo udeleženci po končanem usposabljanju ustrezno potrdilo z značajem javne listine.

Z njo imetnik dokazuje, da je usposobljen za delo računovodje.

Tečaji tujih jezikov

Slovenija je država, ki jo tujci prečkajo, če želijo potovati proti morju ali proti celini, oziroma v smeri zahod-vzhod. Pa tudi Slovenci smo poznani popotniki, za katere pravijo drugi, da se po svetu znajdemo... Eden izmed prvih pogojev za to je prav gotovo znanje tujega jezika. In že naši predniki so, zvečine sicer bolj

skromno, znali nemški jezik, ki je v Avstroogrski monarhiji veljal za uradnega. Danes pa si mladi ljudje veliko pomagajo z angleščino!

Ljudska univerza Sežana organizira tečaje **italijanskega, nemškega, angleškega in francoskega jezika** v vseh stopnjah - od začetne ter prve in druge do nadaljevalne in najzahtevnejših oblik komuniciranja. Tečaji so prilagojeni željam posameznikov oziroma naročnika. In majhne skupine udeležencev zagotavljajo uspeh. Še posebej specializiranih tečajev. Za šolsko mladino prirejamo vse leto posebne tečaje, ki so krajši in trajajo od 30 do 60 ur. Ti tečaji niso vezani na šolsko leto, saj jih organiziramo takrat, ko je dovolj kandidatov in ko ti želijo z delom pričeti.

V tečaje tujih jezikov se lahko vpiše vsakdo, ki se želi naučiti tujega jezika ali izpopolniti njegovo znanje!

Tečaji slovenskega jezika

Ne samo tuji jeziki, tudi znanje **slovenskega jezika**, če ni zadostno, predstavlja marsikomu veliko oviro pri delu in delovnem napredovanju, pa tudi sicer pri vključevanju v družbo. To velja še zlasti za neslovence, če v slovenščini še niso dovolj podkovani! V verificiranih tečajih si znanje slovenščine lahko zadovoljivo izpopolnijo.

Ker pa si tudi mnogi Slovenci želijo izpopolniti znanje slovenščine, smo pripravili **vaje iz pravopisa, oblikovanja dopisov in govornišva**, strnjene v tečaje in seminarje. Za zahtevnejše pisno izražanje pa pripravljamo še **delavnice z znanimi časniki in pisatelji**.

Študijski krožki

Veliko je ljudi, ki si svoj prosti čas bogatijo z najrazličnejšim ustvarjalnim delom. Zanima jih to in ono, a za to še nimajo

IZOBRAŽEVANJE

potrebne znanja niti somišljenikov, pa zato tega "notranjega glasa" še ne morejo uresničiti... Da bi jim to olajšali, smo v šolskem letu 1993-94 ustanovili **študijske krožke**. Ti so polno zaživeli in že dali prve rezultate, ki jih je potrdila razstava članov treh krožkov - fotografskega, sirarskega in kiparsko-slikarskega.

Letos z delom krožkov nadaljujemo, saj pomenijo nov pristop v dvigovanju ravni znanja in življenjskega smisla. Krožkarji so ljudje s podobnimi cilji, ki se na delovnih srečanjih medsebojno spodbujajo, dopolnjujejo, drug drugemu pomagajo in ustvarjajo. Vodijo jih za to posebej usposobljeni mentorji, vendar je njihova vloga le organizacijsko-spodbujevalna.

Vabimo vse tiste, ki jih sodelovanje v študijskih krožkih zanima, da nas pokličejo ali obiščejo in nam povedo svoje želje ter interese. Že sedaj je očitno, da bodo zagotovo delovali **fotografski krožek, sirarski krožek, slikarski in kiparski krožek in turistični krožek**, medtem ko bomo druge krožke izoblikovali, če bo zanje dovolj kandidatov.

Tečaji

Ne le v študijskih krožkih, tudi v različnih tečajih je mogoče uresničevati svoje ustvarjalne cilje in izpopolnjevati znanje. Za razliko od študijskega krožka tečaj vodi usposobljena oseba, ki izbrani program vodi in izpelje do konca. Tečaji so najrazličnejši, od **gospodinjstvih in praktičnih gospodarskih do specializiranih za upravljalce vozil in strojev** ter tečajev o varstvu pri delu in o **higienskem minimumu**.

Tečaj o peki peciva - Šestindvajseturni program nudi udeležencem možnost, da se naučijo pripravljati in servirati vrsto dobrot.

Tečaj o peki kruha nauči udeležence speči nekaj vrst kruha in pecivo.

Tečaj o ročnih delih ponujajo pisano paleto znanj iz bogate zakladnice spretnosti, ki so jih naše babice dobro obvladale (pletanje, kvačkanje, čipkanje, šivanje makramejev...)

Tečaj o krojenju in šivanju - Začetni, 60-urni nauči krojiti in šivati krila, bluže in hlače, nadaljevalni, ki traja od 30 do 60 ur, pa nauči krojiti in šivati zahtevnejše garderobne izdelke.

Kuharski tečaj "Vse za zdravo prehrano" - V 65 urah se na njem udeleženec nauči pripravljati vse vrste hrane - od preprostih jedi do slavnostnega kosila.

Kletarski tečaj - tečaj za točenje neustekleničenega vina in vinskega mošta - Verificiran program Gospodarske zbornice Slovenije, ki traja 42 ur, je teoretičen in praktičen. Tečajniki, ki uspešno opravijo preizkus znanja, lahko v svojih obratih točijo odprta vina.

Srečanje z enologom - Udeležencem predstavi v desetih urah zgodovino vinske trte, vinorodne okoliše, predstavi najpomembnejša vina (poreklo, sorta, letnik), kako vino kupiti, kako ga skladiščiti, kako ga postreči in s kakšnim jedilnikom.

Vrt - veselje in korist je 15-urni tečaj o načrtovanju vrta, pripravi komposta, ureditvi gredic, izbiri, vzgoji in sajenju sadik, o setvi in setvenem koledarju ipd.

Uredimo si okrasni vrt! je 12-urni tečaj o tem, kako urediti neposredno okolico svojega doma, da bo bivanje v njem lepše.

Uredimo si lepo stanovanje! je tečaj, ki pokaže, da si je mogoče urediti lepo bivališče neodvisno od proizvajalcev pohištva.

Tečaj "Naredi si sam!" nudi v 25 do 36 urah udeležencem osnovno znanje iz vodoinštalaterskih, splošnokovinarskih in elektrotehniških opravil ter uporabe električnega ročnega orodja.

Tečaj za pisanje z računalnikom in urejevanje besedil je nadomestilo za nekdanje strojepisne tečaje. Traja 20 ur in je **začetni** ter **nadaljevalni**. Udeleženci se naučijo urejevati besedila v programu Wordstar ter oblikovati osnovne poslovne listine.

Delo z motorno žago je 15-urni tečaj o varstvu pri delu z motorno žago, o motoroznanstvu, o tehniki žaganja in s praktičnim delom.

Tečaj za voznika viličarja je namenjen kandidatom, ki bodo upravljali z viličarji. Ti morajo biti stari 18 let in psihofizično sposobni za tako delo, kar dokažejo s spričevalom zdravnika za medicino dela. Obsega 65 ur teoretičnega in praktičnega pouka z naslednjimi vsebinami: varstvo pri delu, motoroznanstvo, goriva in maziva, vzdrževanje viličarja, notranji transport in vožnja.

Tečaj za strojnika težke mehanizacije je namenjen upravljalcem bagrov, buldozerjev, rovokopalnikov, nakladalnikov ipd. Kandidati morajo biti stari 18 let in psihofizično sposobni za tako delo, kar dokažejo s spričevalom zdravnika za medicino dela. Obsega 226 ur teoretičnega in praktičnega dela z naslednjimi vsebinami: varstvo pri delu, motoroznanstvo, goriva in maziva, vzdrževanje stroja, transport in delo s strojem.

Seminar iz varstva pri delu je namenjen ljudem, ki opravljajo nevarna dela in se morajo po zakonu udeležiti takega seminarja ter opraviti tudi preizkus znanja. Seminar organiziramo za posamezne panoge (za mizarje, zidarje, plastičarje...), saj je splošni del o varstvu pri delu za vse delavce približno enak, razlika pa je v posebnih nevarnostih vsakega poklica oziroma dela. Seminarji iz varstva pri delu so **začetni**, od 8 do 16 ur, in **obnovitveni**, od 6 do 10 ur. V obeh oblikah opravijo udeleženci preizkus znanja in dobijo ustrezno potrdilo, ki velja dve leti.

Tečaj iz higienskega minimuma je namenjen ljudem, ki imajo v poklicu opraviti z živili (trgovcem, prodajalcem živil, gostincem, kuharjem ipd.), in se morajo po zakonu udeležiti takega tečaja ter opraviti tudi preizkus znanja.

Tečaji iz higienskega minimuma so **osnovni**, ki trajajo 25 ur, in **obnovitveni**, ki trajajo 10 ur. Obnovitveni tečaj morajo opraviti tisti kandidati, ki so osnovni tečaj opravili pred petimi leti. V obeh oblikah opravijo udeleženci preizkus znanja in dobijo ustrezno potrdilo. Tečaji so večkrat letno za posameznike in po dogovoru za podjetja.

Priporočilo

Pobude, ki nam jih občani sporočajo bodisi po telefonu ali v pisni obliki, zvečine obrodijo sadove, saj prav z njihovo pomočjo oblikujemo in organiziramo nove izobraževalne oblike in oblike usposabljanja. Včasih že drobna pobuda sproži akcijo, ki z malo sreče da uspešne učinke. Zato je prav, da tudi v sedanjih okvirih sežanske občine deluje javni zavod Ljudska univerza Sežana, ki zna prisluhniti željam ljudi in jih tudi uresničiti. Zato nas kdaj obiščite v poslopju stare šole v Sežani ob Bazoviški ulici 9 v prvem nadstropju, v drugem nadstropju pa si boste lahko še ogledali Kosovelovo spominsko sobo, ki jo tudi upravljamo. Če pa nas obiskati ne utegnete, nas pokličite po telefonu na številko 067/73-428!

Upamo, da bomo našli pot, ki vas bo pripeljala do zaželenega cilja!

Pomembna pridobitev

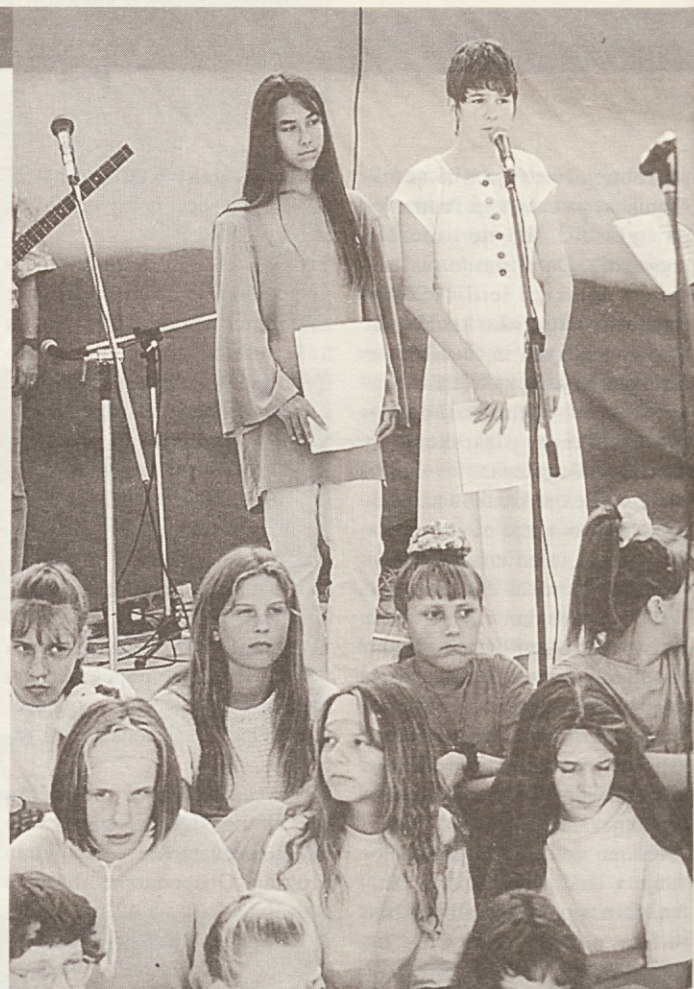
V KOMNU

SMO ODPRLI

NOVO ŠOLO

Osemindvajseti avgust pomeni za osnovno šolo Antona Šibelja-Stjenka v Komnu velik dan. Tega dne so se šolarjem in zaposlenim v njej odprla nova šolska vrata. Tako so sedaj pod isto streho vsi šolarji komenske osnovne šole.

Stavba, ki smo jo prevzeli v upravljanje od skupščine občine Sežana, meri skupaj s prostori za šport 3.032 kvadratnih metrov in je stala z vso opremo vred 200 milijonov tolarjev, ki jih krijeta ministrstvo za šolstvo in šport in izvršni svet skupščine občine Sežana. Ima 13 učilnic s kabineti in pomožnimi prostori ter šolsko kuhinjo in telovadnico.

Prepričana sem, da bomo sedaj delali boljše, kot smo doslej. Težko nam je bilo predvsem lansko leto, ko smo bili razseljeni na sedmih lokacijah ali mestih - v stari šolski stavbi, v Kosovelovi knjižnici, v prostorih kulturnega doma, v župnišču, v gasilskem domu, v Cirju in v prostorih stare šole v Svetem. V Montalovem kiosku je potekal pouk iz računalništva, precej zunaj šolskih dejavnosti pa je bilo v kulturnem domu... Kosila smo pripravljali v menzi, ki jo upravlja zasebno podjetje Elor. Malice, ki jih je hišnik s svojim vozilom razvažal na vseh sedem lokacij, pa smo pripravljali v komenskem vrtcu.

Vsem, ki so nam nudili gostoljubje in nam odstopili prostore za pouk, se iskreno zahvaljujem!

Medtem, ko smo se stiskali v zasilnih prostorih in bistrili glave mladim nadobudnežem, so se mnogi po svoji poklicni ali

nepoklicni dolžnosti trudili in si prizadevali, da bi bila šolska stavba čim prej pod streho. Mnogo je bilo pomislov nad načinom gradnje naše šole, vendar upam, da so tudi tisti, ki so sprva dvomili v njeno pravilnost in smotnost, spremenili svoje mnenje ob pogledu na prelepo stavbo.

Potek gradnje šole je skrbno spremljal sedemčlanski gradbeni odbor, ki ga je z veliko prizadevnostjo vodil **Davorin Terčon**. Sestajal se je po potrebi. Bil pa je koordinator med graditeljem **Kraškim zidarjem**, **LIZ inženiringom**, **Projektbirojem Česnik** ter glavno projektantko **Rozalijo Mulec**.

Ne pretiravam, ko trdim, da smo spremljali gradnjo šole iz dneva v dan in poskušali sproti odpravljati ugotovljene pomanjkljivosti. Pri našem delu sta nam veliko pomagala vodja gradbišča **Milivoj Štemberger** in gospod

Javoršek, ki je delo nadziral.

Odprtje šole smo hoteli pričakati čim bolj radostno, zato smo dali slovesnosti naslov **ŽIVLJENJE JE RAZKOŠNA MAVRICA**. Veliko je bilo ljudi, ki so nam jo pomagali pripraviti in izpeljati - od naše učiteljice **Zdenke Jerant-Ličen**, gospe **Grozdane** in gospoda **Radivoja**, ki sta nam naredila mavrico, gospoda **Guština**, ki je polnil balončke, gospoda **Zorana**, ki je vadil plesalce, gospe **Milojke**, ki je vodila Labodke, gospe **Marije**, ki je pripeljala murnčke, **ansambla Relax**, ki je v živo spremljal naše pevce in plesalce, gospoda **Nebojša Jerebica**, ki je s svojim ansamblom popestril našo razkošno mavrico, do povezovalke programa gospe **Mojce Uhernik-Pipán** in gospoda msg. **Franca Krapeža**, ki je šolo blagoslovil.

Med potekom programa pa so gospa **Ada Špacapan** in **Elis, Nada** ter **Nadja** in vse kuharice, zaposlene v naši šoli, pripravljale obložene mize. Pokazale so se za prave mojstrice strežbe in kuhe. Kako tudi ne, saj so imele toliko peciva, kot že dolgo ne. Pa tudi domačega kruha, ki je prišel iz nove pekarnice **Frančeškin**, ni manjkalo. Mesne izdelke je podarila **Mesna industrija MIP Nova Gorica**, sir je pripravila **Mlekarna Vipava**, vino je podarilo podjetje **Šiles** iz Tomačevice. Da so šle ponujene dobrote še bolj v slast, pa je poskrbela prava mojstrica v aranžiranju cvetja gospa **Klavdija Mozetič**.

Da so bili vsi Kraševci obveščeni o programu za otvoritev šole, je poskrbel gospod **Severin Mezin** z zelo delavnimi člani **Nogometnega kluba Komen**. Ti so tudi poskrbeli, da smo gledali zanimivo nogometno tekmo priložnostnega moštva ministrstva za šolstvo in šport ter izvršnega sveta skupščine občine Sežana z moštvom krajevnih skupnosti Brestovica, Gorjansko in Komen. Upam, da bo lipa, ki jo je ob tej priložnosti zasadil gospod **Alojz Zega**, nasledila življenje starih lip in ostala še dolga leta nema priča slovesnega trenutka!

Finančno sta nam pomagala slovesnost izpeljati **Zavarovalnica Triglav** in podjetje **BO-MA**.

Vsem, ki sem jih imenovala, pa tudi vsem neimenovanim, ki so nam kakor koli pomagali, se v imenu zaposlenih na šoli lepo zahvaljujem!

Ravnateljica
Nada Lozej

Fotografije:
Anton Kodrič
Marino Labinac

Šola ni šala

BO MATURA TEŽKA?

Prvega septembra so se odprla 749-tim dijakom srednje šole **Srečka Kosovela** v Sežani njena vrata. Razporejeni so v osmih oddelkih gimnazijskega programa, v petnajstih oddelkih ekonomskega programa in v dveh oddelkih programa za poslovnega tajnika. Prostorko stisko rešuje šola s štiriindvajsetimi učilnicami in prevelikim številom znanja željnih dijakov z najetimi prostori v Ljudski univerzi Sežana. Naša srednja šola je med redkimi v Sloveniji, ki kljub pomanjkanju učilnic ni uvedla dvoizemskega pouka. Tega smo učenci zelo veseli, saj bi izmenični pouk mnogim otežil šolanje.

Gneča med odmori - da ali ne, načela šolanja ostajajo ista: Uči se in rezultati bodo vidni!

Najpogosteje smo teh besed deležni prav mi, dijaki četrtilnih letnikov, saj nas na koncu šolanja prihodnje leto čaka matura. Dva razreda gimnazijcev in razred ekonomistov bomo junija dokazovali svoje znanje iz slovenščine, matematike in angleščine ter še iz dveh izbirnih predmetov. Opravljena matura - najboljše mogoče - bo ključ za nadaljnje šolanje na izbranih fakultetah.

Tokratno maturitetno ocenjevanje bo, za razliko od prejšnjih, tako imenovano eksterno ali zunanje, temeljilo pa bo predvsem na maturantovem pisnem delu, saj bo ustno spraševanje prispevalo h končni oceni le eno petino ocene.

Ja, priznavamo, da nas je kar strah, ki ga opravičujejo obsežni maturitetni katalogi. V njih so našteje vse teme, ki jih moramo za matura obvladati.

Bo matura res tako grozna? Kolikim bo uspelo?

Zaenkrat še ne vemo, vsak dan pa optimistično in z vedno več znanja zapiramo za seboj šolska vrata. Sicer pa, drugače tudi ne gre!

Tanja Trebec

SLEHERNI DAN SI OPRTAŠ NOVO KRIVDO

David Terčon

Prehod iz sedemdesetih let v osemdeseta leta tega stoletja je na glasbenem področju najbolj zaznamoval slog, skoraj že gibanje, ki si je nadalo ime punk. Zanj je bil, če ga poskušam označiti res na kratko, najbolj značilen brezkompromisen upor proti dolgočasni slepoulični ustaljenosti porabniške družbe. In zdi se, kot da je kakšen valček te uporniške glasbe segel tudi do slovenske kraške planote in literarnih tokov, ki so se prelivali po njej.. In jih pošteno vzvalovalo... To poldrugo desetletje se namreč v slovenskih revijah, na radiu in televiziji, pa tudi v knjižnem založništvu, nepretrgoma pojavljajo besedila od sredine petdesetih let naprej rojenih mladih avtorjev, ki živijo na Krasu, oziroma, če sem bolj natančen, v občini Sežana.

Ti avtorji so: **Milan Kovačič, France Magajna, Maja Razboršek, Ida Renar, Magdalena Svetina Terčon, David Terčon, Marijan Vitez in Aldo Žerjal.** Kar pa ne pomeni, da so nekateri starejši utihnili. Prav nasprotno! Neuničljive **Jolke Milič** pravzaprav niti ne bi omenjal, saj njeno pero ni zastalo niti za en sam dan. Zdi pa se, da je punk prebudil druga dva. **Aleksander Peršolja** je po pesniškem listu iz leta 1977 spet izdal pesniško zbirko leta 1988, **Vinko Sterle** pa je začel pisati po upokojitvi.

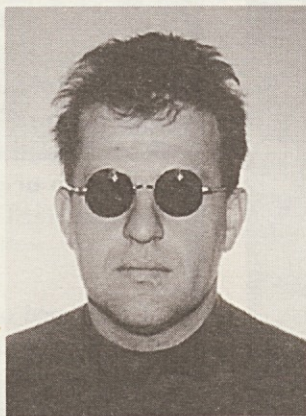
Še bolj razveseljivo je, da našeti avtorji s Krasa ne ostajajo zgolj pri pisanju, temveč poskušajo dejavno sooblikovati slovensko literarno življenje. Izdali so literarni zbornik Oktava in 18. številko revije Fontana, sodelovali so pri rojstvu Združenja književnikov Primorske, sooblikujejo Premška srečanja in

srednjeevropsko matinejo Vilenica, nastopajo na mnogih literarnih večerih (nekateri med njimi, so, na primer, nastopili 20. julija 1988 na 32. izrednem literarnem večeru v podporo Borštnerju, Janši in Tasiću v Društvu slovenskih pisateljev v Ljubljani....

Poprosil sem jih, naj se predstavijo tudi v reviji Kras... Tokrat pišem na kratko o tistih, ki so se vabilu odzvali. A, upam, da bodo to kmalu storili tudi preostali.

Za uvod v to branje sem kot naslov izbral verz Maje Razboršek: **vsakdo med njimi si pač s sleherni besedo, ki jo zapiše, naprti novo krivdo.** Krivdo pred bralci. Krivdo, ki je - in drugače ne more biti - vedno samo ljubezniva in prijetna in intimna. Krivdo, na katero so lahko ponosni!

Uredništvo se je odločilo, da tokrat predstavi izbor njihove poezije in jolkizme.

Miran Kovačič

Rodil se je 9. oktobra 1961 v Postojni. Osnovno šolo je obiskoval v Komnu in klasično gimnazijo v Sežani. Po odsluženju vojaškega roka se je zaposlil v podjetju Feršped v Sežani. Živi v Komnu.

Piše prozo in dramska besedila. Svoja dela objavlja v nekaterih slovenskih literarnih revijah in na radiu.

Knjižne objave:

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Jadranski koledar 1993 (zbornik, ZTT, Trst 1992)

France Magajna

Rodil se je 21. marca 1957 v Dolnjih Vremah. Osnovno šolo je obiskoval v Divači in gimnazijo v Postojni.

Živi v Dolnjih Vremah.

Piše pesmi, ki jih je začel objavljati v drugi polovici sedemdesetih let v osrednjih slovenskih literarnih revijah in na radiu.

Knjižne objave:

Poezije mlade ljubezni (pesniška zbirka, samozaložba)

Pesem o morju (pesniška zbirka, samozaložba, Ljubljana 1985)

Krizantema ljubezni (pesniška zbirka, samozaložba, Ljubljana 1987)

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Jadranski koledar 1993 (zbornik, ZTT, Trst 1992)

Jolka Milič

Rodila se je 5. februarja 1926 v Sežani. Po maturi je obiskovala italijansko učiteljsko. Nekaj časa je bila bančna uradnica, nato svobodna kulturna delavka, sedaj upokojena in še vedno zelo ustvarjalna. Živi v Sežani.

Piše pesmi, prozo, aforizme, kritike, literarne glose in eseje. Ogromno prevaja iz italijanščine (Dolci, Anglisani, Pasolini, Penna, Bellezza, Naldini, Dacia Maraini...), iz francoščine (Cedars, Borges, Nicanor Parra, Guillen, Alejandra Pizarnik...), še več pa besedi slovenskih piscev v italijanščino (Kosovel, Kocbek, Udovič, Hofman, Minatti,

Rodila se je 1. julija 1959 v Ljubljani. Tam je končala osnovno šolo in srednjo oblikovalsko šolo. Živi v Sežani in se kot samostojna kulturna delavka ukvarja z oblikovanjem in z radijskim urednikovanjem na radiu Val 1 Sežana.

Piše pesmi, ki jih je začela objavljati sredi osemdesetih let, najdemo pa jih tudi v večini slovenskih liretarnih revij. Na festivalu poezije mladih v Titovem Vrbasu leta 1984 je prejela 3. nagrado.

Štiri pesmi v slovenščini in italijanščini (De Fillipis editore,

prevodi Jolka Milič, Arezzo - Italija 1988)

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Maja Razboršek

Knjižne objave:

Vinko Sterle

Rodil se je 14. aprila 1930 v Iga vasi pri Starem trgu pri Ložu. Osnovno šolo je končal v domači vasi. Pozneje se je šolal pri milici in v njej služboval do upokojitve leta 1984. Živi v Sežani.

Piše kratke zgodbe z zgodovinsko-lovske tematiko. Objavil jih je v reviji

Lovec, do sedaj objavljene pa so mu letos pri založbi Žbrinca iz Sežane izšle zbrane v prvi knjigi z naslovom Fant, to pa so čakani in pol!

Knjižne objave:

Fant, to pa so čakani in pol! (Kratke lovske zgodbe, Žbrinca, Sežana 1993)

Magdalena Svetina Terčon

Rodila se je 28. julija 1968 v Postojni. Osnovno šolo in srednjo družboslovno in jezikovno šolo je končala v Sežani, na Filozofski fakulteti v Ljubljani pa je študirala slovenščino in srbohrvaščino. Poučuje slovenščino na osnovni šoli Košana. Ukvarja se tudi z lektoriranjem. Živi v Sežani.

Piše pesmi, kratko prozo in časopisne članke.

Objavlja v večini slovenskih literarnih revij in na radiu. Letos je pri založbi Mondena iz Grosupljega izdaja prvo knjigo, pesniško zbirko Prosojna galeja potepuška.

Knjižne objave:

Pisatelji za demokracijo (zbornik, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989)

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Jadranski koledar 1993 (zbornik, ZZT, Trst 1992)

Kraški koledar 1994 (zbornik, Žbrinca, Sežana 1993)

Prosojna galeja potepuška (pesniška zbirka, Mondena, Grosuplje 1994)

David Terčon

Rodil se je 5. avgusta 1960 v Postojni. Osnovno šolo in klasično gimnazijo je končal v Ljubljani. Kot carinski referent dela v podjetju Intertrans Ljubljana, PE Sežana. Živi v Sežani.

Piše pesmi, kratko prozo, aforizme in časopisne članke. Objavljal je v večini slovenskih literarnih revij in na radiu, predstavil pa se je tudi na televiziji.

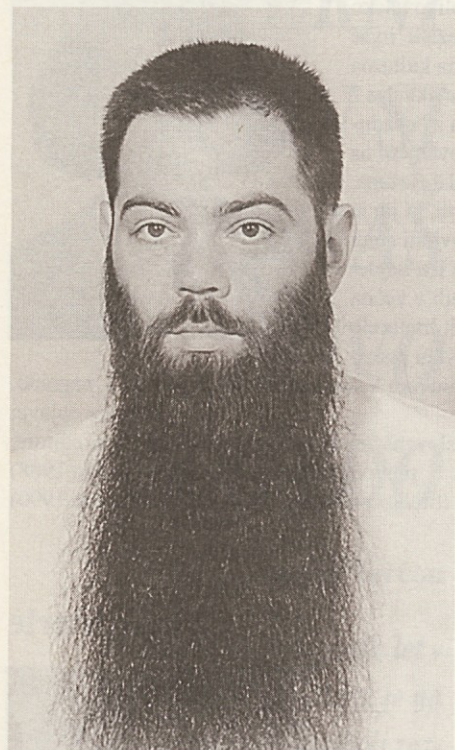
Knjižne objave:

Pokušina - izbor slovenske srednješolske lirike (literarni zbornik, Vinko Moederndorfer, Velenje 1978)

Ptica (pesniška zbirka, Vinko Moederndorfer, Velenje 1979)

Na zdrizastem robu jeklene noči (pesniška zbirka, samozaložba, Sežana 1986)

Pisatelji za demokracijo (literarni zbornik. Mladinska knjiga, Ljubljana 1989)

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Zgodbe 1990 (zbornik kratkih zgodb, KUD Tone Čufar Jesenice in Književna zadruga Jesenica, Jesenice 1991)

Jadranski koledar 1993 (zbornik, ZTT, Trst 1992)

Kraški koledar 1994 (zbornik, Žbrinca, Sežana 1993)

Marijan Vitez

Rodil se je 23. novembra 1962 v Kopru. Končal je PGŠ Ivana Kavčiča v Ljubljani. Živi v Sežani.

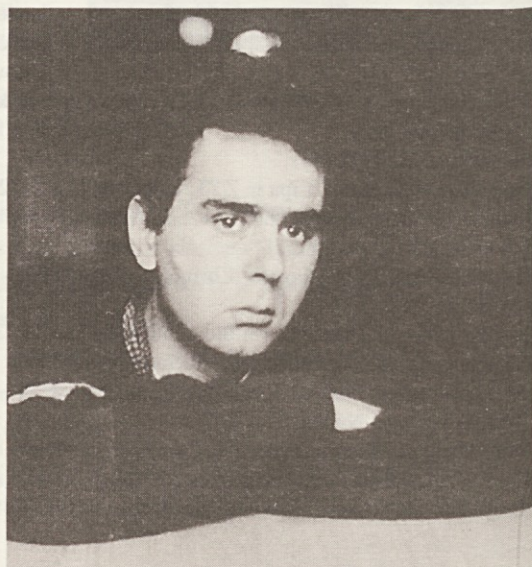
Njegova osnovna dejavnost je likovna umetnost (kiparjenje, rezbarjenje, grafika, risba...), vendar piše tudi pesmi in kratko prozo. Objavljal je v nekaterih slovenskih revijah..

Knjižne objave:

Žarenje (pesniška zbirka, zbirka Mozaik - 2, ZTS pri PB Idrija, Idrija 1991)

Jadranski koledar 1993 (zbornik. ZTT. Trst 1992)

Kamenn spoznanja duhovitosti, pesniška zbirka, samozaložba, Idrija in Sežana 1993)

Aldo Žerjal

Rodil se je 1. junija 1957 v Postojni. Osnovno šolo je obiskoval v Dutovljah in Pliskovici, v Novi Gorici pa je končal srednjo lesno šolo. Dela v tovarni Krasoprema Dutovlje. Živi v Pliskovici.

Piše pesmi. Objavljati jih je začel v začetku sedemdesetih let in od takrat je redno gost vseh slovenskih literarnih revij in radija. Leta 1983 je prejel nagrado Zlata ptica za prvo pesniško zbirko Obrobljena noč.

Knjižne objave:

Pesniški almanah mladih (pesniški zbornik, Mladinska knjiga in Obzorja, Ljubljana 1982)

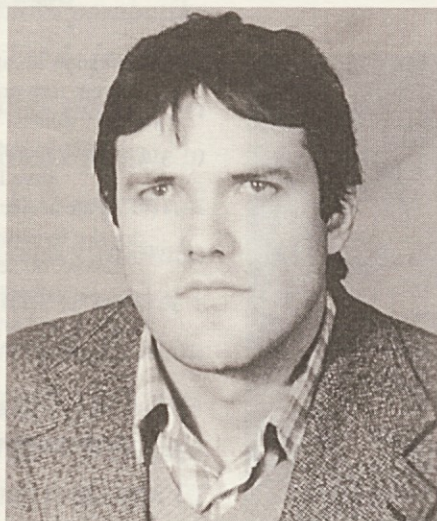
Obrobljena noč (pesniška zbirka, zbirka Rob, Lipa, Koper 1982)

Po pikapolonici (pesniška zbirka, zbirka Aleph - Književna mladina Slovenije, Ljubljana 1989)

Pisatelji za demokracijo (literarni zbornik, Mladinska knjiga, Ljubljana 1989)

Oktava (literarni zbornik, ZKO Sežana, Sežana 1990)

Jadranski koledar 1993 (zbornik, ZTT, Trst 1992)

France Magajna
POMLAD STVARSTVA

Pomladna Priroda
tiho stopa v srce
in iz njega
izstopa na papir.

Kot je neskončna - svoboda,
kot je neskončna - lepota,
tako neskončen
je pesmi vir.

Pesem ne pozna zlega. Pesem je pokončna
kot bori,
ko ob gozdni poti
v vetru
nemo vršijo...

Vršijo
v silno
vseobsegajočo radost
ob gozdni poti!
Daj, oče
stvarstvu
vedno novo mladost -
Oče,
nategni uzde
novi lepoti.

Marijan Vitez
GOSPOD

Svetloba me vodi k Tebi.
Hodim skozi duhovne in materialne preizkušnje,
ki vodijo v sveto.

Pošiljaš mi znamenja
in grem proti svetlobi,
ker sem bil vržen v temo,
a tudi tam si mi bil Ti ob strani.
Naj bom bogat ali reven,
hodim po poti,
ki mi jo kažeš s sovražniki in prijatelji,
sam s seboj v svojem domu njegovega doma,
tudi kjer si Ti,
mi vsi smo v Tvojem srcu,
Gospod, danes, jutri in vekomaj,

Amen

Magdalena Svetina Terčon
ALI IMA VSE TO SMISEL?

Včasih čakaš,
da te že samo čakanje
na čakanje tako zmede,
da začneš bežati pred trenutkom,
ko ne boš imel več
na kaj čakati.
Zato se že danes,
ker imaš ravno čas,
postaviš za vogal
nikogaršnje hiše
in čakaš:
za jutri,
za še en jutri,
za vsa tvoja blodna jutra.

Maja Razboršek
BREME

slehermi dan si oprtam novo krivdo
včasih je resnična
drugič namišljena

zato se ti zde včerajšnje stopinje
za tiho kesanje
ali trmasto kljubovanje
plikejše od stopinj
ki jih danes puščaš
v razmočeni prsti
v ravnodušnem prahu

Jolka Milič
JOLKIZMI
(Rekla brez kontroliranega porekla in z njim)

Sreča je luksuz, ki si ga lahko in radi privoščijo le lahkoverneži.
Rajši sem bolna in mislim, da sem zdrava, kot da sem zdrava in mislim, da sem bolna.
Kdor umre danes, mu ne bo treba jutri. In obratno. Pa naj le pravijo, da enkrat ni nobenkrat.
Kdor sebi rad odpušča, je navadno do drugih manj prizanesljiv, in je spet vzpostavljeno zgubljeno ravnotežje.
Dobro orodje delo skrajša; zlasti, če ga drugi vihtijo in uporabljajo.
Rojstvo je prvi skok v neznano, smrt pa salto mortale... bogzna, kam. Pod rušo zagotovo.
Volja naredi iz nas šleve ali značajneže, dobra volja pa veseljake.
Odkar pomnim, že kar ciklično reformirajo našo šolo. Jaz bom verjela v reformo šole takrat, ko bom videvala šolarje, dijake in študentarjijo z eno ali dvokilskimi torbicami v roki, ne pa oprtane kot kakšne mule in šerpe, ki kanijo osvojiti Everest, pa morajo vso potrebno kramo tovoriti na sključenih ramah.
Vse slovenske vode so onesnažene, nam trobijo časnikarji in televizijci. In vsak dan bolj. Naša edina tolažba je potemtakem ugotovitev, da pijejo vodo in se v njej kopajo tudi onesnaževalci.
Pregovor pravi: Malo denarja, malo muzike. Jaz pa pristavljam: Brez denarja ni muzike niti na pogrebihi.
Pri nas se cedita med in mleko po občutno nižji ceni, kot bi hoteli kmetijci.
Pri nas... stoji trdno na svoji zemlji le telefonski drog.
Ni Adam vsak tič, ki je kdaj ugriznil v kislno jabolko.
Sam Bog ve (in morda Alah), še koliko premirij bodo pogajalci morali podpisati na jugu, da bodo lahko končno rekli... in mirna Bosna.
Tudi življenje kot "brezplačna šola" sta le na videz brezplačna, saj moramo za obe iz svojega žepa odšteti kar drago šolnino.

Aldo Žerjal
STARA VODA

I
Odsevi luči na vodi so postaran blišč noči,
ki oži in daljša sence v globini;
na gladini gradi v temi čisto nova, prazna
mesta. Takrat ob strani stojijo stara, polna ljudi.

Zvečer ladje od strani spuščajo premalo,
kar ostane, je preveč
za tisto gladko, čisto prazno mesto.
Vendar v njihovih lučeh zaležejo
najmanj za dan dolgi in pojemajoči bliski
v slikah nerešenih palub, da ni noči.

II
Veselite se je šele dolgo za tem
začelo daljšati, na neki
ogradi blizu stare vode, ki sama
ni bila daljša od odseva oholega.

Voda se je mešala s pomnoženo lučjo,
tako da gladina ni bila več razpoznavna
v njeni gladkosti; ko da bi kdo rekel:
"Na, nisi več tista, zamenjuješ vest
in si mlečnozoba starka, nedosegljiva
niti do ust, ki so te takrat ognjeno pekla.

III
Mar mora biti storjena pot
za tvojo hvalo in da se ne da
več ločiti samo tvojega,
na času prepoznavnega tujca,

ki bi ga sedaj v čistih vodenih
mislih pozabila, dasiravno obdelanega
kot votlo žival, nasuto z gručem
tvojega tenkega, ob rastju brežin
zdrsanega zobovja. Toda to nima nič
opraviti s teboj; ti si le voda in luč je soj".

IV
Kot da bi bil uslišan ta svet -
viden: pred nami večer z ugaslimi
lučmi nad vodo zraven mesta,
ki je polno ljudi. To ob strani.

Čigava so potem senčila, da v vodi
še zmeraj žari; ko da bi brusil pesek,
se luščijo na površini že prej zidani
stebriči od ljudi. Je groza ob namršeni
obrvi dala tak lesk, ki smo se mu
pred tem v tisti noči načudili.

V
Potem se je zgnetel hlad nad njo,
segreto od noči in so začeli v tistem
mestu ob strani, ki je bilo polno
ljudi, kazati vsakebi žalje od luči.

Obiski iz praznega mesta na vodi
so bili prepovedani; odrekla jih je tema
v globini, tista, do koder niso segale
sence svetlih vbodljajev omenjenega mesta.
To še ne pomeni, da je v tem uspela;
lahka, temna, dotikajoča se srha praznega dne.

Še nedolgo tega odrinjeno
spoznanje

LEPO VEDENJE IZVIRA IZ UREJENEGA DRUŽINSKEGA OKOLJA

Silva Matos
dipl. psihologinja

Človekovo obnašanje nas zanima vedno bolj in bolj. Zanimajo nas tudi vzroki za določen način njegovega vedenja, saj odkrivajo izhodišča za vplivanje na druge ljudi. Drugače povedano: z upoštevanjem razlogov za določeno obnašanje človeka lažje razumemo in bolje lahko z njim sodelujemo.

Tako smo lahko v sodelovanju z drugimi ljudmi učinkovitejši!

Mnogo odraslih ljudi vprašuje, kako do ustvarjalnega prispevka na vseh točkah sodelovanja z drugimi ljudmi? Ustvarjalnost je res v prvi vrsti stvar naše nadarjenosti, je pa tudi rezultat našega učenja in vzgoje (tudi samovzgoje) ter vpliva vseh tisti ljudi, ki so nam v preteklosti omogočali in nam še danes omogočajo, da rastemo, se razvijamo, napredujemo ali pa nas v razvoju ovirajo.

Spodbude in ovire za lep, konstruktiven ali graditeljski način obnašanja trajajo vse človekovo življenje. Najmočnejši vpliv so imele družinsko okolje in močne avtoritete v otroštvu. Značilnosti, kot so:

- * **urejenost - neurejenost**
- * **stabilnost - nestabilnost**
- * **zaupljivost - sumničavost**
- * **tolerantnost - napadalnost**
- * **samozavestnost - plašnost**
- * **odkritosrčnost - zaprtost**
- * **prijaznost - neprijaznost**
- * **pripravljenost na sodelovanje - gospodovalnost,**

Le te se ob vsej zapletenosti človekovega vedenja in sploh delovanja utrujejo v skrajnostih. Z drugimi besedami: lep odnos do drugih ljudi je najbolj pristen, odkrit in naraven, če izhaja iz optimizma ali ugodne razpoloženosti in splošnega sprejemanja ljudi. Pozitivno, naklonjeno življenjsko stališče človeku omogoča, da se v njegovem vedenju odrazijo vse tiste značilnosti značaja, ki spodbujajo lepe medsebojne odnose. Več je prizadevnosti in samozvesti, več je žara in urejenosti, več je poštenosti, smisla za humor in razumevanja različnih ljudi, več je trdnosti in prilagodljivosti pri reševanju zapletov, vsakdanjih problemov.

Seveda pa velja tudi obratno! Odklonilno, negativno stališče do drugih ljudi daje ton, oziroma prihaja vedno znova do izraza v raznih okoliščinah. Prevzema vse človekovo vedenje. V

BONTON

takem človeku ni nobene sproščenosti, lahkotnosti. Vse, tudi drobne motnje in drugačna mnenja ljudi ga zlahka razburi-jo. Pogosto se odziva s strogostjo, gospodovalnostjo, predvsem pa slabo sodeluje v srečevanju z ljudmi. Slabo odzivnost in nestabilnost marsikdaj začitimo pri takem človeku že na prvi pogled. Še manj ugodno pa je v težjih okoliščinah! Ob problemih, ko popusti še nekaj nadzora, postane tak človek nepri-jeten, nesimpatičen, netoleranten. Vse to kaže z besedami, s kretnjami, z izrazi na obrazu, z govorno intonacijo...

Vsakdo med nami nosi v sebi na tisoče različnih lastnosti. Nekatere poteze so ostale le v zametkih, druge so visoko razvite. Vse pa so v medsebojni povezavi enkratna celota.

Človek, ki mu je družina od samega začetka ustvarjala pogoje za razvoj talentov in lepih osebnostnih lastnosti - kar vsakdo nosi v sebi - ima veliko prednost. Moč osebnosti, posebno v povezovanju z drugimi ljudmi, je predvsem v tem, da sprejemam sebe, da imam sebe rad. S tem pa tudi lažje sprejemam druge.

Zares doživeti ljubezen v družini, in to pristno ljubezen, pomeni, da pozneje v življenju pravzaprav ne morem zares sovražiti ali pa imam pri tem vsaj hude težave.

Lepe vrednote se v človeka vtis-nejo za vedno. Kot pečat so v nas! Pomagajo nam odkrivati in oblikovati sebe. S tem pa oblikuje-mo tudi lepši odnos do drugih ljudi. S tem brez posebnega napo-ra vgrajujemo v sočloveka lepe strani svoje osebnosti ter odkriva-mo in spodbujamo v njem dobro.

To je tudi najboljša pot do uspe-ha in sreče!

Jubilej v Brestovici
pri Komnu

JUBILEJI

BISERNA POROKA ANTONIJE IN ALOJZA ŠTOLFE

Na domačem dvorišču v Brestovici pri Komnu sta v krogu sorodnikov, prijateljev in sosedov v začetku julija obhajala petinšestdesetletnico poroke ali biserno poroko Antonija in Alojza Štolfa. Zahvalno daritev je ob tej priložnosti opravil župnik Rafael Leskovec iz Vojsčice, številni svatje pa so zakoncema nazdravljali še do poznih jutranjih ur.

prvega snidenja s svojo poznejšo izvoljenko Alojz.

Tudi Antonija ne bo pozabila poročnega dne, saj sta se z Alojzom na poročno potovanje namenila v Trst. Ker pa sta v Vižovljah zamudila vlak, sta morala pot prepešačiti pod vročim junijskim soncem. Pripekalo je tako, da so ji njegovi žarki opekli vrat in ramena.

Alojz se še dobro spominja začetka prve svetovne vojne. Deset let je bil star. Avgusta 1914 je morala njegova družina v begunstvo na Štajersko.

Tako je pripovedoval Alojz Štolfa, ki je preživel v begunstvu na tujem kar petnajst let.

Antonija je bila med prvo svetovno vojno v begunstvu na Češkem... Za leta po priključitvi dela Primorske Italiji pravi, da se jih spominja, kako so fašisti preganjali zavedne Slovence. O drugi svetovni vojni pa pravi: "Medtem, ko je bil mož Alojz v italijanski vojski na Sardiniji, v Franciji in na Korziki, sem morala sama skrbeti za starše in sedem otrok na požgani kmetiji. Septembra 1943, po italijanski

domači zemlji. Vsak si je ustvaril družino. Tako imata zakonca Štolfa kar 28 vnukov in že 10 pravnukov!

Skupno življenje je bilo za Antonijo in Alojza polno preizkušenj, saj so bili ti kraji pod italijansko oblastjo. Bila sta namreč zavedna Slovenca, vdana domači grudi... Zadnja leta, pravita, se je življenje sicer izboljšalo, ker pa se je le nabralo veliko let, so se pojavile tudi zdravstvene skrbi in težave. Antonija je bila pred desetimi leti operirana na kolkih, Alojz pa že osemnajst let boleha na pljučih. Poleg tega ima še težave z očmi, saj mu je zelena mrena vzela vid. Kljub temu pa sta oba še čila in se rada spominjata otroških let, čeprav so bili tisti časi hudi in nenaklonjeni našim ljudem.

In njun recept za dolgo skupno življenje?

"Skromno kmečko življenje in trdo delo. Seveda tudi medsebojno razumevanje, spoštovanje ter ljubezen. Predvsem pa zdravje!" Pravita složno oba.

"Pri jedi je treba imeti red," dodaja Alojz in razkriva svoj jedilnik: "Moj zajtrk sta kava in jajce, po kosilu kozarček vina, po večerji pa popijem mleko z medom!"

Antonija pa je takole poučila vsako žensko: "Skupno življenje visi na židani niti, zato je treba paziti, da se ne pretrga. Mladi so zdaj premalo poučeni o zdravem načinu življenja!

Otroci so Antoniji in Alojzu iz vsega srca hvaležni, da sta jih vzgojila v poštene in delovne ljudi. Čestitajo jima za skupno življenjsko pot, dolgo kar 65 let, in jima želijo še zlasti veliko zdravja! Tisti, ki niso mogli priti na slovesnost iz Avstralije, pa so jima poslali veliko družinsko fotografijo ob biserni poroki ter priložili pesem.

"Ravno sem pasel krave, ko so Italijani začeli streljati s kanoni. Vsa vas se je umaknila v Nabrežino. Voz in vola smo pustili na njivi. Zalovili so nas na vlak. Našega očeta pa ni bilo od nikoder; moral je v Ajdovščino po denar. In kar tri mesece ga nato nisem videl," pripoveduje Alojz in nadaljuje: "Z vlakom smo se pripeljali v vas pri Dunaju. Tam nas je gospodar postregel z vročim mlekom in velikim hlebom kruha. In smo pri njem ostali eno leto... Takrat, v začetku vojne, še ni bilo lagarjev. Pozneje so jih naredili in tudi mi smo bili v njih... Moj oče je bil pri vojaki in nas je odpeljal na Štajersko služiti k nekemu kmetu blizu Lenarta ali Ptuja, kjer smo ostali tri leta. Potem smo se vrnili domov!"

kapitulaciji, so nam požgali hišo in z otroki sem se umaknila v rojstno hišo. Brez obleke in drugih nujnih reči smo zapustili goreče zidove in se tako rešili pred Nemci... Starejši sin Mirko je kot šestnajstletni mladenič odšel v partizane v Kosovelovo brigado in se bolan vrnil malo pred koncem vojne. Stanovanja nismo imeli, zato smo ga morali najeti. Še manj pa je bilo denarja... In možu so stregli po življenju, saj se je pote goval za pravice revežev!"

Zaradi velikega pomanjkanja so morali otroci s trebuhom za kruhom...

V zakonu se je Antoniji in Alojzu rodilo enajst otrok. Štirje živijo v Avstraliji in se radi vračajo v domači kraj. Štirje so v Italiji. Trije pa so ostali na

Olga Knez Stojkovič

Koristni nasveti

ZALOGAJ VITAMINOV VSAK DAN

Vsebuje vaša prehrana dovolj vitaminov ali morate zaužiti še vitaminsko pilulo?

To je vprašanje, na katerega odgovarjamo v nadaljevanju...

Naše življenje bi bilo mnogo lažje, če bi lahko dnevno potrebo po hranilih zadovoljili s polno dlanjo najrazličnejših tabletk. Na ta način bi lahko zapravili veliko denarja in celo škodili bi svojemu zdravju. Prevelika doza enega hranila namreč lahko zmanjšuje količino drugih hranil v telesu, je pa lahko tudi sama po sebi nevarna. Tako, na primer, velike zaloge kalcija v telesu ovirajo njegovo sposobnost za vezanje železa in cinka.

Po mnenju ameriških strokovnjakov je zato veliko boljša

rešitev, da podpremo svojo prehrano z veliko nemasnimi mlečnimi proizvodi, ki imajo namesto običajne 3,2 % samo 1,6 % mlečne maščobe (na primer lahko mleko, jogurt Bifidus,...), in z najmanj petimi obroki sadja in zelenjave na dan. Če pa imate kljub tako urejeni prehrani še vedno občutek, da ne zadostite svoje dnevne potrebe po hranilih, lahko vsak dan zaužijete eno multivitaminsko tableto, če le-ta ne vsebuje preveč katerega koli posameznega vitamina. Vsekakor pa morate še vedno vsak dan zaužiti dosti zelenjave.

Za boljši pregled nad hranili, ki jih je koristno zaužiti vsak dan, si pomagajte s spodnjo preglednico! Kaže, zakaj mora telo dobivati redno kalcij, vitamin D, vitamine skupine B in železo, koliko tega potrebujete glede na svojo starost, in kaj jesti, da si potrebne minerale in vitamine zagotavljate dnevno.

Panda

KORISTI		DNEVNO POTREBUJETE	JEJTE
VITAMINI skupine B	KALCIJ	Pri starosti od 19 do 24 let 1200 miligramov, po 24. letu 800 miligramov. Pogosti uživalci prave kave si morajo zagotoviti zadostne količine!	Jogurt (400 miligramov); skodelico nemastnega, posnetega mleka (300 miligramov); kozarec naravnega, s kalcijem obogatene pomarančnega soka (300 miligramov); skodelico brokolija (71 miligramov); skodelico (grobo merjeno) nasekljane špinace (55 miligramov); dve smokvi (36 miligramov).
	VITAMIN D	Pri starosti od 19 do 24 let 400 mednarodnih enot - IU (International units), po 24. letu 200 IU.	Če se dnevno izpostavite soncu za 15 minut, telo samo proizvede vitamin D. Pozimi ga nadomeščajte s hrano, na primer s skodelico nemastnega, posnetega mleka (102 IU).
	ŽELEZO	400 mikrogramov	Skodelico žitnih otrobov (176 mikrogramov); skodelico ovsene kaše (150 mikrogramov); kozarec pomarančnega soka (136 mikrogramov); skodelico (grobo merjeno) nasekljane špinace (108 mikrogramov)
		15 miligramov	Skodelico kosmičev iz otrobov (11 miligramov); skodelico ovsene kaše (6,3 miligramov); telečji zrezek (2,9 miligramov); pol skodelice čvrstega tofija - sojiniga sira (2,3 miligramov); pol skodelice fižola v zrnju (1,5 miligramov); pol skodelice rozin (1,5 miligramov)

Dekleta in mlade ženske potrebujejo veliko kalcija za zaščito pred poškodbami kosti - osteoporozo v nadaljnjem življenju. Kalcij tudi preprečuje visok krvni pritisk.

Telesu pomaga vezati kalcij. Lahko tudi varuje pred rakom (na debelem črevesu).

Če jih ženska uživa nekaj mesecev pred nosečnostjo in med nosečnostjo, koristijo razvoju zdravega ploda. Lahko tudi varuje pred rakom (na debelem črevesju) in pred boleznimi srca.

Preprečuje slabokrvnost zaradi pomanjkanja železa (kar zadene kakšnih 15 % nosečnic), posledica katere so: slabotnost, bledica, zasoplost in dovzetnost za infekcije.

V KOBUILDJU NAPRODAJ PRENOVLJENA KRAŠKA STANOVANJSKA HIŠA

V Kobdilju št. 50 pri Štanjelu je naprodaj povsem prenovljena in opremljena kraška stanovanjska hiša. Ima 126 kvadratnih metrov površine. K njej spadajo še samostojna zgradba v kraški arhitekturi - garaža s 24 kvadratnimi metri površine, atrij s 45 kvadratnimi metri površine, pokrita letna kuhinja ob atriju z 10 kvadratnimi metri površine in ploščad pred hišo.

Hiša ima trifazni električni priključek z dvotarifnim števcem ter z vsemi potrebnimi razvodi, svojo TV anteno, razvod pitne vode iz brestoviškega zajetja, centralno ogrevanje vseh prostorov na kurilno olje in na elektriko ter sodobno kanalizacijo s triprekatno greznico.

Poleg kuhinje, dnevnega prostora in po dveh sob v prvem nadstropju ter v drugem nadstropju (mansardnem) s površino po 15 kvadratnih metrov (velikost 3,7 x 4,0 m) ima v nekdanji izpahnjenci ali črni kuhinji s klasičnim kraškim dimnikom - kaminom majhen bife, tri predsobe, shrambo za živila, kopalnico z bidejem in dve umivalnici z bidejem ter WC, v vseh sanitarnih prostorih in kuhinji toplo in hladno vodo, prostor za skladiščenje kurilnega olja in za orodje

Vsa okna in vhodna vrata imajo klesane kamnite okvire, vse leseno ogrodje in ostreže je iz hrastovega lesa ter ročno izdelano. Okna imajo originalne kraške rešetke, polknice ali škure in dodane odstranljive lesene okvire z mrežo proti insektom. Kuhinja, dnevna soba, bife in pritlična predsoba s hodnikom ter vsi sanitarni prostori imajo talne ploščice, sanitarni prostori še stenske ploščice, predsobi v I. in II. nadstropju in spalni prostori pa imajo lakiran parket in tekstilne obloge. Stopnice v I. in II. nadstropje so iz hrastovine. Ploščad pred hišo in atrij z garažo so tlakovani s ploščami iz repenskega marmorja

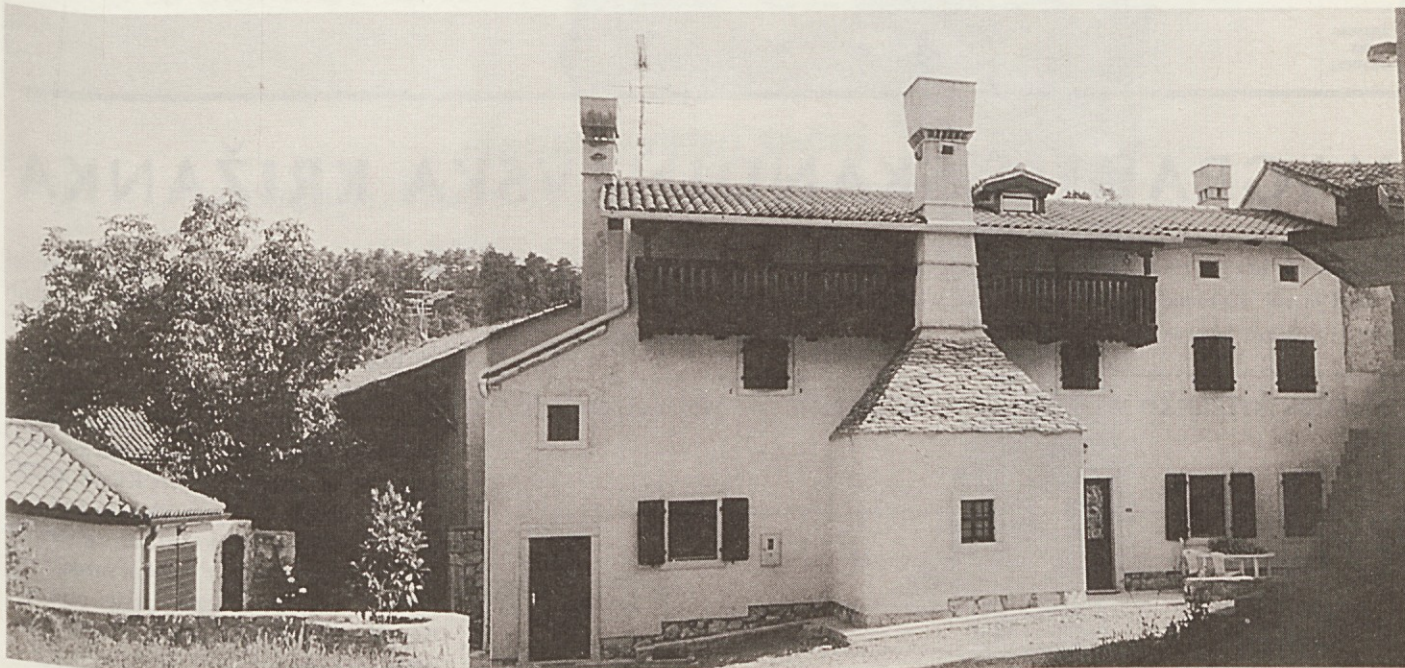
Vsi prostori so opremljeni z novim, modernim pohištvom, s preprogami, z zavesami in s svetili. Kuhinja ima poleg kombiniranega

električnega in plinskega štedilnika s pečico še prezračevalno napo z odvodom v poseben dimnik, pomivalno korito, delovni pult, jedilni pult, jedilni kot z mizo in stoli ter vso potrebno posodo z jedilnim priborom. V bifeju so poleg pulta in povišanih premičnih stolčkov še pomivalnik in omara za steklovino in posodo.

Skratka, prodajalec je hišo v Kobdilju opremil z vsem, kar človek potrebuje za udobno in prijetno bivanje v njej. Treba se je le še pogoditi o ceni. Ta je 480 milijonov italijanskih lir.

Za vse dodatne informacije o hiši, ki je naprodaj, in za dogovor o njenem ogledu zavrtite telefonsko številko 067/79-772. Pokličete lahko katerikoli dan med 8. in 20. uri!

**Prodajo, nakup ali najem
nepremičnin z besedilom in sliko
lahko naročite za rubriko
BORZA NEPREMIČNIN
pisno ali po telefonu na naslov:
Mediacarso, d.o.o. - revija Kras,
6100 Ljubljana, Rimska 8, tel.
061/125-14-22 in 067/78-434.**

NAGRADNA SKANDINAVSKA KRIŽANKA

Ker smo prejeli več pisnih vprašanj, zakaj v reviji ni več nagradne križanke, smo prisluhnili željam reševalcem enigmatskih

zagonetk in spet objavljamo nagradno skandinavsko križanko. Če jo boste pravilno rešili, boste v **sivo označenih kvadratih** pod izho-

diščnimi števkami 1, 2, 3, 4 in 5 s smernimi puščicami razkrili proizvajalko pomembnih človeških dobrin s Krasa.

V objavljeni razpredelnico vpišite pet besed, ki so geslo križanke, in jo izrežite, nalepite na dopisnico, pripišite svoje ime in priimek ter točen naslov. Dopisnico z rešitvijo pošljite na naslov: REVIJA KRAS, 66223 Komen, p.p. 17. Med reševalce, ki bodo do 30. novembra letos poslali na ta naslov pravilno rešitev, bomo z žrebom razdelili tri izdelke v nagradni križanki skrite proizvajalke, ki si jih bodo nagradjenci lahko sami izbrali.

Rešitev križanke v 5. št. revije Kras je:

- 1: _____
2: _____
3: _____
4: _____
5: _____

DEKLETA, pupe, ČEČE in žene!

Znati krojiti in šivati oblačila
spet postaja zaželeno
in cenjena veščina.
Zato vas vabim na začetni tečaj in
na nadaljevalni tečaj iz krojenja
in šivanja!

Začetni tečaj

Na začetnem tečaju se boste naučile
krojiti po telesu (meri)
in sešiti krilo, hlače in bluzo.
Tečaj traja 50 ur in je dvakrat tedensko
v kraju, ki ga izberejo tečajnice.
Cena za udeležbo na tečaju je 12.000 SIT.

Nadaljevalni tečaj

Na nadaljevalnem tečaju boste krojile
in šivale po lastnem izboru.
Tečaj traja 50 ur in je dvakrat tedensko
v kraju, ki ga izberejo tečajnice.
Cena za udeležbo na tečaju je 12.000 SIT.

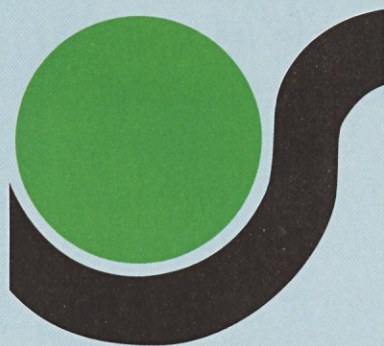
Justa Kocjan

**Vse informacije o tečajih po tele-
fonu na št. 061/125-63-96,**

SEŽANSKI BOTANIČNI PARK

Pomen Sežane in njene lege sta v prvi polovici prejšnjega stoletja navdušila tržaško družino Scaramanga, da si je tod zgradila svojo poletno rezidenco. V letih od 1848 do 1880 so Scaramangovi odkupili še zemljišče za botanični vrt. Vanj so sadili rastline z najrazličnejših delov sveta, od listavcev z Japonske in iz Južne Amerike do iglavcev iz Azije in Evrope ter vedno zelenih rastlin Sredozemlja. Veliko eksotičnih rastlin je park dobil po letu 1890, ko so zgradili še palmarij, rastlinjak za prezimovanje na mraz občutljivih rastlin.

Upravljalci parka so po letu 1948 zbirko listavcev, iglavcev in grmovnic dopolnjevali z novimi rastlinami, bogatijo pa tudi zbirko v palmariju z rastlinami iz sušnih, tropskih in subtropskih predelov sveta.

**Sežanski botanični park upravlja
Komunalno stanovanjsko podjetje v Sežani,
Partizanska 2. Tam je tudi vhod v park! To je
na začetku Sežane iz ljubljanske smeri ali
točneje nasproti hotela Triglav. Odprt je
vsak delavnik od 7. do 15. ure. Za ogled
skupin popoldne in v dela prostih dnevih
priporočamo predhoden dogovor
po telefonu na št. 067/31-341.**

ŠKOCJANSKE JAME VABIJO

*Največja znamenitost slovenskega
klasičnega Krasa so prav gotovo
Škocjanske jame. Veličastne
podzemeljske dvorane, srhljive globeli,
divja reka, utesnjena v mogočni in ozki
apnenčev kanjon, vse to daje
Škocjanskim jamam v znanstvenem
in turističnem pogledu izredno vrednost.*

*Prištevajo jih med prvenstvene
spomenike naravne in kulturne
dediščine Krasa. Zato so vpisane
v Unescov seznam svetovne naravne
in kulturne dediščine.*

*Kmalu pa bodo zajete tudi v
nastajajočem Kraškem regijskem parku.*

*Sigasta korita
v Dvorani ponvic*

*Škocjanske jame so do konca
marca na ogled vsak dan ob 10.
uri in ob nedeljah ter praznikih
ob 10. in 15. uri. Vstopnina za
odrasle je 500 SIT in za otroke
250 SIT.*

*Za ogled večjih skupin pri-
poročamo predhodni dogovor po
telefonu na št. 067/60-122.*

**HOTELI TURIZEM
GOSTINSTVO**

KDOR HOČE VIDETI, MORA GLEDATI S SRCEM

(Saint Exupery)

OGROŽENA RASTLINA LJUBLJANSKEGA BARJA

Med samonikle barjanske rastline, ki so ogrožene zaradi človekovih nasilnih posegov v naravo, sodi **močvirska kačunka** (*Calla palustris*). Uvrščena je v Rdeči seznam ogroženih praprotnic in cvetnic Republike Slovenije, ki je bil v okviru svetovne akcije narejen po merilih IUCN v letu 1989 v Ljubljani.

Z umetnimi spremembami življenjskega prostora rastlin in živali na Ljubljanskem barju človek v zadnjih nekaj desetletjih ni ničesar pridobil, človeštvo pa je marsikaj izgubilo. O slabem okolju in načetem naravnem ravnotežju namreč nemo priča vse več ogroženih in izumrlih rastlinskih vrst in vedno manjša število tistih, ki uspejo premagati nasilne spremembe in živeti dalje skupaj z nami in našimi zanamci.

**Tudi mesto Ljubljana podpira revijo Kras
v njenih prizadevanjih za ohranitev naše naravne in kulturne dediščine!**